

RESTAUROVÁNÍ A KONZERVACE

KNİHOVNÍCH FONDŮ
A ARCHIVÁLÍÍ

NA NOVÉM ZÉLANDU
A V AUSTRÁLII

PETRA VÁVROVÁ

SHRNUTÍ POZNATKŮ ZE STUDIJNÍ CESTY
A NOVÉ MOŽNOSTI

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY

Restaurování a konzervace knihovních fondů a archiválií na Novém Zélandu a v Austrálii

Shrnutí poznatků ze studijní cesty a nové možnosti

Petra Vávrová

Praha 2021

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Vávrová, Petra

Restaurování a konzervace knihovných fondů a archiválií na Novém Zélandu a v Austrálii : shrnutí poznatků ze studijní cesty a nové možnosti / Petra Vávrová. -- 1. vydání. -- Praha : Národní knihovna ČR, 2021. -- 144 stran

Anglické resumé

Obsahuje bibliografie, bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7050-745-2 (pdf)

* 025.85 * 930.253:025.85 * (94) * (931) * (048.8) * (047.2)

- restaurování knihovných fondů -- Austrálie
- konzervování knihovných fondů -- Austrálie
- restaurování archivních fondů -- Austrálie
- konzervování archivních fondů -- Austrálie
- restaurování knihovných fondů -- Nový Zéland
- konzervování knihovných fondů -- Nový Zéland
- restaurování archivních fondů -- Nový Zéland
- konzervování archivních fondů -- Nový Zéland
- monografie
- cestovní zprávy

025 - Organizace knihoven a knihovných fondů [12]

Monografie vznikla na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury ČR.

Recenzovali:

Libor Coufal

Mgr. Jan Hutař, Ph.D.

1. vydání

© Národní knihovna České republiky, 2021

ISBN 978-80-7050-745-2 (pdf)

Obsah

Předmluva	7
Úvodem	9

Nový Zéland

Vzdělávání a sdružení v oboru restaurování, konzervace a archivace na Novém Zélandu	14
---	----

Jižní ostrov Nového Zélandu

Christchurch	16
Dunedin	26
Invercargill	33
Bluff	36
Queenstown	38
Arrowtown	40
Haast	40
Hokitika	40
Nelson	44
Picton	46

Severní ostrov Nového Zélandu

Wellington	49
------------------	----

Austrálie

Vzdělání a vzdělávání v oboru restaurování a konzervace v Austrálii	73
Canberra	76
Batemans Bay	109
Ulladulla	111
Milton	112
Kiama	113
Wollondilly Shire.....	114
Wentworth Falls	116
Blackheath	117
Nowra	117
Katoomba	118
Corrimal	119
Sydney	119

Závěr	134
Summary	135
Použitá literatura.....	135
Elektronické zdroje	136
Jmenný seznam navštívených institucí	139
Seznam vyobrazení	141

Předmluva

Proč jsem se vydala na tak dalekou a dlouhou zahraniční služební cestu? Inspiroval mě svou přednáškou bývalý kolega z Národní knihovny České republiky (NK ČR) Libor Coufal, který v březnu 2017 velmi zajímavě a poutavě vyprávěl o Národní knihovně Austrálie na přednášce v Praze. Další inspirací mi byl rovněž bývalý kolega z NK ČR Mgr. Jan Hutař, Ph.D., v minulosti jeden z aktérů přípravy české Národní digitální knihovny, který působí v Národním archivu na Novém Zélandu. Oběma patří obrovský dík za organizaci mého programu na Novém Zélandu a v Austrálii a za péči a otevření dveří do institucí i k lidem.

Díky finanční podpoře Ministerstva kultury a projektu rozvoje NK ČR jako výzkumné organizace, oblast 7 s názvem Ochrana knihovních fondů jsem se mohla vydat do kulturních institucí, knihoven, archivů, muzeí za restaurátory a konzervátory a trochu proniknout do jejich práce, přístupu a způsobu uvažování při záchraně kulturního dědictví. Zároveň jsem chtěla kolegům představit naši instituci, Odbor ochrany knihovních fondů v NK ČR a naše aktivity a také se potkat s několika kolegy, které jsem měla možnost poznat na mezinárodních konferencích či při jejich exkurzích u nás. Jedním z cílů této mé zahraniční služební cesty byly přednášky v národních knihovnách a archivech, muzeích a galeriích Nového Zélandu a Austrálie. Dále diskuse s kolegy z těchto institucí, odpovědnými za ochranu fondů a sbírek, u kulatého stolu. Cílem také bylo navázání kontaktů v oblasti ochrany a péče o knihovní fondy, prohlídky a exkurze na pracovištích, příprava fondů na digitalizaci, mikrofadeometrie, odkyselování, vystavování knih a papírových dokumentů či fotografií, materiály pro restaurování apod.

Nakonec jsem během 30 dnů v období od 4. listopadu do 3. prosince 2017 navštívila více než 50 institucí, které mě velmi zaujaly, a potkala jsem se zde s mnoha milými a inspirujícími lidmi, kolegyňami a kolegy.

Pro Odbor ochrany knihovních fondů v NK ČR a obecně ochranu kulturního dědictví v České republice je nezbytné takto na místech kdekoliv na světě konzultovat detaily péče a restaurování, vyměňovat si své zkušenosti, získat inspiraci, podívat se na běžné činnosti z jiného úhlu pohledu, poučit se případně z chyb, získat nadhled nad přístupem aj. Načerpané informace mají přesah do jiných restaurátorských oborů. Využila jsem čas strávený na cestě maximálně a každý den jsem získala nové informace, inspiraci a poznatky. Doufám, že vydání publikace o této cestě bude přínosem pro odbornou veřejnost, protože ne každý pracovník ochrany kulturního dědictví má tu možnost tyto instituce osobně navštívit a získat zde nové pracovní zkušenosti. Já tuto možnost díky podpoře Ministerstva kultury měla a jsem za ni velmi vděčná. Ráda bych vám také zprostředkovala své zážitky a poznatky z této zajímavé cesty, třeba pro inspiraci k cestování nebo návštěvě australských či novozélandských kulturních institucí.

Za pomoc při vydání knihy, úpravy, konzultace a rady, jak knihu zpracovat, děkuji kolegyním z Vydavatelského oddělení NK ČR PhDr. Haně Hlušičkové a Mgr. Petře Chýlové.

Za motivaci, inspiraci, toleranci a podporu děkuji svému muži, rodičům a celé mé rodině i mužově rodině. Za návrh obálky knihy děkuji tetě Haně a za zpracování fotografií kolegyni Marii Matysově.

Zároveň se mi splnil i můj dětský sen, kdy jsem sledovala novozélandský televizní seriál „Děti z Kouřové hory“; snila o návštěvě Nového Zélandu a chtěla se setkat s místními obyvateli, Maory, a jejich kulturou a tradicemi.

Obr. 1 Itinerář cesty po Novém Zélandu a Austrálii

K nejzásadnějším cílům této mé studijní a poznávací cesty patřilo:

- jednání s pracovníky národních, městských a dalších knihoven, archivů, muzeí a galerií, kteří jsou odpovědní za ochranu fondů, restaurátory, vedoucími pracovníky ochrany fondů, sbírek apod.,
- načerpání informací a nových poznatků v oblasti péče o sbírky,
- navázání nových kontaktů a spolupráce, např. v oblasti mikrofadometrie,
- setkání se známými kolegy, které jsem potkala již dříve, např. s Catrionou Anderson, která byla na návštěvě v NK ČR před několika lety,
- prohlídka restaurátorských pracovišť a nových depozitářů,
- diskuse o výstavní strategii,
- výměna poznatků o zásazích v době živelních pohrom a katastrof, o krizových plánech, apod.,
- představení činností v oblasti ochrany fondů Národní knihovny České republiky a celé NK ČR pracovníkům kulturních institucí na Novém Zélandu a v Austrálii.

Úvodem

Mé nezapomenutelné putování začalo ve čtvrtek 2. listopadu 2017 odletem z Prahy, z Letiště Václava Havla v 7 hodin ráno s přestupem v Miláně a dalším přestupem pak v Hongkongu. V průběhu dlouhého letu jsem opět zhlédla dětský seriál „Děti z Kouřové hory“, abych načerpala trochu atmosféry Nového Zélandu. Legendární televizní seriál z roku 1979 se odehrával na Novém Zélandu na přelomu 19. a 20. století v malém městečku sousedícím s oblastí osídlenou tajemnými Maory vzývajícími duchy Kouřové hory. To, co na seriálu bylo nejkouzelnější, byl fakt, že byl z velké části točený v exteriérech krásné novozélandské přírody a snoubil v sobě exotiku, humor a napětí. Přestože značná část jeho děje byla vlastně docela úsměvná, jakmile došlo na Maory a Tabu (a děsivé sny a vize), šla všechna legrace stranou. A když se k tomu přidal výbuch sopky v závěru seriálu, pak nastalo to pravé drama. Klasické dětské „sawyerovské“ dobrodružství, které se člověku dostane pod kůži a možná ho v životě ovlivní víc, než by si jeden myslel. Dnes už by se asi děti u tohoto seriálu možná trochu nudily (a možná také ne, kdo ví), ale my, co jsme s ním prožili kus dětství a hltali doslova každý díl, si tento poutavý příběh, který tak skvěle dokázal působit na dětskou fantazii, s sebou pořád neseme – já tedy určitě. Byla jsem proto plná očekávání a otevřená novým zážitkům a těšila se na setkání po letech s bývalými kolegy z Národní knihovny České republiky.

V pátek 3. listopadu 2017 ve večerních hodinách jsem přistála v Sydney v Austrálii a ubytovala se v hotelu. Let na Nový Zéland byl další den až ve večerních hodinách, proto jsem celý následující den využila k prohlídce města Sydney a některých kulturních institucí. Před přeletem na Nový Zéland jsem ještě v sobotu 4. listopadu stihla návštěvu pobočky veřejné knihovny v Sydney, která sídlí v Customs House¹. Tato knihovna působila velmi příjemným dojmem a zvláštností pro mě bylo uložení novin. Zároveň jsem ještě navštívila Muzeum of Modern Art v Sydney. Podrobněji se těmito institucím budu věnovat v kapitole o návštěvě Austrálie. Prošla jsem se také po Sydney Heritage Walk. Ve večerních hodinách jsem pak přeletěla do města Christchurch na Jižním ostrově Nového Zélandu, kde jsem vystoupila pár minut po půlnoci dne 5. listopadu 2017.

Příprava na cestu

Rozhodnutí o této zahraniční cestě padlo pár měsíců před odletem a začala příprava a plánování návštěv, přednášek, exkurzí, zajištění ubytování, letenek apod., a tudíž byla koordinace velmi logisticky náročná. Velký dík patří kolegyni z Mezinárodního oddělení NK ČR Mgr. Karolíně Valda Kasalové.

1 Customs House je impozantní budova z pískovce postavená v polovině 19. století na nábřeží Circular Quay poblíž sydneyského přístavu. Budova původně sloužila jako celnice a po několika přestavbách z počátku 20. století zde sídlila australská celní správa až do roku 1990. Poté federální vláda pronajala celý objekt sydneykému magistrátu. Po rozsáhlé rekonstrukci na víceúčelovou budovu s názvem Customs House je zde vedle obchodů, restaurací, galerií a dalších komerčních prostor také veřejná knihovna, která byla slavnostně otevřena v roce 2005. V celkem třech patrech této pobočky najdeme studovnu, salonky pro neformální setkávání i studium. Knihovna má jednu z největších sbírek místních i mezinárodních novin a časopisů. Vzhledem k tomu, že vnější vzhled budovy zůstal nedotčen, byla zařazena na seznam kulturního dědictví Commonwealthu a do Státního registru kulturního dědictví Nového Jižního Walesu.

Cestu a její odbornou část jsem plánovala s bývalými kolegy z NK ČR Liborem Coufalem, jenž nyní pracuje v Národní knihovně Austrálie v Canbeře, a Janem Hutařem, který působí v Národním archivu na Novém Zélandu ve Wellingtonu.

Žároveň jsem musela požádat o vízum do Austrálie. Při cestování do Austrálie je nutné mít vyřízená turistická víza. Pro občany České republiky je k dispozici turistické vízum pro ČR, a to eVisitor visa (subclass 651). Je třeba vyplnit elektronický formulář, a pokud splníte podmínky, získáte jej okamžitě. Tento typ víz je určen pro ty, kteří plánují cestu do Austrálie za účelem cestování, dovolené, návštěvy přátel a rodiny, či krátké pracovní návštěvy, semináře, konference, obchodní schůzky atd. Platnost víza je 12 měsíců, přičemž jedna návštěva nesmí překročit dobu tří měsíců. Víza jsou určena pouze pro vybrané státy, spadají sem i Česká republika a Slovensko.

Na Nový Zéland není potřeba pro cestující z České republiky pro pobyt kratší než 3 měsíce vízum, pouze je nutné mít cestovní pas platný ještě alespoň tři měsíce po opuštění země. Při vstupu do země je potřeba předložit zpáteční letenku a prokázat, že máte dostatek finančních prostředků na celý pobyt, resp. přibližně 1000 NZD na osobu a měsíc.

Jako vždy před odjezdem nebo odletem na delší služební cestu bylo třeba předat povinnosti a úkoly kolegům a zajistit chod Odboru ochrany knihovních fondů v NK ČR na tuto dobu. Tímto patří díky i mým milým kolegyním a kolegům, kteří vše zvládli a postarali se o všechny povinnosti a úkoly po dobu mé nepřítomnosti, zvláště když po mém odjezdu začalo stěhování celého odboru kvůli rekonstrukci. To byl jistě tzv. zákon schválnosti.

Na více jak měsíční cestu jsem si musela zabalit jen jedno zavazadlo a současně zabalit i materiály o NK ČR pro pracovníky na Novém Zélandu a v Austrálii a drobné dárečky pro kolegy.

Žároveň jsem kontaktovala 25. října 2017 na veletrhu „Australské dny“ na Výstavišti v Letňanech honorárního konzula Austrálie pana Petra Vodvářku, který mi předal velmi potřebné a důležité informace.

Studovala jsem webové stránky institucí a spolků, abych se připravila dopředu a věděla, co kde a kdy navštívit. Cesta však přinesla mnohé neočekávané zážitky a poznání.

Rozhodla jsem se cestovat autem, abych toho co nejvíce viděla a byla mobilní a flexibilní. Vě městech Sydney, Canberra a Wellington jsem se pohybovala pomocí místní městské dopravy nebo hodně chodila pěšky, zvláště v Canbeře. Doporučeno mi bylo při cestování autem počítat s delším časovým intervalem, než na jaký jsme zvyklí my v Evropě, když jedeme po dálnicích, neboť jsou tam užší a klikatější silnice, kde není možné jezdit příliš rychle. Dostala jsem také rady, jako např. natankovat vždy, když uvidím benzínovou stanicí, jelikož města a obce mají mezi sebou velké vzdálenosti, jsou zde hornaté oblasti a snadno se může stát, že dlouho na žádnou čerpací stanicí nenarazím.

NOVÝ ZÉLAND

NEW ZEALAND

Nový Zéland patří z našeho pohledu ze srdce Evropy k nejdlehlším končinám na světě. Maorové, kteří někdy od 10. století osidlovali zdejší ostrovy, mu říkali a stále říkají Aotearoa, „Země dlouhého bílého oblaku“, neboť na přítomnost ostrovů upozornil tyto cestovatele v kánoích oblak, který se vznášel nad vysokými štíty ostrovů. Poloha Nového Zélandu a jeho pozoruhodný terén ovlivňují zdejší podnebí, jeho historii a současný ráz.

Jednotlivé ostrovy Nového Zélandu se rozkládají mezi 34. a 47. rovnoběžkou, v tzv. „řvoucích čtyřicátkách“ neboli mořském pásmu mezi 40. a 50. stupněm jižní šířky charakterizovaném rozbouřeným mořem a silnými větry. Od Austrálie je odděluje 1600 kilometrů Tasmanova moře. Vzhledem k tomu, že Nový Zéland leží na datové hranici, na opačné straně greenwichského nultého poledníku, je údajně první zemí, kde svítá.

Na Novém Zélandu panuje různorodé podnebí, od mírného po tropické. Vzhledem k tomu, že ho obklopuje Tichý oceán, jsou zde pravidelné dešťové srážky, a tím i bujná vegetace. Žije tady obrovský počet druhů ptáků a ryb. Kromě dvou druhů netopýrů zde ze suchozemských savců najdeme pouze druhy, které sem zavlekli Maorové a Evropané. Nový Zéland, který byl osídlen poměrně nedávno a má asi 4,4 milionu obyvatel, si uchovává čisté a nedotčené životní prostředí.

Sněhem pokryté Jižní Alpy, ledovcová jezera a fjordy vytvářejí úchvatnou scenérii. Centrální plošina Severního ostrova se vyznačuje rozsáhlou sopečnou a termální aktivitou. Pobřeží Nového Zélandu lemují jak chráněné zálivy a zátoky, tak nádherné pláže.²

Nový Zéland leží v jihozápadní části Tichého oceánu, jihovýchodně od Austrálie. Tento stát tvoří dva hlavní ostrovy, Severní a Jižní. Zeměpisný úřad Nového Zélandu doporučil, aby byly hlavní dva ostrovy oficiálně pojmenovány. Současný název je totiž sice zažitý, jenže neformální. Místní zeměpisný úřad nyní vydal doporučení, které ustanoví pevné názvy, jež se později zanesou i do map a oficiálních dokumentů. Současné zažité anglické názvy Jižní ostrov (South Island) a Severní ostrov (North Island) tedy zůstanou. Nově navrhované jsou maorské názvy. Pro Jižní ostrov je to Te Wai Pounamu, což znamená Vody zeleného kamene. Zeleným kamenem je myšlen nefrit, tvrdý drahokam zelené barvy, kterého si Maorové velmi cení a jeho naleziště jsou pouze na Jižním ostrově. Severní ostrov dostane maorské jméno Te Ika-a-Maui (Ryba Mauiho či Velká ryba Mauiho). Podle maorské mytologie se jeden z bohů Maui vydal se svými staršími bratry na lov ryb, a i když měl pověst špatného rybáře, ulovil největší rybu ze všech.

Za původní obyvatele Nového Zélandu jsou považováni Maorové, kteří připluli na svých kánoích „waka“ a usadili se zde asi před 1000 lety. Přesné datum osídlení není známo. Ovšem o opravdu původních obyvatelích Nového Zélandu, kteří zde žili před příchodem Maorů, toho není mnoho známo, proto jsou za původní obyvatele považováni právě Maorové. Evropané se na Nový Zéland dostali až v 17. století, první zaznamenanou návštěvou byly lodě holandského mořeplavce a objevitele Abela Tasmana v roce 1642,³ ačkoliv se jeho námořníci nikde na pevnině nevyloďili, jen zaznamenali pozorování ve svých denících. Právě od holandských kartografů pochází dnešní jméno

2 CORRIGAN, Helen et al. *Nový Zéland*. Praha: Ikar, 2013. ISBN 978-80-249-2145-7.

3 <https://www.newzealand.com/us/feature/europeans-arrive-to-aotearoa/>

Nový Zéland – tedy nová provincie Zeeland. Další významnou postavou byl britský mořeplavec James Cook, který se svou flotilou navštívil a popsal Nový Zéland v roce 1769 a pak při dalších dvou expedicích v letech následujících. Dále až do konce třicátých let 19. století zde převážně zastavovaly jen lodě velrybářů, kteří tady doplňovali své zásoby. Až v roce 1840 založili britští osadníci na Severním ostrově město Wellington. Toto město bylo pro Spojené království důležitým zemědělským centrem hlavně kvůli úrodné půdě a mírnému podnebí. Oblast byla vyhlášena závislým územím Nového Jižního Walesu, tedy Austrálie, pod britskou ochranou. Vyhlášení předcházelo vyjednávání s náčelníky domorodých Maorů, kteří postupně vymírali v důsledku kmenových válek. Až ve třicátých letech začali Maorové hledat cestu ke sjednocení kmenů, protože si uvědomili, že jen tak mohou čelit kolonistům. Před francouzskou kolonizací dali přednost britské, kterou považovali za menší nebezpečí. Jednání s Brity vyvrcholila podpisem smlouvy z Waitangi roku 1840, kterou podepsali zástupci 500 domorodých kmenů. Smlouvu s Brity, která zaručovala Maorům nedotknutelnost jejich majetku, lesů a vody, podepsal s maorskými náčelníky kapitán William Hobson, jenž se stal o rok později guvernérem této britské kolonie. Hlad kolonistů po půdě však vedl v letech 1860–1907 k dalším válkám s Maory. Situace se zklidnila až poté, co se Nový Zéland stal britským dominiem. 26. září 1907 se dnes považuje za datum vzniku státu. Nový Zéland je dnes konstituční monarchií s parlamentní formou vlády. Je součástí tzv. Commonwealth realm, proto má stejnou hlavu státu jako Spojené království, kterou zastupuje generální guvernér Nového Zélandu.

Maorové jsou jedineční díky své kultuře, která patří mezi hlavní důvody pro návštěvu této země. Zájem o tuto kulturu se v posledních letech stále zvyšuje a od sedmdesátých let 20. století zažívá maorská kultura renesanci. Lze navštívit a zúčastnit se různých aktivit pořádaných Maory, díky kterým je možné poznat tradiční a moderní způsob života Maorů, např. maorské kánoe, zbraně, dřevorezby a různé jiné artefakty, které jsou vystaveny v řadě muzeí na Novém Zélandu. Na mnoha místech jsou pro turisty připravena maorská kulturní vystoupení a další aktivity s prvky maorské kultury.

Na Novém Zélandu je vedle angličtiny oficiálním jazykem maorština a novozélandská znaková řeč. Vládní organizace a agentury mají proto často dvojjazyčné názvy. Úcta k původnímu obyvatelstvu se odráží v používání maorského jazyka a pracovníci ve státních úřadech se maorštinu učí. Maorové se tradičně zdraví slovy *kia ora* a *haere mai*, což znamená „vítejte“.

Obr. 2 Itinerář cesty po Novém Zélandu

Vzdělávání a sdružení v oboru restaurování, konzervace a archivace na Novém Zélandu

Na Novém Zélandu není možné studovat obor restaurování, proto zájemci o toto povolání studují na univerzitách a školách po celém světě (v Anglii, Francii, USA a v dalších zemích) a konzultují své postupy na dálku, mailem, prostřednictvím videokonferencí apod. Rovněž v jejich týmech pracuje řada restaurátorů ze zemí celého světa. Také létají na mezinárodní konference, kde jsem už několik z nich potkala a jsou vždy velmi zvědaví a inspirující.

Restaurátoři a konzervátoři se sdružují ve spolku New Zealand Conservators of Cultural Materials (NZCCM). Další odbornou asociací sdružující pracovníky pečující (nejen) o archivy a historické záznamy je Archives and Records Association of New Zealand (ARANZ).

The New Zealand Conservators of Cultural Materials / Pu Manaaki Kahurangi Incorporated

New Zealand Conservators of Cultural Materials⁴ (NZCCM) čili Novozélandští konzervátoři-restaurátoři kulturních materiálů je sdružení profesionálních konzervátorů nebo restaurátorů kulturního dědictví zaměstnaných ve veřejných muzeích, galeriích, knihovnách, ale i v soukromé praxi. Toto sdružení představuje místo či centrum, kde jsou cenné kulturní objekty, kde je podporován a respektován rozvoj, informovanost a ochrana.

Cílem spolku je ochrana kulturních materiálů a podpora zachování kulturního dědictví pro budoucí generace. Zahrnuje kulturní, historickou, estetickou, vědeckou a výzkumnou podporu a zachování hodnot. Respektuje hmotné a nehmotné aspekty kulturních materiálů a nutnost spolupráce s propojenými komunitami pro uchování dědictví budoucím generacím. Cílem NZCCM je rovněž propagovat, rozvíjet a udržovat ochranu a zachování kulturního dědictví a bohatství na Novém Zélandu. NZCCM podporuje nejvyšší úroveň profesionality v oblasti ochrany kulturního dědictví, sdílení znalostí a rozvoj konzervační praxe a výzkumu, a dále komunikuje v oblasti porozumění hodnotám a souvislostem kulturního dědictví. Doporučuje udržování osvědčených postupů a průběžné získávání nových dovedností na národní i mezinárodní úrovni. Součástí aktivit NZCCM je rovněž vzdělávání a vytváření sítí pro profesionály a jednotlivce, kteří mají zájem o ochranu kulturního dědictví. Poskytují služby, které odpovídají profesním potřebám členů sdružení. Po celý rok NZCCM zajišťuje celou řadu akcí, včetně seminářů, exkurzí, regionálních setkání, rozhovorů a výroční konference.

Výkonný výbor zastupuje všechny členy sdružení. NZCCM je společnost, která se drží ústavy a podílí se na dlouhodobém rozvoji organizace.

⁴ <https://nzccm.org.nz/about-nzccm/>

Archives and Records Association of New Zealand / Te Huinga Mahara

Archives and Records Association of New Zealand (ARANZ) je asociace založená v roce 1976, jejímž cílem je objasňovat význam archivních dokumentů a práci archivů na Novém Zélandu a podporovat porozumění mezi kulturami. ARANZ je spravována na vnitrostátní úrovni Radou zvolených členů. Pobočky jsou zřízeny v Aucklandu, Canterbury, centrálních okresech Otago, Southland, Waikato, Bay of Plenty a Wellington. Tato asociace zahrnuje jak individuální, tak institucionální členy, patří sem archiváři, knihovníci a další informační manažeři, genealogové, historici, učitelé, kurátoři muzeí a galerií, náboženské skupiny, profesionální asociace, historické společnosti, podniky, místní a ústřední vládní agentury, a mnoho dalších odborníků, kteří se zajímají o uchovávání a používání archivů a záznamů.

Cílem asociace je především podporovat péči, uchovávání a používání archivů a záznamů, a to jak veřejných, tak soukromých, a jejich účinnou správu. Poskytnout autoritativní hlas ve věcech týkajících se archivů a dokumentů. Spolupracovat nebo sdružovat se s jinými subjekty na Novém Zélandu nebo kdekoli jinde s podobnými cíli. Podporovat odbornou způsobilost v oblasti správy a uchovávání archivů a záznamů; poskytováním poradenství příslušným orgánům ohledně úrovní a standardů odborného vzdělávání a přípravy a podporou školení archivářů, správců záznamů, kurátorů, knihovníků a dalších, prostřednictvím šíření odborných znalostí a dodržování etického kodexu.⁵ Podporovat výzkum v oblasti péče, uchovávání a používání archivů a záznamů a propagovat zveřejňování výsledků tohoto výzkumu. Asociace propaguje postavení archivních institucí a institucí pracujících s archivy a záznamy, radí a podporuje zřízení archivních služeb na celém Novém Zélandu. Vydává časopis a další publikace na podporu těchto cílů.

5 SMITH, Catherine and SCOTT, Marcelle. Ethics and Practice: Australian and New Zealand Conservation Contexts. In: A. Bracker, A. Richmond (eds.). *Conservation: Principles, Dilemmas, and Uncomfortable Truths*. Amsterdam ; Boston : Elsevier/Butterworth-Heinemann ; London : In Association with the Victoria & Albert Museum, 2009, pp. 184–194. ISBN 978-0-7506-8201-5.

Jižní ostrov Nového Zélandu

Jižní ostrov – South Island, maorsky Te Wai Pounamu – je jedním ze dvou hlavních ostrovů Nového Zélandu. Jeho rozloha činí 151 215 km². Nachází se mezi Tasmanovým mořem a jižní částí Tichého oceánu. Největším městem na ostrově je přístav, který se nachází na východním pobřeží, Christchurch, kde začala 5. listopadu 2017 moje studijní cesta za poznáváním knihoven a dalších kulturních institucí.

Christchurch

Christchurch je správním střediskem regionu nebo správní oblasti Canterbury, největším městem Jižního ostrova a nejdůležitější bránou k jeho přírodním krásám. Bylo založeno v roce 1850 jako canterburské koloniální sídliště a mnoho dochovaných pozoruhodných staveb a památníků připomíná jeho vznik a rozvoj. Je to zelené město, neboť se pyšní řadou parků a zahrad. Často je považováno za konzervativní sídlo, v němž se odráží jeho původ anglikánské osady vybudované po vzoru anglické společnosti 19. století. V průběhu 20. století zde postupně narůstal význam průmyslu a dnes je město centrem informačních technologií. V současnosti tady probíhá náprava velkých škod, které způsobilo několik zemětřesení v letech 2010 až 2016, přičemž největší postihlo oblast v roce 2011.

Christchurch je menší město, které bylo v únoru 2011 postiženo jedním z nejničivějších zemětřesení v historii země,⁶ jež si vyžádalo nejméně 183 životů. Silným zemětřesením a vlnou tsunami bylo město postiženo rovněž v listopadu 2016. Otřesy o síle 6,3 stupně tehdy zabily téměř 200 lidí a srovnaly se zemí velkou část města včetně katedrály. Následky jsou ve městě patrné dodnes. Nový Zéland leží v oblasti takzvaného Ohnivého kruhu v Tichém oceánu, zemětřesení jsou zde častá. Zatím poslední o síle 7,1 stupně postihlo ostrovy počátkem září. Téměř čtyřistatisícový Christchurch zasáhlo silné zemětřesení i v únoru 2017, několik lidí bylo zraněno.

Novozélandský Christchurch vypadá proto velmi poničeně a zřejmě se ještě z toho všeho město nestihlo vzpamatovat. Právě proto nezůstalo v centru mnoho historických památek, ale přece jen některé se zachovaly aspoň částečně a plánuje se jejich rekonstrukce.

Cathedral Square leží v srdci města a vévodí mu anglikánská katedrála Christchurch Cathedral. Náměstí vymezují i jiné historické budovy či objekty, například stavba staré hlavní pošty v novorenesančním slohu z roku 1879, v edvardovském stylu postavené divadlo Regent Theatre z roku 1905 a novogotická budova Press Building z roku 1900, kde sídlí redakce městského deníku a která vyniká velkými, různě vyvedenými okny a pěknou arkýřovou věžičkou. Socha Johna Roberta Godleye, zakladatele Canterbury, z roku 1867 stála kdysi naproti katedrále, ale po zemětřesení v roce 2011 byla přemísťena.

6 https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/straslive-rychle-silne-zemetreseni-na-novem-zelandu-bylo-jako-nalet. A110222_102345_zahranicni_btw

Anglikánská katedrála Christchurch Cathedral je po ničivém zemětřesení pouhým torzem a vybírají se peníze na její obnovu a dostavbu. Katedrála byla postavena v letech 1864–1904. Měla se stát centrem nové anglikánské osady Canterbury a je dodnes nejvýznamnější dominantou města, obzvláště po posledních zemětřeseních. Navrhl ji anglický architekt George Gilbert Scott v novogotickém slohu. Na její dokončení dohlížel známý místní architekt Benjamin Mountfort, jenž se významnou měrou podílel na architektonickém řešení katedrály. Byla vystavěna z canterburského kamene a dřeva z místních druhů stromů. Tato impozantní památka zahrnuje řadu pozoruhodných prvků, např. detailně provedenou dřevěnou a kamennou výzdobu kolem hlavního oltáře a kazatelny. Ostatní umělecká díla zachycují dějiny canterburské osady, spojení města s výzkumem Antarktidy a vojenská tažení během světových válek. V minulosti, před poškozením během zemětřesení v únoru 2011, bylo možné zdolat 134 schodů do věže, ze které je výhled na celé město, Port Hills, Canterburskou nížinu a vzdálené Jižní Alpy. Katedrála přečkala sice zemětřesení v září 2010 bez větší újmy, ale během zemětřesení v roce 2011 se její věž zhroutil na náměstí Cathedral Square a před hlavním vchodem zůstaly hromady zdva a sutí. V současnosti se shromažďují potřebné finance na zbudování nové věže, která by byla vůči zemětřesení odolnější.

Život v Christchurch je velmi poklidný a zřejmě uzavřený do rodin. Obchody, kavárny a restaurace se zavírají kolem 16.–17. hodiny a městečko působí večer trochu jako město duchů.

Obr. 3 Katedrála v Christchurch poškozená zemětřesením

International Antarctic Center

Mezinárodní antarktické centrum se nachází asi 20 minut od centra Christchurch, nedaleko letiště na západě města. Je to základna antarktických výzkumných programů

Nového Zélandu, USA a Itálie. Toto centrum je světovým lídrem v oblasti ochrany dědictví v tomto klimatu s významným programem na ochranu historických základen a artefaktů v oblasti Rossova moře v Antarktidě. Návštěvnické centrum, které jsem navštívila, nabízí exponáty, jež se týkají poznatků o Antarktidě. Je možné se projet ve vozítkách, která vědci v Antarktidě používají. Jde o hodně adrenalinový a silný zážitek.

Obr. 4 Mezinárodní antarktické centrum v Christchurch a skutečná vozítka z Antarktidy

V Mezinárodním antarktickém centru mi kolegové vyprávěli o restaurování artefaktů zamražených v Antarktidě a seznámili mě s tzv. The Ross Sea Heritage Restoration Project⁷ (Projekt obnovy dědictví Rossova moře). Rossovo moře tvoří hluboký záliv Jižního oceánu při pobřeží Antarktidy, mezi Viktoriinou zemí a Zemí Marie Byrdové, a je nejjihnější mořem na Zemi. Projekt byl pojmenován po britském průzkumníkovi Jamesi Rossovi, který navštívil tuto oblast v roce 1841. Jedná se o největší projekt ochrany dědictví, který byl kdy realizován v polárních regionech, v nejmraznější podnebí na světě. V roce 2002 zahájila výzkumná loď Princezna Anna v Antarktidě projekt Trust's Ross Sea Heritage Restoration Project (RSHRP). Je to víceletý mezinárodní projekt ochrany dědictví, který má zajistit ochranu několika historických expedičních základen badatelů Borschgreivinka, Scotta, Shackletona a Hillaryho. Přibližně ve stejné době začalo mezinárodní společenství zdůrazňovat význam těchto lokalit. Nadace J. Paula Gettyho poskytla na projekt značné finanční prostředky a Světový památkový fond zapsal v roce 2008 všechny čtyři základny na svůj seznam 100 nejohroženějších míst na světě. Jsou také chráněna v rámci Antarktického smluvního systému (Antarctic Treaty System).⁸

⁷ <https://nzahit.org/conservate/ross-sea-heritage-restoration-project/>

⁸ https://cs.wikipedia.org/wiki/Antarktický_smluvní_systém

Od roku 2006 nadace zaměstnávala v Antarktidě přes 80 odborníků na mezinárodní kulturní dědictví a ochranu přírody. Tito pracují v zařízeních postavených na zakázku přímo v Antarktidě a chrání historické základny průzkumníků s mnoha tisíci artefaktů, které tam polárníci zanechali, včetně světoznámých objevů. Některé exponáty jsou vystaveny právě v Mezinárodním antarktickém centru. Dosud byla dokončena hlavní fáze konzervačních prací na Rossově ostrově, která zahrnovala zachování čtyř historických základen s více než 20 000 artefakty.⁹ Základna má komplexní monitorovací a údržbový program prací na dobu nejméně 25 let. Nadace v současné době pracuje na zachování prvních budov v Antarktidě, konkrétně Borchgrevinkovy chaty na mysu Adare.

Obr. 5 Expozice v Mezinárodním antarktickém centru v Christchurch

Ze zajímavých nálezů a restaurátorských zásahů¹⁰ lze uvést např. objev téměř dokonale zachované 118 let staré akvarelové malby na papíře s námětem ležícího ptáčka, znečištěné exkrementy tučňáků, prachem a plísněmi, která byla nalezena v historické chatě na mysu Adare. Restaurátoři se snaží dohledat autory děl, zrestaurovat díla a dle stanov o nakládání a shromažďování artefaktů musí být všechny předměty po restaurování vráceny na místo nálezů v souladu se stavem lokality jako zvláště chráněné oblasti Antarktidy – Antarctic Specially Protected Area (ASPA). K tomu dojde, jakmile budou obnoveny samotné chaty. Podařilo se vytvořit vysoce kvalitní faksimile malby, takže je možné ji prezentovat světu.

Dalším zajímavým nálezem, který je třeba zachránit a uchovat, je 100 let starý ovocný koláč, opět z mysu Adare, který vyrobila společnost Huntley & Palmers. Byl

9 Základna sira Ernesta Shackletona z roku 1908 zahrnuje sbírku s více než 6000 artefakty. Poslední expediční základna kapitána Roberta Falcona Scotta na mysu Evans zahrnuje přes 11 500 artefaktů. První expediční Scottova základna v Hut Point skrývá 500 artefaktů a Hillary's Hut na Scott Base na 600 artefaktů. Zachovalo se také více než 1500 artefaktů z Borchgrevinkovy chaty na mysu Adare.

10 <https://nzah.org/conservation/famous-discoveries/>

stále zabalen do papíru a uložen v plechové krabici z pocínovaného plechu ze slitiny železa. Koláč pravděpodobně pochází z expedice vedené Robertem Falconem Scottem do Antarktidy (Northern Party of Scott's Terra Nova Expedition) v letech 1910–1913, protože bylo zdokumentováno, že kapitán Scott si v té době vzal s sebou právě tuto značku koláče. Ačkoli byla plechová krabice ve špatném stavu, samotný koláč vypadal a voněl jako čerstvý. Konzervační ošetření zahrnovalo odstranění rzi a chemickou stabilizaci zbytků cínu. Bylo také provedeno odkyselení cínového povlaku a oprava potrhaného papírového obalu i cínového povlaku. Samotný koláč byl ve výborném stavu.

V lednu 2010 bylo objeveno pět beden v ledu pod antarktickou základnou Shackletona, patrně z roku 1908 – tři obsahovaly Mackinlayovu whisky a dvě ukryvaly brandy. Tři bedny s whisky byly vykopány a jedna bedna byla letecky přepravena na Nový Zéland, aby byla opatrně rozmrazena v Canterburském muzeu. Bylo v ní nalezeno jedenáct lahví 114 let staré whisky, které byly stále obalené papírovým a slámovým obalem. Po šetrném zásahu si tento mimořádný nález přiletěl prohlédnout tehdejší majitel společnosti Whyte & Mackay (která vlastní značku Mackinlay) na Nový Zéland. Na základě povolení novozélandské vlády přepravil svým soukromým letadlem tři lahve do Skotska k vědecké analýze ve Whyte & Mackay a The Scotch Whisky Research Institute. Obsah lahví byl podroben senzorické a chemické analýze, aby se zjistila chuť a složení produktu vyrobeného o století dříve. V dubnu 2011 Richard Paterson z Whyte & Mackay úspěšně vytvořil přesnou repliku této whisky, a tak vznikla Mackinlay's Rare Old Highland Malt Whisky. Tak i takový může být příběh nalezeného dědictví.

Christchurch Art Gallery / Te Puna o Waiwhetū

Christchurch Art Gallery¹¹ je situována blízko Cathedral Square a je centrální uměleckou galerií ve městě. Maorské pojmenování Te Puna o Waiwhetū se vztahuje k životodárným vlastnostem artéského pramene, na kterém je galerie postavena, a má odkazovat na kulturní blahobyt komunity.

Předchůdkyní dnešní instituce byla Galerie Roberta McDougalla, která byla otevřena v roce 1932. Jak se však sbírka rozrůstala, bylo čím dál jasnější, že kapacita budovy situované v botanické zahradě již nestačí. V roce 1996 bylo zakoupeno místo pro výstavbu nové budovy mezi Montreal Street a Worcester Boulevard. V roce 1998 byla zahájena architektonická soutěž na návrh nové galerie. Bylo to poprvé za padesát let, kdy bylo na Novém Zélandu postaveno umělecké muzeum navržené na míru. Jedinou podmínkou soutěže bylo, aby architektonická studia byla registrovaná na Novém Zélandu a jejich návrh musel splňovat jak požadavky na funkčnost budovy, tak dodržet předem daný rozpočet. Rozhodnutí vybrat návrh Buchan Group s velkolepou prosklenou fasádou bylo jednomyslné. Buchan Group se mimo jiné podílela na přestavbě historického GPO¹² v Sydney a vypracovala hlavní plán pro Victoria Arts Center. Panovaly obavy, jak místní

11 <https://christchurchartgallery.org.nz/>

12 The General Post Office je památkově chráněná budova pošty na náměstí Martin Place v Sydney. Původní budova byla stavěna ve dvou etapách od roku 1866 podle návrhu architekta Jamese Barneta.

obyvatelé přijmou moderní budovu zasazenou do prostředí s převažující viktoriánskou architekturou. Lidé z Christchurch však svou novou kulturní budovu přijali s nadšením. Galerie Roberta McDougalla se uzavřela 16. června 2002 a nová Christchurch Art Gallery / Te Puna o Waiwhetū byla slavnostně otevřena 10. května 2003.

V září 2010 zasáhla oblast série zemětřesení o síle otřesů 7,1 stupňů Richterovy stupnice a v únoru 2011 se po zemětřesení, které zničilo centrum Christchurch¹³ a zahynulo při něm 185 lidí, stala galerie pohotovostním operačním střediskem pro obnovu po zemětřesení. Galerie pak byla uzavřena do prosince 2015, dokud nebyly provedeny komplexní opravy. Opravy zahrnovaly práce spojené s nápravou škod způsobených sesuvy půdy, byly posíleny a opětovně vyrovnány základy a půda pod galerií byla zpevněna. Byl nainstalován záložní elektrický systém pro provoz galerie, jako jsou systémy osvětlení a klimatizace, pro případ dalšího velkého zemětřesení. Opravena byla skleněná fasáda, prefabrikované betonové panely, mechanické a elektrické systémy, vyměněny byly osvětlovací systémy a rekonstruován byl také interiér galerie. Do základů budovy bylo dodatečně zabudováno 140 izolátorů, díky nimž se může budova během zemětřesení vznášet, čímž se výrazně snižuje seismický stres a budova i vzácná umělecká díla jsou lépe chráněny. Dnes je tak galerie jednou z nejbezpečnějších a nejvíce vůči zemětřesení odolných uměleckých galerií na světě.

Moderní budova galerie je dominantou města. Má velkolepou tekoucí skleněnou a kovovou fasádu, která evokuje klikatou podobu kory (rozvíjející se list kapradiny) a řeky Christchurch River Avon. V objektu se nachází devět výstavních prostor, referenční knihovna, hlediště, vzdělávací dílny, restaurace, obchody a rozsáhlé sbírky. Výstavní prostory jsou uspořádány ve dvou podlažích a jsou propojeny mohutným mramorovým schodištěm vycházejícím z foyeru.

Návštěvníky vítá velká socha brány nazvaná Důvody pro plavbu. Spolupracovali na ní canterburský sochař Graham Bennett a architekt David Colee. V přední části galerie se sochařskými díly je posezení obklopené zelenými rostlinami. Dílo č. 2314 Martina Creeda překlenuje jižní stěnu galerie.

Galerie uchovává a vystavuje soubor čítající přes 5000 novozélandských i světových uměleckých děl, která doplňují další zapůjčená díla v rámci krátkodobých výstav. Velká stálá výstava této galerie zahrnuje obrazy, kresby, grafické listy, sochy a keramiku od nizozemských, francouzských, italských a britských autorů. Novozélandská sbírka, především canterburských umělců, náleží k nejúplnějším v zemi. Návštěvníci mohou obdivovat výtvořiny canterburského krajináře Williama Suttona s jeho snahou o definici podstaty či ducha země, ale i dalších předních novozélandských malířů, jako třeba Doris Luskové, Colina McCahona a Rity Angustové. Prístavba budovy věnovaná současnému umění je pak součástí Arts Centre.

¹³ https://cs.qaz.wiki/wiki/2011_Christchurch_earthquake

Obr. 6 Umělecká galerie v Christchurch, pohled na moderní budovu

Obr. 7 Umělecká galerie v Christchurch, upoutávka na výstavu Henri Matisse

Sbírkotvornou činností se zabývá převážně společnost Canterbury Society of Arts spolu s nadací Jamieson. Součástí galerie je i knihovna a archivy Roberta a Barbary Stewartových, tato sbírka zahrnuje asi 10 000 knih, 1200 uměleckých souborů a tisíce časopisů. Knihovna uchovává také informace o samotné galerii, jejích předchůdcích, Galerii Roberta McDougalla, výstavách, vlastní záznamy o Canterbury umělecké společnosti a osobní dokumenty mnoha dalších umělců z Canterbury.

Knihovna je otevřena pouze po domluvě, ale na návštěvu se lze objednat. Obsah sbírek lze najít v katalogu městské knihovny. Mnoho publikací je digitalizováno.

Christchurch City Libraries / Ngā Kete Wānanga o Ōtautahi

Christchurch City Libraries¹⁴ čili Městská knihovna v Christchurch patří do sítě veřejných knihoven na Novém Zélandu a v roce 2009 oslavila 150. výročí svého vzniku. Zahrnuje jak fyzickou (komunitní) knihovnu s knihovnickými službami, tak mobilní knihovnu¹⁵ a digitální knihovnu. Mottem knihovny je: „Spojování lidí, inspirace k objevům, obohacování komunity.“¹⁶

V knihovně je zaměstnáno asi 290 pracovníků na plný i částečný úvazek, včetně technického personálu a pracovníků servisních středisek. Členství je zdarma pro všechny obyvatele Christchurch a je využíváno více jak 190 000 čtenářů. V depozitářích knihov-

14 <https://my.christchurchcitylibraries.com/about-christchurch-city-libraries/>

15 Dodávka s knihami objíždí vybrané lokality a na webu knihovny jsou uvedeny termíny a lokace zastávek; <https://my.christchurchcitylibraries.com/mobile-library-timetable/>

16 „Connecting people, inspiring discovery, enriching communities“; <https://my.christchurchcitylibraries.com/about-christchurch-city-libraries/>.

ny se nachází více jak 1,2 milionu svazků. Každá pobočka knihovny nabízí širokou škálu služeb a online zdrojů pro studium, výzkum i zábavu, zajímavostí je nabídka volebních seznamů z oblasti Canterbury-Christchurch a volební seznam Te Tai Tonga (maorsky). Dále v knihovně ukládají a půjčují kompletní sadu všech současných novozélandských volebních seznamů a vládní publikace, konkrétně kompletní řadu publikací ústřední a místní vlády včetně parlamentních dokumentů, legislativy, statistiky, oficiálních zpráv. Sbírky jsou materiálově velmi různorodé a je o ně velmi dobře pečováno (zajímavé ochranné obaly apod.).

Městská knihovna v Christchurch uchovává širokou škálu dokumentů, včetně archivních materiálů a různých speciálních a referenčních sbírek. Zajímavostí je literatura jednoho z největších maorských kmenů (Ngāi Tahu) a rovněž sbírka bestsellerů, která má ale jiný režim, neboť půjčení je spojeno s poplatky. Na pobočkách knihovny poskytují neomezený přístup k internetu zdarma na počítačích nebo je zde k dispozici bezplatná wifi. Mimo otevírací dobu knihovny lze vrátit knihy do biblioboxu.

Central Library Peterborough v Christchurch

Ústřední knihovna regionu Peterborough v Christchurch stála v centru města a sídlilo v ní ústředí městských knihoven v Christchurch. Byla to největší knihovna na Jižním ostrově a třetí největší na Novém Zélandu. Byla otevřena v roce 1982 na rohu Oxford Terrace a Gloucester Street, ale zemětřesení, které oblast postihlo 21. února 2011, ji vážně poškodilo. Její budova byla proto v roce 2014 zbořena, aby uvolnila místo pro areál Kongresového centra. Náhradní knihovna, Tūranga, byla postavena a otevřena v roce 2018. Nicméně nová budova Ústřední knihovny se již staví.

Obr. 8 Ústřední knihovna regionu Peterborough v Christchurch

Obr. 9 Bibliobox na vracení knih v Ústřední knihovně regionu Peterborough v Christchurch

Archives New Zealand, Christchurch Regional Office v Christchurch

Hlavní úlohou Archivu Nového Zélandu, jehož regionální pobočka se nachází v Christchurch, je zajistit efektivní a důvěryhodné vládní informace ve prospěch všech

Novozélandanů. Ukládá a stará se o více než sedm milionů úředních záznamů, od smluv z 19. století po dokumenty a data z 21. století. Cílem je, aby všichni Novozélandané měli snadný přístup k taonga¹⁷ (dědictví) a mohli jej využívat – v současnosti i v budoucnosti. Činnost archivů na Novém Zélandu upravuje zákon o veřejných záznamech z roku 2005,¹⁸ který stanoví regulační rámec pro správu informací a záznamů v celém veřejném sektoru.

Archiv v Christchurch uchovává, ochraňuje, eviduje a zpřístupňuje historicky cenné písemné prameny, které vznikly v rámci činnosti státních, městských a obecních orgánů či jiných právnických a fyzických osob v regionech Canterbury a Westland a některé z Marlborough a Nelson. Nejvýznamnějšími archiváliemi, zde uloženými, jsou záznamy sdružení Canterbury (1848–1853) a provinční vlády Canterbury (1853–1876). Mezi často využívané archiválie patří záznamy o registraci půdy, záznamy o těžbě zlata a těžbě uhlí ve Westlandu, rodinné soudní záznamy (např. rozvodové spisy, výživné, dědické a bankrotní spisy) a trestní a občanskoprávní záznamy ze všech soudů v Canterbury a Westlandu, zdravotní záznamy od veřejných institucí v Canterbury a Westlandu (včetně veřejných mateřských nemocnic, Sunnyside, Templeton a Seaview psychiatrických nemocnic, Cashmere Sanatorium, Nemocnice Queen Mary, Hanmer Springs), školní záznamy z (většinou uzavřených) škol v Canterbury a Westlandu, železniční záznamy. Archiv také uchovává některé záznamy místní správy na základě smlouvy s regionální radou v Canterbury (Environment Canterbury), včetně starých fondů, jako jsou archivy Lyttelton Harbor Board.

Obr. 10 Regionální pobočka Archivu Nového Zélandu v Christchurch

- 17 Taonga je maorský výraz pro fyzický majetek nebo mentální koncept, který je pro Maory materiálně, sociálně, emočně nebo kulturně vysoce ceněn. Taonga se často překládá jako „poklad“ či „posvátný klenot“. Může to být starožitnost (např. kamenná zbraň předků), půda, loviště, druh zvířat nebo přístup k přírodním zdrojům jako jsou řeky nebo pobřeží oceánu.
- 18 Public Records Act 2005 (PRA), <http://www.legislation.govt.nz/act/public/2005/0040/latest/DLM345529.html>

Canterbury Museum

Canterburské muzeum v Christchurch zřídil v roce 1868 geolog Julius von Haast. Budova muzea byla postavena v letech 1869–1876 a je pokládána za jednu z Mountfortových¹⁹ nejuspěšnějších napodobenin gotického slohu pro světské účely. Muzeum pečuje o obsáhlou sbírku antarktických nálezů a má jednu z nejkrásnějších expozic ptáků na jižní polokouli. Obdivovat lze také expozici rekonstrukce městské ulice z 19. století a kolekci pojednávající o maorské kultuře, která zahrnuje kostru ptáka moa,²⁰ který mohl v odlehlých oblastech Nového Zélandu vyhynout v 18. či dokonce až v 19. století.

Obr. 11 Canterburské muzeum v Christchurch

The Canterbury Disaster Salvage Team

Canterburský záchranářský tým²¹ tvoří na dobrovolné bázi profesionální pracovníci z regionu Christchurch, kteří pracují v oblasti kulturního dědictví a jeho ochrany. Tato skupina byla založena v roce 1987. Většina členů týmu zastupuje své instituce a je schopna se do týmu zapojit v případech živelní pohromy či přírodní katastrofy díky dobré vůli a podpoře svého zaměstnavatele. Tým má značné zkušenosti se zásahy při přírodních katastrofách či živelních pohromách a postupně vyvinul systémy vyhodnocení situace a okamžité reakce, což se ukázalo jako velmi užitečný postup pro instituce.

Aktivita týmu spočívá v poskytování školení a poradenství v oblasti Canterbury všem, kteří odpovídají za péči a ochranu sbírek kulturního dědictví v různých institucích. Cílem týmu je vzdělávat personál pracující v kulturních institucích o potřebě plánování

19 Benjamin Woolfield Mountford (1825–1898), jeden z nejvýznamnějších novozélandských architektů 19. století.

20 Moa (Dinornithidae) byli obří nelétaví ptáci, kteří žili ještě v historické době na území Nového Zélandu. Patří k nejslavnějším příkladům relativně nedávno vyhubených druhů obratlovců.

21 <http://www.disalteam.co.nz/fire.htm>

činnosti při katastrofách, šířit informace o zdrojích dostupných pro plánování a reakci na katastrofy, poskytovat školení osobám odpovědným za péči a údržbu sbírek tak, aby byly schopny rychle a účinně reagovat v případě katastrofy. Mají na webových stránkách velmi podrobné návody pro případy různých katastrof a živelních pohrom (oheň, povodně, zemětřesení, napadení různými typy biologických škůdců od plísní přes hmyz po hlodavce), krizové plány²² apod. Vedle toho, že je tým připraven okamžitě reagovat na mimořádné události v kulturních institucích, vydává informační bulletin, organizuje každoroční workshopy o aspektech připravenosti na katastrofy a pořádá pravidelné schůzky na téma plánování a koordinace činností. Na webových stránkách má vypracované potřebné dokumenty, kterými se mohou instituce inspirovat při tvorbě svých krizových plánů.

Pobočka spolku Novozélandští konzervátoři-restaurátoři kulturních materiálů (NZCCM) ve Wellingtonu věnovala canterburskému záchrannému týmu celou řadu zařízení (včetně generátoru a velkého odvlhčovače). Tato zařízení jsou umístěna v Umělecké galerii Christchurch a jsou k dispozici všem zdejšími institucím během záchranných operací za malý poplatek.

Dunedin

Dunedin (maorsky Ōtepoti) je druhým největším sídlem na Jižním ostrově po Christchurch a hlavním městem regionu Otago s asi 120 000 obyvatel. Jeho jméno je odvozeno z Dùn Èideann, gaelského názvu pro Edinburgh, hlavní město Skotska ve Velké Británii, a proto se městu také říká „Edinburgh jihu“. Je to ale nejen díky jménu, ale i díky jeho viktoriánské architektuře, která v zemi nemá obdobu. Městská aglomerace Dunedin leží ve střední části jihovýchodního pobřeží poloostrova Otago a obklopuje hluboký záliv Harbor Otago, který je podobně jako okolní kopce pozůstatkem činnosti sopky. Předměstí Dunedinu sahají až do okolních údolí a kopců směrem k šíji poloostrova Otago a podél pobřeží Tichého oceánu.

Centrum města tvoří prostor ve tvaru oktagonu,²³ osmiúhelníkové náměstí se sochou skotského básníka Roberta Burnse odhalenou v roce 1887. Nachází se na něm rekonstruovaná budova radnice, katedrála St. Paul's, veřejná umělecká galerie a řada příjemných kaváren a restaurací, kde servírují čerstvé ryby nebo mořské plody přímo z moře na talíř.

Dunedin byl největším novozélandským městem podle územní rozlohy, dokud jej v listopadu 2010 nenahradil Auckland na Severním ostrově. Archeologické nálezy ukazují na dlouhodobé osídlení oblasti Maory již ve 13. století. V roce 1770 přistál na poloostrově kapitán James Cook. Provincie a region Otago se jmenuje podle osady Otagou Ngāi Tahu u ústí zálivu Harbour Otago, která se ve třicátých letech 20. století stala velrybářskou stanicí.

²² <http://www.disalteam.co.nz/plans.htm>

²³ Při prvním vyměřování prostoru pro nové sídliště „New Edinburgh“ v roce 1846, které prováděli edinburští odborníci, byl za ústřední tvar stanoven právě oktagon. Náměstí plní svou funkci a roli, je svědkem demonstrací, průvodů, slavností a královských návštěv, i loučení a vítání sportovních hrdinů.

Město bylo založeno v roce 1848 jako sídliště skotských přistěhovalců náležejících ke Svobodné skotské církvi (Free Church of Scotland) pod vedením reverenda Thomase Burnse.

V letech 1855–1900 sem z Evropy přesídlilo několik tisíc Skotů. Rozkvět zažilo město během zlaté horečky v šedesátých letech 19. století a ještě mezi léty 1878–1881 tvořilo největší městskou aglomeraci na Novém Zélandu. Dunedin je i dnes považován za jedno ze čtyř hlavních měst Nového Zélandu z hlediska historického, kulturního a geografického, je sídlem University of Otago, nejstarší univerzity na Novém Zélandu (založená 1869), a Otago Polytechnic. Studenti tak tvoří velkou část populace.

V prosinci 2014 byl Dunedin označen za tvůrčí město literatury UNESCO.²⁴ Město se tak zařadilo po bok 39 měst z celého světa se statutem „Creative City of Literature“.²⁵ Toto ocenění zvýraznilo a docenilo kvalitu významného literárního dědictví města, jeho rozmanitou kombinaci literárních událostí, institucí a organizací a prosperující komunitu spisovatelů, dramatiků a dalších tvůrčích pracovníků.

I díky univerzitě je Dunedin dnes mladistvým a živým městem a lákavým turistickým cílem. Přijdou si zde na své i milovníci čokolády, protože je zde čokoládovna Cadbury, která spravuje i malé muzeum s komentovanými prohlídkami.

Dunedin Railway Station

Budova dunedinského železničního nádraží v centru města je asi nejhezčí a nejpozoruhodnější kamennou stavbou v zemi a je jednou z nejvýznamnějších architektonických památek jižní polokoule. Ačkoliv na světové poměry není nijak velká, její proporce jí propůjčují majestátnost a vznešenost. Má 37 metrů vysokou hranolovou věž, tři obrovské hodinové ciferníky a krytá nástupiště. Tato nádražní budova, která byla postavena ve stylu vlámské renesance, pochází z roku 1906 a navrhl ji novozélandský architekt George Troup. Fasádu tvoří bílé až béžové obklady z oamaruského vápence, které kontrastují s tmavším až černým pískovcem či čedičem a s důkladně vyleštěnou aberdeenskou žulou sloupů. Střechu pokrývají hliněné marseilleské tašky z Francie. Toto vše dodává budově charakteristický vzhled „domu z perníku“. Není divu, že architektovi přinesla díky propracovanosti a velkolepému stylu přezdívku „Gingerbread George“ neboli „perníkový George“.

Okénka jízdenkových pokladen kráší bílé dlaždice a znak s logem starých novozélandských drah. Dvě působivé vitráže na ochozu v mezaninu zachycují příjíždějící parní lokomotivy s rozsvícenými světly naproti sobě, každá na jedné straně haly s jízdenkovými pokladnami. Nad nimi je vlys s cheruby a listovím z manufaktury Royal Doulton,

24 www.cityofliterature.co.nz

25 UNESCO založilo síť kreativních měst, která má rozvíjet mezinárodní spolupráci mezi městy a povzbuzovat je, aby řídily společná rozvojová partnerství v souladu s globálními prioritami UNESCO „kultura a rozvoj“ a „udržitelný rozvoj“. Každé město v síti odráží jedno ze sedmi témat tvůrčího města UNESCO: lidové umění, gastronomie, literatura, design, film nebo hudba. Dunedin je první město Nového Zélandu, které bylo zařazeno do sítě Creative City;

<https://en.unesco.org/creative-cities/events/unesco-creative-cities-literature-celebrated-world-poetry-day>

kteřý probíhá pod ochozem lemovaným kovaným železem. Rezervační hala má podlahu vykládanou mozaikou, kterou tvoří více než 725 000 porcelánových kostiček, rovněž z manufaktury Royal Doulton, jež vytvářejí obrazce parních lokomotiv, železničních vozů a loga novozélandských drah.

Stanice je otevřená pro veřejnost, aby návštěvníci mohli obdivovat zachované zdobené interiéry a dobové prvky, ale je také sídlem řady podniků, včetně Dunedinských železnic, které nabízejí výlety do nádherného okolí Dunedinu. V přízemí se nachází velká restaurace, v horním patře pak umělecká galerie a Síně slávy novozélandských sportovců a sportů, která vyniká nápaditými exponáty prezentujícími výkony a úspěchy slavných Novozélandců.

Obr. 12 Budova železničního nádraží v Dunedinu

University of Otago Library

Univerzitní knihovna je špičkové odborné pracoviště, které poskytuje vysoce kvalitní informační zdroje a služby, uznává rozmanitost a potřeby všech návštěvníků a badatelů, poskytuje inovativní služby a zásadně ovlivňuje život akademické obce univerzity. V areálu kampusu, kde se knihovna nachází, je řada servisních míst, kde jsou umístěna zařízení vhodná pro individuální i skupinovou výuku. Ústředí knihovny je v budov informačních služeb. Hocken Collection²⁶ uložená v budově na Anzac Avenue je jed-

²⁶ Hocken Collection (Hockenova sbírka) vděčí za svoji existenci energickému sbírání a následně štedrosti lékaře ve městě Dunedin Thomase Morlanda Hockena (1836–1910). Hocken, narozený ve Stamfordu v Lincolnshire, vystudoval medicínu a pracoval jako chirurg na lodích plujících mezi Anglií a Austrálií, dokud se v roce 1852 neusadil v Dunedinu. V roce 1897 nabídl Hocken svou sbírku obyvatelům města Dunedin a Nového Zélandu. Seznamy sbírky byly zveřejněny v roce 1906 a byla vypracována smlouva, díky které byla Hockenova sbírka umístěna ve zvláštním křídle přistavěném k muzeu v Otagu a spravovaném Otagskou univerzitou. Sběrka byla zpřístupněna v březnu 1910.

nou z předních univerzitních knihoven Nového Zélandu a obsahuje mnoho vzácných historických publikací národního a mezinárodního významu, jakož i rukopisy, obrazový materiál a fotografie. Další fondy jsou umístěny např. v Knihovně sira Roberta Stouta (budova Richardsona), Knihovně zdravotnických věd (Sayers Building), Vědecké knihovně (budova III), Knihovně Robertsona (Union Street East), Knihovně kampusu Southland (Invercargill).

Dunedin Athenaeum and Mechanics' Institute

Dunedin Athenaeum²⁷ and Mechanics' Institute je nejstarší literární institucí v Dunedinu. Jejím předchůdcem byl Mechanics' Institute založený v Dunedinu v roce 1851, od roku 1859 nese jméno Dunedin Athenaeum and Mechanics' Institute. Původním účelem tohoto institutu, zakotveném v parlamentním nařízení, bylo poskytnout komunitě všeobecný přístup ke vzdělání. Athenaeum and Mechanics' Institute je řízen výborem členů volených každý rok na výroční valné hromadě. Výbor má v současné době pět členů a pravidelně se schází v knihovně Athenaeum. Tato soukromá organizace se zprvu zaměřovala spíše na přednáškovou činnost a provozování čítárny, dnes funguje převážně jako soukromá knihovna s výpůjčními službami. V posledních letech se knihovna soustředí např. na prezentaci knih, autorská čtení poezie, křty knižních novinek, literární přednášky a hostí i rozhlasovou show²⁸ „Wireless Books“, kde knihovníci hovoří o nových knihách a čtou z nich úryvky.

Obr. 13 Interiér knihovny Athenaeum v Dunedinu

Dunedin City Library

Dunedinskou městskou knihovnu, která spravuje síť šesti poboček a dvě mobilní knihovny²⁹, vlastní a provozuje Rada města Dunedin. Fondy a sbírky knihovny zahrnují přes 700 000 položek a každý rok přibývá více než 30 000 knih a audiovizuálních nosičů i 15 000 časopisů. První bezplatná veřejná knihovna v Dunedinu byla otevřena 2. prosince 1908 a financoval ji grantem 10 000 liber americký filantrop Andrew Carne-

27 Pojmenování je odvozeno od budovy ve starověkém Římě, jejíž součástí byla i knihovna a kde básníci četli svá díla.

28 www.oar.org.nz

29 Bibliobus pojmenovaný zde „Bookbus“ zastavuje v určené časy v asi 40 lokalitách;
<https://www.dunedinlibraries.govt.nz/locationhours/bookbus>

gie. Knihovna původně nabízela pouze referenční služby, ale v roce 1910 byla otevřena dětská čítárna a půjčovna, v roce 1911 následovalo rozšíření služeb o půjčování knih pro dospělé. V padesátých letech 20. století byl zahájen provoz mobilní knihovny a byla zřízena audiovizuální sbírka knihovny. Stavba nové budovy knihovny na adrese 230 Moray Pl byla zahájena v roce 1978 a dokončena v roce 1981. Ačkoli městská knihovna byla původně nezávislá na jiných nedalekých knihovnách, sloučení místních rad a městských zastupitelstev v roce 1989 vedlo k vytvoření sítě dunedinských veřejných knihoven, která začlenila knihovny v Mosgiel, Port Chalmers, Waikouaiti, Blueskin Bay a Dunedin City do jedné entity.

Sít veřejných knihoven Dunedin spravuje řadu speciálních sbírek, včetně dvou sbírek kulturního dědictví. Kolekce McNab Nového Zélandu obsahuje přes 100 000 položek týkajících se historie Nového Zélandu a tichomořských oblastí. Tato sbírka vznikla z daru osobní knihovny Roberta McNaba v roce 1913 a zahrnuje rozsáhlé novinové

Obr. 14 Městská knihovna v Dunedinu

a genealogické zdroje. Pozdější dary zahrnují sbírku Walta Whitmana (od paní J. Stewartové v roce 1927) a sbírku Alfreda a Isabel Reedových, která obsahovala středověké rukopisy, inkunábule, bible, tisky a novější rukopisy, práce Dickense a Johnsona, přičemž Alfred Reed do sbírky přispíval až do své smrti v roce 1975. Tato sbírka obsahuje asi 10 000 položek, které pocházejí z 10. století až po současnost, zahrnuje také literaturu věnující se náboženství a historii knihy. Středověké rukopisy ze sbírky Reed Collection jsou považovány za jeden z nejvýznamnějších souborů evropského vizuálního umění ze středověku. Sbírkou obsahuje i korespondenci a dopisy známých spisovatelů z období romantiky, včetně Anny Barbauldové, Felicie Hemansové, Hannah More, Amelie Opie a Marie Jane Jewsbury.

Archives New Zealand, Dunedin Regional Office / Te Rua Mahara o te Kāwanatanga

Regionální pobočka Archivu Nového Zélandu,³⁰ označovaného také jako Národní archiv, v Dunedinu funguje jako oficiální správce a strážce³¹ veřejných archivů Nového

³⁰ <http://www.archives.govt.nz/>

³¹ Keeper of nation's records.

Zélandu a do jeho správy patří archivy vládních úřadů Otago a Southland, včetně dokumentů, map, plánů a fotografií.

Pobočka uchovává moderní a historické poklady. Vedle válečných sbírek, pozemkových dokumentů, map a smlouvy z Waitangi je zde i materiál národních filmových jednotek či podklady pro tvorbu rodokmenu. Čítárny či studovny má v Aucklandu, Christchurch a Dunedinu.

Sít komunitních archivů³² je nástrojem, který pomáhá vědcům prozkoumat písemné a tištěné kulturní dědictví minulosti i současnosti, která se nacházejí v místních komunitních sbírkách po celém Novém Zélandu. Zahrnuje malé místní organizace i větší národní instituce. Jedná se o bezplatný, snadno použitelný systém pro správu malých i velkých archivů podporovaný novozélandským Národním archivem. Tento systém se vyvinul z dřívějšího Národního registru archivů a rukopisů (NRAM³³) a poskytuje mnoho nových funkcí požadovaných badateli a návštěvníky.

Jednotlivci, organizace i komunity zde zveřejňují informace o svých sbírkách, aby pomohli ostatním bádát a dozvědět se více o historii Nového Zélandu. Lze tak získat přístup k obrovské paletě materiálů, jako jsou osobní a institucionální záznamy, včetně korespondence, deníků, záznamů o orální historii, fotografie a alba, zápisy ze schůzek, osobní identifikační záznamy, včetně závětí, rodných, úmrtních a manželských osvědčení a registrů, informace o zemi, včetně map, literární rukopisy a strojopisy, imigrační záznamy, včetně lodních rejstříků, deníků, seznamů cestujících, finanční záznamy, například účetní knihy, a mnoho dalších.

Obr. 15 Regionální pobočka Archivu Nového Zélandu v Dunedinu

Toitū Otago Settlers Museum

Muzeum osadníků, které se nachází v samém srdci malebné dunedinské čtvrti, se orientuje na zmapování místní historie a způsobu života lidí žijících v Dunedinu a okolí. Jeho sbírky zahrnují více než 100 000 artefaktů ze života osadníků. Muzeum má

32 Community Archive, <https://archives.govt.nz/directory-of-community-archives>

33 National Register of Archives and Manuscripts zahrnuje archivní fondy z mnoha institucí na celém Novém Zélandu. Patří sem muzea, místní vládní organizace, knihovny, historické společnosti, komunitní skupiny, obchodní, vzdělávací, náboženské a sportovní subjekty. Nezahrnuje knihovnu Alexandra Turnbulla a novozélandský Národní archiv. Archiv komunity byl dříve národním registrem archivů a rukopisů.

14 stálých tematických výstav s interaktivními tabulemi přibližujícími silné příběhy, které sledují historii oblasti od nejstarších osadníků až po nejnovější osídlení.

Muzeum Toitū Otago vyzdvihuje charakter, kulturu, technologii, umění, módu a dopravu provincie Otago od doby před evropským osídlením po současnost. Věnuje se především zpřístupnění sbírek, jejich uchování, konzervaci a správě sbírek. S ohledem na rozsáhlé kulturní dědictví a rozmanitou sbírku artefaktů zaměstnává konzervátora, který má na starosti péči o dobrý fyzický stav sbírkových předmětů. Přístup k péči o sbírky a jejich uchování má dva hlavní způsoby. Prvním je pasivní neboli preventivní ochrana. Sbírkky jsou uloženy v depozitářích s kontrolovaným klimatem (světelná expozice, teplota a relativní vlhkost vzduchu). To bylo patrné i v expozicích, kde citlivé materiály (archiválie a textilie) byly vystaveny při nízké úrovni osvětlení a pouze po omezenou dobu (zhasínání). Nebezpečím pro sbírky jsou škůdci (moli pro oděvy). Jejich přítomnost je kontrolována přísným karanténním postupem pro nové přírůstky a zápujčky přicházející do muzea. Expozice a depozitáře jsou také monitorovány pomocí systému IPM (Integrated Pest Management)³⁴ neboli integrovaná ochrana před škůdci, která si klade za cíl potlačit populace škůdců pod úroveň ekonomických ztrát. Druhým způsobem ochrany a zachování sbírek jsou nápravná opatření, kdy konzervátor fyzicky ošetřuje objekty. Konzervace objektu je souhra umění a vědy, protože konzervátor musí nejen pochopit, jak byl předmět vyroben, ale musí znát i konstrukční materiály a historické souvislosti, chemii degradačních procesů a také vědět, jak ošetření předmět ovlivní. Rozlišují se kroky konzervace, vedoucí k zachování předmětu, od kroků restaurování. Spíše než snaha o to, aby se objekt podobal tomu, jak vypadal, když byl poprvé vyroben, je konzervace stabilizací objektu, přičemž lze zajistit, že důkazy o jeho historii mohou být stále interpretovány a nejsou odstraněny nebo skryty. Další důležitou součástí práce konzervátora je zaznamenání všech informací, které o předmětu zjistí, a zhotovení záznamu o jakémkoli ošetření či zásahu. Muzeum využívá databázi sbírek neboli profesionální manažerský systém pro kulturní organizace s názvem „Vernon“,³⁵ kde každý záznam je doplněn fotografiemi a fotodokumentací zásahů a jednotlivých kroků.

Obr. 16 Muzeum osadníků v Dunedinu

34 PINNIGER, David and MEYER, Adrian. *Integrated pest management in cultural heritage*. London: Archetype Publications, 2015. ISBN 978-1-909492-22-6.

35 <https://vernonystems.com/>

Invercargill

Nejj jižnější metropolí Jižního ostrova a střediskem obchodu v regionu Southland je Invercargill, město se širokými ulicemi vroubenými stromořadími, s mnoha parky a rezervacemi. Nejznámější rezervací v centru města je Queen's Park o rozloze necelého čtverečního kilometru. Tato botanická rezervace zahrnuje zahrady (včetně růžové) a rozsáhlé Steans Memorial Winter Garden. Rovněž zde mají oboru s vysokou zvěří a klokany i voliéry. V padesátých a šedesátých letech 19. století město založili skotští přistěhovalci a jeho kulturní propojení se Skotskem se objevuje v názvech ulic pojmenovaných po skotských řekách. Také mnoho historických budov připomíná svou architekturou Skotsko. Západně od města se nachází několik chráněných pláží a pěších stezek. Charakteristickou dominantou města je cihlová vodárenská věž, která byla dokončena v roce 1889 a je ukázkou novorománské průmyslové architektury.

Obr. 17 Vodárenská věž v Invercargill

Southland Museum and Art Gallery v Invercargill / Niho o te Taniwha

Muzeum a galerie umění Southland, největší kulturní instituce v regionu Southland, se nachází nedaleko vchodu do Queen's Parku v pozoruhodném jehlanovitém objektu připomínajícím pyramidu³⁶ v Gala Street. Budova s neobvyklým tvarem byla postavena v roce 1990 a je největší pyramidou³⁷ na jižní polokouli. Instituce uchovává širokou škálu uměleckých, historických a přírodovědných sbírek z regionu. Součástí muzea je observatoř, která je jedinou veřejně přístupnou observatoří v Southlandu a je provozována členy Southlandské astronomické společnosti. V Umělecké galerii se donedávna konaly pravidelné i putovní výstavy současného i historického umění, často s důrazem na regionální umění, které zahrnuje Stewartův ostrov a Subantarktické ostrovy.

36 Muzeum bylo postaveno nad původní budovou muzea z roku 1942, nová budova pyramidy tu původní obklopuje.

37 Pyramida má podlahovou plochu 5000 m², budova má půdorys podstavy 45 x 52 metrů a je 27 metrů vysoká. Povrch budovy ve tvaru pyramidy je světle modrý až šedý a za dne splývá s oblaky, čili není téměř vidět.

V roce 2018 městská rada Invercargillu oznámila, že budova muzea a galerie umění v Southlandu bude uzavřena z důvodu zajištění její odolnosti vůči zemětřesení. Počet zaměstnanců byl snížen ze 41 na 10, a to na čtyři kurátory a šest pracovníků ve sbírkách. V roce 2023 se plánuje opětovné otevření přestavěné budovy muzea.³⁸

Obr. 18 Budova Muzea a galerie umění regionu Southland (kupolovitá střecha observatoře vystupuje vpravo) v Invercargill

Muzeum se honosí tuatáriem,³⁹ které bylo postaveno v roce 1974 a později v roce 1990 rozšířeno na 200 m²; zahrnuje příbytky pro více než 50 živých hatérií.⁴⁰ Nová střecha z průhledného akrylátu, která umožňuje průchod ultrafialového světla do tuatária, přispěla k úspěšnému odchovu mláďat.

Součástí instituce je i Galerie Māori, která představuje každodenní život Maorů v oblasti Southland. Jsou zde zdokumentovány procesy při výrobě nástrojů, rybolov pomocí návnad, zpracování kostí a kamene, výroba hudebních nástrojů.

38 <https://www.stuff.co.nz/southland-times/news/103362884/southland-museum-closure-based-on-incorrect-assumptions-architect-says>

39 Tuatárium je v podstatě terárium, v němž je vytvořeno simulované přírodní prostředí pro tuatary, jak zní maorské pojmenování hatérii novozélandských.

40 Od mláďat až po slavného Henryho, který je zde od roku 1970 a který se údajně narodil kolem roku 1900 a je držitelem světového rekordu hatérie, která byla v zajetí nejdéle chována.

V Curio Bay na jihovýchodním pobřeží Southlandu se dochoval fosilní les, a tak se před muzeem nachází vedle dvoumetrové bronzové sochy tuatary⁴¹ instalace s rekonstrukcí tohoto lesa, kde návštěvníci mohou procházet mezi pahýly a sekcemi stromů se zkameněným dřevem, starým 130 milionů let. V expozicích lze najít i ukázkou konzervačního zásahu, tím je metoda konzervace vodou nasyceného historického či archeologického dřeva, maorské kánoe. Proces konzervace každého artefaktu je jedinečný a je speciálně přizpůsoben individuálním charakteristikám každého objektu. Klíčovými principy moderní konzervace a ochrany dřeva jsou: reverzibilita – snahou konzervátorů je provést zásahy, které lze odstranit, pokud budou k dispozici v budoucnosti lepší možnosti, a minimální zásah – konzervátor volí nejméně invazivní zásah do objektu. Metody konzervace vodou nasyceného dřeva vycházejí ze skutečnosti, že objekty drží svůj tvar pouze díky obsahu vody a že při jejich sušení na vzduchu dochází k nevratnému smrštění a zborcení. Zborcení dřeva při vypařování vody je připisováno jejímu vysokému povrchovému napětí. Aby se tomu předešlo, může se voda nahradit kapalinou o nižším povrchovém napětí (rozpuštědlem). Jiný způsob je odstranění vody sublimací po jejím převedení na tuhou fázi – led. Při sublimaci nevzniká kapalná fáze a tak lze vodu ze dřeva odstranit bez poškození. Metody konzervace můžeme rozdělit do dvou základních skupin a to odstranění vody (dehydratace)⁴² bez borbění a zaplnění dutin,

Obr. 19 Expozice konzervace vodou nasyceného dřeva (zde maorské kánoe) v Muzeu a galerii regionu Southland v Invercargillu

- 41 Hatérie novozélandská (*Sphenodon punctatus*) je jedním ze dvou posledních přežívajících druhů řádu hatérií, prastarého řádu endemických plazů, který byl nejvíce rozšířen ve druhohorách, proto je nazývána také „živoucí fosílií“. Její domorodé jméno, tuatara, znamená nesoucí šípy, a značí řadu špičatých šupin, které má hatérie na hřbetě.
- 42 Pro dehydrataci dřeva byla vypracována metoda vakuové sublimace ledu, nazývaná „freeze-drying“. Při sníženém tlaku par nad ledem a dodání sublimačního tepla dochází k přeměně ledu v páru. Pro kompenzaci zvětšení objemu ledu se používá terc. butanol. Často se kombinuje metoda vakuové sublimace s impregnací dřeva vodným roztokem nízkomolekulárního polyethylenglykolu (PEG 400). Při sublimaci zůstává PEG ve dřevě, snižuje se expanze ledu a jeho použití je vhodné zejména u málo poškozeného dřeva, které obsahuje vázanou vodu v buněčných stěnách, v tom případě se vázaná voda nahradí nízkomolekulárním PEG. Bylo stanoveno, že molekuly o průměru do 0,55 nm jsou schopny pronikat do prostor v buněčných stěnách, které jsou normálně obsazeny vázanou vodou, ale musí mít zároveň určitý polární charakter. Vakuová sublimace ledu se provádí buď zmrazením na $-79\text{ }^{\circ}\text{C}$ pomocí suchého ledu, nebo při $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$ v mrazničce, kde mrznutí je pomalejší a vzniká méně prasklin. Po dehydrataci, provedenou vakuovou sublimací ledu, jsou původní rozměry vzorků zachovány a dřevo je velmi lehké a křehké.

anebo zaplnění dutin tuhou látkou,⁴³ která nahradí vodu a zabrání zborcení a spočívá v zaplnění dutin dvěma postupy – nahrazením vody rozpouštědlem a impregnace dřeva roztokem zpevňovací látky v rozpouštědle nebo impregnace konsolidantem rozpustným ve vodě.

Invercargill City Libraries & Archives / Te Haeata

Městská knihovna a archiv města Invercargill se nachází na hlavní třídě v moderní budově s mnoha otevřenými prostory, studovny a konferenčními sály. Služby poskytují celé oblasti. Kromě běžných služeb poskytuje knihovna i tzv. služby v domácnostech,⁴⁴ což je speciální knihovní služba pro lidi, kteří nemohou opustit svůj domov z důvodu věku nebo zdravotního handicapu a kteří žijí v oblasti města Invercargill. Knihovníci se snaží diskutovat o požadavcích a preferencích každého zájemce. Službu obsluhují dva zaměstnanci, kterým pomáhají dobrovolní kurýři. Kapacita 140 domácích patronů je plně vytížena.

Obr. 20 Veřejná knihovna v Invercargill

Ve městě je rovněž knihovna v kampusu University of Otago a také knihovna Southern Institute of Technology, což jsou univerzitní knihovny, které půjčují odbornou literaturu studentům a pedagogům a zajišťují online přístup k elektronickým zdrojům. Jsou rovněž místem setkávání a částečně i výuky apod.

Bluff

Bluff je nejjižnějším vývozním přístavem na Novém Zélandu a zároveň odsud vyplouvají trajekty na Stewartův ostrov. Navíc představuje základnu pro rybářské lodě, které křížují jižní a západní pobřežní vody bohaté na ryby, langu-

43 Do první skupiny patří metoda výměny vody za aceton a impregnace roztokem kalafuny, nebo metoda radiační polymerace monomeru (MMA, BuMA), kterým bylo dřevo impregnováno po výměně vody za methanol nebo ethanol. Je také možné vodu vyměnit přímo za vodorozpustný monomer (hydroxyethylmethakrylát, HEMA). Druhá skupina metod je nejpoužívanější a zahrnuje impregnaci dřeva vodnými roztoky melamin-, močovino- a fenolformaldehydových pryskyřic, cukrů a polyethylenglykolu. Mezi nejstarší metody tohoto typu patří ještě impregnace roztokem kamence (síranu hlinitodraselného), která využívá značného rozdílu v rozpustnosti látky v horké a studené vodě.

44 „Hosehold Service“ se v poslední době rozvíjí i u nás a funguje jako donášková služba hlavně pro zdravotně handicapované a seniory.

sty a slavné tzv. bluffské ústřice.⁴⁵ Bluff se může pochlubit dlouhou historií lidského osídlení. Maorská osada se tu nacházela již ve 13. století. Město dostalo název podle 265 metrů vysokého kopce Bluff Hill, který shlíží na Foveauxův průliv směrem ke Stewartovu ostrovu, vzdálenému 32 kilometrů. Pod kopcem se nalézá Stirling Point, konec státní silnice číslo 1, s hojně fotografovaným mezinárodním rozcestníkem. Původní novozélandský les zde protíná několik stezek včetně Foveaux Walkway a Glory Track.

Obr. 21 Mezinárodní rozcestník v Bluffu

Bluff Maritime Museum

Bluffské námořní muzeum⁴⁶ přibližuje nejen dějiny velrybářství a lovu ústřic a buňňáků temných,⁴⁷ ale také rozvoj přístavu a trajektové dopravy na Stewartův ostrov. Největším a jedním z novějších exponátů v námořním muzeu je bývalá rybářská loď na lov ústřic „Monica“. Historická loď, která byla jednou z nejstarších ve flotile Bluff Oyster, byla postavena v roce 1909 pro majitele Lytteltona jako Monica II. Byla jedním z mnoha malých parníků pracujících v zátokách poloostrova Banks. Loď je postupně konzervována s ohledem na původní materiály a konstrukční prvky.

Te Anau Library and Manapouri

Budova knihovny Te Anau⁴⁸ stojí v příjemném prostředí na konci hlavní ulice, která je nejdále od jezera, přímo naproti škole. Je to skvělé místo, kde si děti mohou číst a mají zde vše potřebné. Je zde také velký výběr knih pro dospělé – literatura faktu a beletrie. Jedním z velmi často žádaných tematických okruhů knih je řada o Fjordlandu. Skupina

45 Tyto ústřice, rarita Nového Zélandu, se loví jen po omezenou dobu od března do konce srpna.

46 <https://www.bluff.co.nz/museum>

47 Buňňák temný (*Ardenna grisea*) je pták z čeledi buňňákovití. Hnízdí na ostrovech jižní polokoule (Nový Zéland, Falklandy, Ohňová země). Maorové tyto ptáky často lovili jako potravu.

48 <http://www.teanau.net.nz/Library>

„Přátelé knihovny Te Anau“ organizuje každý rok velký výprodej knih v Komunitním centru Te Anau, který se koná u příležitosti narozenin královny na začátku června. Touto akcí se získávají peníze na obnovu fondu knihovny a velmi ji oceňují i místní milovníci knih. Nachází se zde rovněž „Knihovna hraček Te Anau“,⁴⁹ kterou vítají hlavně rodiče s omezeným rozpočtem. Půjčují zde věci pro děti a jejich rozvoj a vzdělávání, od hraček až po oblečení pro jízdu na koni. Je to skvělý nápad a obrovský benefit díky dobrovolníkům, kteří si udělají čas, aby tuto akci zrealizovali.

Queenstown

Město Queenstown se rozkládá na severovýchodním břehu jezera Wakatipu,⁵⁰ s nádhernou kulisou pohoří Remarkables v pozadí a s rozsáhlými lesy okolo. Řadí se k sídlům s nejmalebnější polohou na světě. Od sedmdesátých let minulého století se rozvinulo z ospalého městečka v přední mezinárodní letovisko a světové centrum adrenalinových sportů. Stejně jako většina měst v regionu Otago i Queenstown vznikl během zlaté horečky v šedesátých letech 19. století. Přestože tempo stavební činnosti v Queenstownu bylo ovlivněno požadavky turistického ruchu, město si uchovává provinční atmosféru a je hrdé na své spojení s érou zlaté horečky. Atmosféru malebného městečka, díky které jsem se na chvíli ocitla v Rakousku, dokresluje kromě obchodů a restaurací i nádherná pláž a také dostupnost lyžařského střediska. Uprostřed města je zelený park, kde se konají pikniky. Strmá rozeklaná úbočí pohoří Remarkables se prudce svažují až ke břehům jezera, přičemž centrum Queenstownu se prostírá na jedné z mála rovin v této oblasti. Během zlatokopeckého boomu bylo jezero hlavní dopravní tepnou, dnes je střediskem rekreace a sportu.

Zajímavostí města je kabinková lanovka Skyline Gondola⁵¹ vedoucí přímo z města na vrchol Bob's Peak, která je charakteristickým symbolem Queenstownu. Je dlouhá 730 metrů a překonává převýšení 450 metrů. Z vyhlídkové plošiny nahore je za pěkného počasí úchvatný pohled na pohoří Remarkables, jezero Wakatipu a město Queenstown. Pod stanicí kabinkové lanovky je umístěn Kiwi Birdlife Park,⁵² který je domovem několika kiwi a dalších ohrožených druhů novozélandských ptáků. Tito opeřenci jsou součástí národních rozmnožovacích programů. Hlavní atrakcí je noční pavilon Kiwi House, kde si lze prohlédnout nejen tyto nelétavé ptáky, ale i původní novozélandské sovy, velké horské papoušky zvané nestor kea, další druhy papoušků a v neposlední řadě pisilu černou, vzácného brodivého ptáka.

49 Toy Libraries (knihovny s hračkami) jsou na Novém Zélandu běžné, nacházejí se snad v každém městečku nebo čtvrti ve velkých městech.

50 Jezero Wakatipu má zřejmě ledovcový původ, ale podle maorské legendy se zrodilo z otisku spícího démona, kterého upálil milenec krásné maorské dívky unesené tímto zlým netvorem. A protože jeho srdce stále bije, hladina jezera stoupá a klesá každých pět minut až o sedm centimetrů. Wakatipu je po Te Anau druhé největší ledovcové jezero na Jižním ostrově. V některých místech dosahuje hloubky až 380 metrů.

51 <https://www.skyline.co.nz/en/queenstown/>

52 <https://www.queenstownnz.co.nz/listing/kiwi-birdlife-park/1705/>

Queenstown Library / Whare Pukapuka a Kuini

Queenstovnská knihovna se nachází v malé, velmi pěkné bílé budově na adrese 10 Gorge Road, Queenstown. V knihovně jsou dostupné knihy od nejnovějšího vydání nové a oceněné beletrie a literatury faktu až po rozsáhlé dětské sbírky, komiksy, DVD a časopisy a místní historii. Vše lze najít v katalogu a na policích regálů. Když jsou knihovny zavřené, např. v době zemětřesení apod., lze si stále knihy půjčit z digitálních sbírek prostřednictvím katalogu a digitální knihovny. Pokud v existující kolekci něco dosud není, je možné zadat doporučení k nákupu. Pracovní tým knihovny je složen z vedoucího týmu, dětského knihovníka okresu, 7 pomocných knihovníků a pomocných příležitostných knihovníků.

Obr. 22 Budova knihovny v Queenstownu

Queenstown Arts Centre – Rangistown Arts Center

Queenstovnské centrum umění, které bylo založeno v roce 1981, je pulzujícím komunitním centrem umění v srdci města, které provozují dobrovolníci z Queenstown Arts Society. Centrum sídlí ve starých učebnách místní střední školy na rohu ulic Ballarat a Stanley a zahrnuje Cloakroom Gallery, Artist's Studios a velkou dílnu, v níž se pořádají workshopy a která je také jedinečným místem pro umělce, kteří zde vytvářejí a vystavují své umění. Milovníci umění je tak mohou sledovat při práci a sdílet tvůrčí zážitky.

Umělecká studia nabízejí příležitost navštívit umělce na místě a hovořit s nimi o jejich současné inspiraci a tvorbě. Práce místních umělců jsou na prodej a jsou vystaveny v prostoru galerie.

Arrowtown

Městečko Arrowtown⁵³ je živou připomínkou bouřlivé éry zlaté horečky v oblasti Otago na Jižním ostrově. Rozkládá se na břehu řeky Arrow, kde bylo nalezeno zlato již v roce 1862 a brzy zde vznikla osada s více než tisícem horníků. Ta byla zpočátku pojmenována Fox, na počest Williama Foxe, který tam první našel zlato, ale brzy byla přejmenována na Arrowtown. Arrowtown byl zřízen jako samosprávné město v roce 1867 a stal se součástí okresu Queenstown-Lakes při reorganizaci místní samosprávy v roce 1989.

Haast

Malé městečko Haast (maorsky Pakipū) leží na západním pobřeží Jižního ostrova, v okrese Westland na konci Haastského průsmyku v místě, kde se stejnojmenná řeka vlévá do moře. Ve městě a okolí žije asi jen 240 stálých obyvatel (podle sčítání lidu v roce 2013). Tato oblast je pojmenována po Juliu von Haastovi,⁵⁴ který se zasloužil o rané geologické průzkumy Nového Zélandu. Právě výstavba silnic a otevření Haastského průsmyku v roce 1962 učinily region přístupnějším. Přestože je nyní hlavně zastávkou, kde cestovatelé mezi západním pobřežím a jezery na jihu doplňují zásoby, nabízí dobré podmínky pro surfování a rybaření v řece. Návštěvnické centrum, které nabízí materiály o krátkých i náročných stezkách v okolí, mapy, suvenýry a turistické publikace, spoluoorganizuje lety vrtulníkem a zážitky jako lov, rybolov, výstup na ledovce a další aktivity v oblasti ekologické a turistiky v přírodě. Personál vám poradí s výběrem nejvhodnější trasy a očekávaným počasím, protože ve zdejším regionu spadne hodně srážek.

Haast Community Library

Knihovna v Haastu je zde součástí Westland District Library (Te Whare Pukapuka o Te Tai Poutini).⁵⁵ Knihovna je komunitní a téměř rodinná, je místem setkávání rodin a přátel knih. Funguje zde služba, kdy se můžete domluvit na schůzce s knihovníkem, který vás naučí, jak hledat ve zdrojích další informace.

Hokitika

Městečko Hokitika s širokými ulicemi, pozoruhodnými historickými budovami a vynikajícími řemeslnými dílnami, je zřejmě nejhezčím městem na západním pobřeží Jižního ostrova. Je to menší městečko, ovšem s krásnou pláží a výhledem. Dominantou je netradiční Hodinová věž na místní křižovatce. Zatímco v dobách zlaté horečky tu bývala stovka hotelů, z nichž 84 bylo podél jedné z hlavních ulic, dnes zde stěží najdete hotel k přenocování.

Ještě v roce 1864 byla Hokitika ospalou dírou, po roce 1866 se však stala díky zlaté horečce vzkvétajícím centrem obchodu. Její říční přístav byl plný lodí se zlatokopy, při-

53 <https://www.arrowtown.com/>

54 Julius von Haast (1867–1887), geolog pruského původu.

55 <https://www.parentvillage.co.nz/service/2217-Haast-Community-Library>

plouvajícími ze zlatých polí v Austrálii. Jednalo se ovšem o zrádný přístav, kde se každý desátý týden v letech 1865–1866 potopila jedna loď. Vrak jedné z takových lodí se nachází na Hokitika Heritage Trail, která vede kolem 22 starobylých objektů a památek. Nejpůsobivější z nich je budova Carnegie Library z roku 1908, kde nyní sídlí městské informační středisko a Historic Carnegie Complex and Museum. Muzeum přibližuje návštěvníkům zlatokopecskou éru a prohlédnout si také mohou audiovizuální výstavu o dějinách města.

Ve městě se rovněž nachází National Kiwi Centre, kde chovají kiwi, obrovské jedince úhoře mramorovaného, které si můžete zkusit osobně nakrmit, hatérii novozélandskou a galaxii skvrnitou, kterou prosluly řeky na západním pobřeží.

Obr. 23 Hodinová věž v městečku Hokitika

Obr. 24 Budova National Kiwi Centre v městečku Hokitika

Hokitika Museum v Carnegie Building

Počátky muzea spadají do roku 1869, i když mnoho záznamů o něm není. Když byla v roce 1908 postavena Carnegieho knihovna, muzeum v nové budově získalo jednu místnost. Až v roce 1952 byl zřízen muzejní výbor, který měl získat finanční prostředky na stavbu vlastní muzejní budovy. V prosinci 1973 se tak muzeum mohlo přestěhovat do nového objektu, financovaného mj. z veřejných prostředků a z grantu ministerstva vnitra, za budovou Carnegie. V této době bylo muzeum přejmenováno na Historické muzeum západního pobřeží.

V polovině devadesátých let 20. století byla místní komunitou Carnegieho budova rekonstruována a v roce 1998 získalo muzeum další výstavní prostory v Carnegieho budově. Muzeum tak mohlo přeměnit část budovy z roku 1973 v tolik potřebný úložný prostor pro rostoucí sbírku. Dnes v původní budově muzea sídlí ředitel, kurátoři, recepční a výzkumný asistent. V roce 2011 bylo rozhodnuto vrátit se k původnímu názvu „Muzeum Hokitika“.

Muzeum prezentuje tzv. Westland's heritage Te Tai O Poutini (místo Pounamu). Před objevem zlata bylo západní pobřeží domovem maorského kmene Ngai Tahu, který měl podél pobřeží řadu osad. Maorové sbírali a vyřezávali ozdoby a šperky z pounamu,⁵⁶ drahokamu, s nímž se díky jeho využitelnosti i kráse obchodovalo na celém Novém Zélandu. Západní pobřeží bylo občas navštěvováno Evropany, ale nemělo žádné trvalé evropské osadníky, dokud nebylo objeveno zlato a nevypukla zlatá horečka. Zlato objevili v blízkosti řeky Taramakau v roce 1864 dva lovci kmene Ngai Tahu. Evropan Albert Hunt zveřejnil tento nález a prohlásil se za objevitele a příjemce odměny. Na konci roku 1864 byla populace maorských a putujících horníků odhadována na 1800. Během dvou let žilo na západním pobřeží už 30 000 lidí. Těžba zlata byla postupně nahrazována dřevařskou výrobou a v poslední době převažuje mlékárenský a turistický průmysl.

V muzeu je rozsáhlá sbírka různorodých materiálů pro studium a bádání, jako např. registrace rodin, směrnice, výběr adresářů a volebních seznamů od roku 1866 až po současnost, pohřební registry, prepisy náhrobků pro většinu hřbitovů na západním pobřeží, rejstřík manželství katolické církve, rejstřík katolického křtu, záznamy anglikánské církve, rejstříky presbyteriánských církevních sňatků a křestní rejstříky. Sběrka čítá více než 4000 nekrologů, pohřební listy, sbírku místních novin, sbírky od historiků, fotografie, více než 25 000 obrazových dokumentů včetně tisků, skleněných desek, negativů a digitálních skenů. Referenční knihovna má více než 1500 publikací, které se týkají Západního pobřeží,⁵⁷ dále mapy a plány, mikrofiše, vládní zprávy, zprávy z pozemků a průzkumů, firemní záznamy (včetně těžební a pilařské společnosti).

Budova Carnegie byla nedávno částečně uzavřena kvůli opravám po zemětřesení, ale galerie byla přístupná, takže jsem si prohlédla výstavu o historii budovy, města a okolí.

56 Ponaumu je maorský název pro nefrit, drahokam užívaný k výrobě šperků i zbraní. Je to tvrdý, neprůhledný, smaragdově zelený nerost, kterému se někdy říká rovněž „zelený kámen“. Dobýval se na Jižním ostrově a byl předmětem výměnného obchodu s kmeny Severního ostrova.

57 Regiony Westland a West Coast

Obr. 25 Budova Carnegie s muzeem v městečku Hokitika

Hokitika Public Library

Tato veřejná knihovna patří do sítě knihoven Westland District Library a nachází se na ulici Sewell Street. Velmi jednoduchá, ale světlá budova knihovny umožňuje poskytovat čtenářům všechny služby. Je umístěna naproti muzeu a je místem setkávání obyvatel místní komunity.

Obr. 26 Veřejná knihovna v městečku Hokitika

The Gold Room

Galerie Gold Room, založená v roce 1985, se nachází v samém srdci řemeslné mekky v Hokitice, 37 Tancred Street. Oživuje dobrodružný příběh těžby zlata v regionu West-

land a prezentuje nádherné šperky vytvořené z nalezených přírodních zlatých zrn a vloček. Zdejší filozofií při výrobě šperků z přírodního zlata je ponechat nuggety v původním stavu a zachovat jejich jedinečnou surovou formu. Součástí Gold Room je i studiová galerie, kde je otevřeno 7 dní v týdnu. Zde si můžete potěžkat jeden z největších přírodních zlatých nuggetů⁵⁸ a pocítit úžasnou váhu zlata. Zhlédnout můžete také fotografie a artefakty současné i historické těžby a starožitné váhy. Pozoruhodné jsou dva 3 metry dlouhé modely historických strojů na rýžování zlata s miniaturními stavidly, bagrem, horníky a vodními koly.

Můžete si také zakoupit pánev, abyste vyzkoušeli své štěstí v jedné z veřejně přístupných lokalit pro rýžování zlata v okolí. Lze sledovat i klenotníka při práci, jak pečlivě zahřívá přírodní nugget a poté jej připevní na prsten pájkou.⁵⁹ Předvádí také válcování tyče z kovu nebo tažení drátu. V leštárně probíhají veškeré dokončovací práce, včetně historických postupů leštění.

Zlato bylo poprvé objeveno průzkumníky v regionu Westland v roce 1864 a tento objev vyvolal jednu z největších novozélandských zlatých horeček, srovnatelných se zlatými horečkami na Klondiku v roce 1900.⁶⁰ Komerční těžba zlata na Západním pobřeží pokračuje i v současnosti. Nachází se zde model největšího nuggetu,⁶¹ jenž byl nalezen na Novém Zélandu. Byl pojmenován „Čestný Roddy“ po tehdejším ministru dolů Roderickovi McKenzie. Valoun zlata byl objeven v roce 1909 jižně od městečka Hokitika. Původně jej našli pánové Scott a Sharpe z Canterbury. V roce 1911 nugget získala vláda, a poté byl předán anglickému králi Jiřímu V. jako dar ke korunovaci od obyvatel Nového Zélandu. Muzeum však bohužel nemá žádné záznamy o tom, co se s nuggetem stalo. Povídá se, že byl roztaven a použit ke zdobení čajového servisu.

Nelson

Město Nelson bylo druhou osadou založenou Novozélandskou společností. První osadníci sem přišli v únoru 1842, ale o dva roky později společnost zanikla. Někteří zde setrvali, a v roce 1853 se Nelson stal hlavním městem stejnojmenné provincie. Královský dekret z roku 1858 učinil z malého městečka druhé nejvýznamnější město na Novém Zélandu. Dnes je Nelson proslulým centrem umění a řemesel. V hustě zastavěném jádru jsou soustředěny četné galerie, prodejny výrobků uměleckých řemesel a památky. Na Tahuananui, vyhledávané pláži blízko centra, se tyčí pomník holandského mořeplavce a objevitele Abela Tasmana.

58 Nuggety jsou větší či menší valouny zlata s křemenem z druhotných surovin. Nacházely se buď v říčních nánoších, z nichž se dobývaly rýžováním, nebo ve formě volně ležících kamenů. Zlaté nuggety jsou dnes vzácnější než diamanty.

59 Zlato taje při 1064 °C.

60 Není divu, že se do projektu zapojilo mnoho mužů, kteří cestovali mezi zlatými poli v Kalifornii, Austrálii nebo na Novém Zélandu. Patří sem také těžaři zlata z Číny, kteří poprvé dorazili na Západní pobřeží v roce 1867. Do roku 1871 pracovalo na zlatých polích přes 5000 horníků z Číny.

61 Vážil 3,09 kg neboli 99,63 oz.

Anzac Park

V půvabném a pečlivě udržovaném parku Anzac⁶² s pestrými květinovými záhony a vysokými palmami se nachází kenotaf,⁶³ hlavní válečný památník v Nelsonu. Po úseku první železniční trati na Novém Zélandu jezdil podél parku až do roku 1901 vůz tažený koňmi, tzv. městský autobus. Nedaleko pevnosti Auckland Point se kdysi nacházelo opevněné sídliště Matangi Awhio Pa. Maorové, kteří tam žili, prodávali své produkty prvním Evropanům. Místo je dnes zarostlé a z klikaté pěšiny vinoucí se na vrchol se otevírají strhující výhledy na město.

Nelson Provincial Museum

Lower Gallery (dolní galerie) muzea se orientuje v rámci stálé expozice na přírodu a sociální minulost oblastí Nelson a Tasman. Značnou část sbírek tvoří maorské artefakty a taonga,⁶⁴ jako jsou zbraně a ozdoby, dále fotografie, keramika a sklo, stříbro a také textilie z období od koloniální éry po současnost. Upper Gallery (horní galerie) muzea je určena pro krátkodobé výstavy.

Suter Art Gallery

Tato galerie byla založena roku 1899, a tím se řadí mezi nejstarší galerie na Novém Zélandu. Jméno získala po nelsonském duchovním Andrew Suterovi, který zde byl biskupem v letech 1866–1891. Biskup Suter daroval obyvatelům Nelsonu soubor raných koloniálních maleb, včetně mnoha děl od koloniálního akvarelisty Johna Gullyho. Galerie se honosí stálou sbírkou státního významu. Jsou v ní zastoupeny obrazy sira Tossy Willa Woollastona, zakladatele novozélandského moderního umění, dále pak Francese Hodgkinse, Colina McCahona i současné umělkyně z Nelsonu Jane Evansové.

62 Zkratkou ANZAC se označuje Australsko-novozélandský armádní sbor, anglicky Australian and New Zealand Army Corps. Tento armádní sbor byl složen z australských a novozélandských jednotek dobrovolníků na začátku první světové války v rámci Britského impéria. Koncem roku 1914 se měly australské a novozélandské jednotky, které byly zformovány ve svých domovských zemích, přesunout přes Suezský průplav do Evropy. V Egyptě měly absolvovat výcvik a být nasazeny ve Francii na západní frontě. Bylo však rozhodnuto, že jednotky budou nasazeny do bojů proti Osmanské říši. Později byl sbor reorganizován a nasazen na Blízkém východě a západní frontě. ANZAC byl zformován i během druhé světové války. V dubnu 1941 bylo velitelství Prvního australského sboru přesunuto do Řecka a součástí sboru se staly i některé řecké a britské jednotky. Během bitvy o Řecko sbor v průběhu 23. a 24. dubna z Řecka ustoupil na Krétu a označení se pak pro něj nepoužívalo. Později se toto označení používalo pro několik australských a novozélandských praporů, které bojovaly během války ve Vietnamu. Během války ve Vietnamu byly dvě roty Královského novozélandského pěchotního praporu spojené s Královským australským plukem. Tyto spojené jednotky měly ke svému oficiálnímu označení připojenou zkratku ANZAC. Během násilností ve Východním Timoru byla nasazena společná australsko-novozélandská bojová skupina označená jako bojová skupina ANZAC. Tato jednotka vznikla v září 2006.

63 Kenotaf je symbolický náhrobek zbudovaný pro zemřelého, jehož tělo je neznámé, nebo bylo pohřbeno jinde.

64 Taonga je maorský výraz pro fyzický majetek nebo mentální koncept, který je Maory materiálně, sociálně, emočně nebo kulturně vysoce ceněn. Taonga se často překládá jako „poklad“ či „posvátný klenot“. Může to být starožitnost (např. kamenná zbraň předků), půda, loviště, druh zvířat nebo přístup k přírodním zdrojům, jako jsou řeky nebo pobřeží oceánu.

Nelson Library

Veřejná knihovna v Nelsonu je jednou z nejstarších na Novém Zélandu. Její počátky sahají až do roku 1841. Základ první sbírky tvořilo 700 knih. První čítárna byla otevřena v Horní Trafalgarské ulici 27. září 1842. Místo je označeno pamětní deskou na chodníku. Druhá a třetí budova knihovny byly v Hardy Street, přičemž třetí sloužila po mnoho let jako budova rybářského institutu Nelson Marlborough Institute of Technology. Čtvrtá a současná budova ústřední knihovny, knihovna Elma Turner, byla otevřena v roce 1990. Ve vstupní hale jsou vystaveny základní kameny ze všech předchozích budov. Knihovna má své pobočky ve Stoke a Tahunanui.

Picton

Picton,⁶⁵ maorsky Waitohi, je přímořské město ležící při zálivu Queen Charlotte Sound, vklíněné mezi kopci a mořem. Funguje jako terminál trajektů křižujících Cookův průliv mezi Severním a Jižním ostrovem. Město má evropský ráz s širokými ulicemi a historickými budovami. Picton, který byl vybrán jako přístav okresu Wairau, se v roce 1859 stal hlavním městem nově vzniklé provincie Marlborough. Roku 1866 se sídlo hlavního města tohoto regionu přesunulo do Blenheimu. O zřízení meziostrovní trajektové linky se poprvé diskutovalo v roce 1899 a první automobilový trajekt byl uveden do provozu v roce 1962.

Na nábřeží se nachází Edwin Fox Maritime Museum s plachetnicí „Edwin Fox“. Je to poslední zachovaná australská trestanecká loď, jež upomíná na éru osídlování kolonií. Loď dopravovala trestance do Austrálie a současně přistěhovalce na Nový Zéland. Byla postavena v Indii v roce 1853 a v současné době je uložena v suchém doku vedle muzea. Bohaté námořní dějiny připomíná také nákladní loď „Echo“ z roku 1905, která každoročně převážela až 14 000 tun nákladu mezi Blenheimem a Wellingtonem. Na nábřeží v Pictonu lze najít rovněž nové EcoWorld Aquarium & Wildlife Rehabilitation Centre, které se stará o záchranu ohrožených původních druhů zvířat, například o hatérie a modré tučňáky. Severovýchodně od města leží Waikawa s maorským marae, místem setkávání původních obyvatel země, zdobeným úchvatnými dřevorezby.

Picton Heritage and Whaling Museum

Muzeum dědictví Pictonu a lovu velryb, jak už název napovídá, dokumentuje éru lovu velryb, která začala ve dvacátých letech 19. století. Muzeum s výhledem na Picton Foreshore a Queen Charlotte Sound obsahuje bohatou sbírku artefaktů z celé oblasti a jedna z expozic seznamuje i se zdejší návštěvou kapitána Jamese Cooka v sedmdesátých letech 18. století. Výstava také zahrnuje jedinečnou historii a artefakty Maorů (Te Atiawa), dokumentuje námořní aktivity v této oblasti a komplexně zachycuje historii lovu velryb. Muzeum disponuje sbírkami rukopisů, bohatým fotografickým archivem a fonotékou.

65 Město bylo pojmenováno po generálovi Siru Thomasi Pictonovi (1758–1815), velšském důstojníkovi britské armády, který bojoval v napoleonských válkách a zahynul v bitvě u Waterloo.

Obr. 27 Muzeum dědictví Pictonu a lovu velryb

Picton Library and Service Centre / Waitohi Whare Mātauranga

Regionální knihovna a středisko služeb sídlí od roku 2018 v nové budově. Její otevření umožnilo nejen zkvalitnění knihovnických služeb, ale narostl i počet rezervací pro využití prostoru knihovny pro různorodé aktivity komunity. Knihovna např. poskytuje zajímavou službu „Zarezervujte si knihovníka“, kdy je možné přes Facebook, Twitter, prostřednictvím e-mailu vyplnit formulář a zdarma si zarezervovat asi 45minutovou konzultaci se zaměstnancem knihovny. Ten pak pomáhá s různými službami, např. se stahováním elektronických knih, s obsluhou knihovnických aplikací, seznamuje se základními počítačovými dovednostmi, včetně používání e-mailu, sociálních médií, se zpracováním textu a používáním internetu, je nápomocen také při řešení problémů na vašem digitálním zařízení (laptop, tablet, telefon a čtečky elektronických knih), pomáhá s podrobným průzkumem či rešerší s využitím fondů, databází, online novin, při tvorbě rodokmenu, pomáhá rovněž s přípravou životopisu. Knihovna poskytuje také bezplatnou službu „Housebound Library Service“, rovněž přes Facebook, Twitter, prostřednictvím e-mailu, pro obyvatele oblasti Marlborough, kteří se trvale nebo dočasně nemohou sami dostat do knihovny. Prostřednictvím této služby si lze vypůjčit veškeré knihovní materiály, včetně knih, zvukových záznamů, DVD a časopisů. Potenciální zájemci o tuto službu jsou dotazováni ve svých domovech asistentem knihovny na profil a zájmy čtenáře. Poté je jim přidělen dobrovolník, který jim vybírá a doručuje knihy a další materiály.

Obr. 28 Knihovna a středisko služeb v Pictonu

Obr. 29 Interiér pictonské regionální knihovny

Severní ostrov Nového Zélandu

Severní ostrov⁶⁶ je rozlohou menší než Jižní, rozkládají se na něm však významná sídla, a to největší novozélandské město Auckland a hlavní město Wellington.

Wellington

Hlavní město Nového Zélandu, Wellington⁶⁷ (maorsky Te Whanganui-á-Tara⁶⁸), je velmi příjemné kosmopolitní sídlo s neopakovatelnou atmosférou, pozoruhodnými viktoriánskými dřevěnými budovami posazenými vysoko na úbočích kopců a krásnou promenádou okolo přístavu. Je zároveň nejjihněji položeným hlavním městem světa. Metropole se rozkládá na jihozápadním cípu Severního ostrova, na pobřeží Cookova průlivu, a je ze tří stran obklopena mořem. Je sídlem nejvyšších státních institucí Nového Zélandu. Parlament se nachází v komplexu, v němž je několik architektonicky zajímavých budov, mezi nejstarší patří novogotická budova parlamentní knihovny z konce 19. století s původními železnými dveřmi, které při rozsáhlém požáru v roce 1907 zachránily zde uložené svazky, a neoklasicistní budova parlamentu dokončená v roce 1922. Nejnovější budovou v tomto komplexu je sídlo vlády ze sedmdesátých let 20. století. Pro její neobvyklý vzhled se čtrnáctipodlažní budově přezdívá Beehive Building („Včelí úl“). V přízemí funguje návštěvnické centrum parlamentu.

Wellington se stal v roce 1865 hlavním městem proto, že předešlé hlavní město Auckland, ležící na Severním ostrově, bylo daleko od Jižního ostrova, kde se však vyskytovala naleziště zlata. Panovaly totiž obavy, že by se Jižní ostrov mohl odtrhnout a vytvořit samostatnou kolonii. V té době zde žilo 4900 obyvatel. Dnes má městská wellingtonská aglomerace – Wellington s předměstími Lower Hutt, Upper Hutt a Porirua – necelých 400 tisíc obyvatel.

Wellington se zdá být dokonalým hlavním městem, je kompaktní a pohodlně si ho projdete pěšky, je centrem kultury a umění, sídlí zde dvě univerzity, Viktoriina (Victoria University of Wellington) a Masseyova (Massey University). Lambton Quay, hlavní obchodní ulice, se táhne téměř souběžně s pobřežím. Srdce města, známé jako „Miracle Mile“, se rozprostírá od nádraží na severním konci Lambton Quay po Cambridge Terrace. Thorndon, severně od centra Wellingtonu, je historická oblast, kde najdete nejen ambasády, parlament a wellingtonskou katedrálu, ale také Národní knihovnu Nového Zélandu. Na východním předměstí se zvedá Mount Victoria, odkud se nabízí krásný výhled na Wellington.

66 Maorsky Te Ika a Maui = Velká ryba Mauiho, anglicky North Island.

67 Město bylo pojmenováno prvními osadníky po britském vojevůdci a státníkovi Arthuru Wellesleym, 1. vévodovi z Wellingtonu (1769–1852), jenž v čele spojeneckých vojsk zvítězil nad Napoleonem v bitvě u Waterloo.

68 Maorský název pro město Wellington v překladu znamená Velký přístav Tary.

Maorové nazývali osadu, z níž vyrostl Wellington, Te Whanganui-á-Tara⁶⁹ podle jednoho z prvních maorských obyvatel tohoto území. První evropská osadníci sem připluli 20. září 1839 na lodi „Tory“ patřící Novozélandské společnosti (New Zealand Company). V lednu 1840 je následovali další na lodi „Aurora“. Obě lodi připluly nedlouho po plukovníku Wakefieldovi, který sem přijel skupovat půdu od Maorů. Maorové však později vždy popírali, že by pozemky v Poneke (v zátocě) někdy prodali. Protože vše probíhalo ve spěchu a Novozélandská společnost nakupovala půdu ilegálně, následovaly spory o právo na pozemky, škodily zemi po dalších 30 let a projevují se dodnes.

Archives New Zealand / Te Rua Mahara o te Kāwanatanga

Národní archiv Nového Zélandu patří mezi přední pracoviště v oblasti digitální i fyzické archivace na světě a má odpovědnost za veřejné archivy ve státní správě. Zahrnuje centrální archiv a tři regionální pobočky v Christchurch, Auclandu a Dunedinu. Pracuje zde 125 zaměstnanců a rozpočet činí 25 milionů NZD za rok. Ve správě má kolem 100 běžných kilometrů archiválií z více než 200leté novozélandské historie, z toho přes 96 kilometrů papírových archiválií, 2,4 milionu fotografií a negativů, 552 000 map a plánů, 21 500 filmových kotoučů, 1000 video pásek atd.

Národní archiv Nového Zélandu se řídí archivním zákonem⁷⁰ z roku 2005 a spolu s Národní knihovnou Nového Zélandu je podřízen Ministerstvu vnitra (sekce Information and Knowledge Services). Podle zákona musí původci všechny dokumenty starší 25 let nabídnout archivu. Definice archiválie pracuje nikoli s pojmem dokument, ale „informace“, jejíž součástí je také důraz na „nenáročnost na náklady a údržbu“. Informace musí být autentické, důraz je kladen na auditování událostí. Autentizační prvky známé v Evropě se nepoužívají, elektronický podpis je nahrazen identifikací, časové razítko je považováno za komplikaci zejména při dlouhodobém ukládání a nepoužívá se vůbec. Archiv nemá vlastní IT oddělení (správa sítě, hardware, údržba software), to je zabezpečováno na vládní úrovni jako placená služba.

Exkurzi v Národním archivu Nového Zélandu ve Wellingtonu jsem absolvovala pod vedením pana Davida Adamse, vedoucího sekce Archives Preservation and Digitisation, který pracoval léta i v Národní knihovně Nového Zélandu, a Jana Hutaře, který mě provedl pracovišti Odboru ochrany (Preservation Division). Kromě prohlídky pracoviště restaurátorů a depozitářů jsme prošli i pracovištěm digitalizace.

Předchůdcem dnešního digitálního archivu bylo úložiště využívající digitální repozitář Fedora (2008). Data, většinou digitalizáty, zde byla ukládána jako bitstream, bez možnosti jejich udržování s ohledem na dlouhodobé ukládání. Napojení na celostátní program pro popis archiválií Archway umožnilo i využívání archiválií. Současně s tímto

69 Lze se také setkat s názvem Poneke nebo Te Upoko-o-te-Ika-a-Maui (Hlava Mauiho ryby). Maorské legendy říkají, že wellingtonskou zátoku poprvé objevil průzkumník Te Kupe. Původní maorské jméno Te Whanganui-á-Tata bylo odvozeno od syna taramaorského náčelníka Whatonga, který se usadil na pobřeží Hawke Bay a své syny vyslal prozkoumat jižní část Seveniho ostrova. Ti při své plavbě narazili na oblast nynějšího Wellingtonu a usadili se tady.

70 Public Record Act, <https://www.publicservice.govt.nz/resources/legislation/?e488=4250-public-records-act-2005>

interním digitálním archivem⁷¹ vznikl plán digitální kontinuity,⁷² schválený vládou v roce 2009. Na jeho základě vznikl program vládního digitálního archivu.⁷³ Ten určil právě Národní archiv jako vedoucí pracoviště v této oblasti a v rámci čtyřletého projektu v letech 2010–2013 (s náklady 200 milionů Kč) stanovil cíl vytvořit digitální archiv s důrazem na dlouhodobé uchování s ohledem i na born-digital dokumenty.⁷⁴ Byly vytvořeny metodiky a sdíleny informace směrem ke státní správě i dovnitř archivu. Jako základ pro řešení byl zvolen izraelský systém Rosetta (firma Ex Libris), který byl právě díky Národnímu archivu významně zdokonalen a doplněn a byla do něho migrována data ze systému Fedora (2012–2013). Spolu s Národním archivem provozuje systém Rosetta i Národní knihovna Nového Zélandu, ovšem data jsou spravována nezávisle obdobným pracovištěm (6 úvazků, z toho 2 analytici a 2 testeri/správci dat).

Odbor ochrany (Conservation Division) pečuje především o originály ústavy (Constitution) a Deklarace nezávislosti (the Declaration of Independence), ale i další zakládací dokumenty. Uchovávané záznamy a dokumenty přicházejí do Národního archivu Nového Zélandu v mnoha formátech a formách, jako volné či vázané textové dokumenty, fotografie, plakáty, umělecká díla, architektonické kresby a tištěné a ručně kreslené mapy. Pracovníci Odboru ochrany hodnotí stav záznamů a identifikují jejich složení, stabilizují a ošetřují dokumenty, aby je připravili na digitalizaci, vystavení a využití výzkumnými pracovníky. Vyrábí rovněž vlastní ochranné obaly z vlnité lepenky ručně pro velké nebo křehké svazky či dokumenty. V budově se nachází rozsáhlý sklad materiálů pro výrobu obalů. Postupně jsou starší, nekvalitní obaly vyrobené z dřevitých surovin nahrazovány obaly archivní kvality. Zajímavá je forma ochranného obalu – krabice nazvaná „Toblerone“, má trojúhelníkový tvar podobný obalu známé čokolády. Tento typ obalu je prostorově úspornou variantou pro uložení plánů a map.

Obr. 30 Budova Národního archivu Nového Zélandu ve Wellingtonu

71 Interim Digital Archive

72 Digital Continuity Action Plan

73 Government Digital Archives Programme

74 Digitální dokument je dokument v elektronické podobě, který může mít dvojitou podobu vzniku. Mohl již v elektronické podobě vzniknout, tzv. born-digital, tedy nemá svoji listinnou podobu. Zdroj: CUBR, Ladislav, HAVLOVÁ, Jaroslava. Dokument digitální původem. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2018-05-29]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014624&local_base=KTD

Obr. 31 Ochranný obal ve tvaru obalu na čokoládu Toblerone

Obr. 32 Úsporná varianta uložení plánu a map do ochranných obalů v polici

Pracovníci Odboru ochrany rovněž monitorují podmínky prostředí v depozitářích a vědci z oblasti ochrany hodnotí produkty, které Národní archiv používá pro skladování a vystavování.

Monitorují teplotu a relativní vlhkost (RH) vzduchu na pracovištích i v depozitářích. V depozitářích je nastaveno několik rozdílných hodnot teploty a relativní vlhkosti vzduchu podle typu uloženého fondu. Např. v depozitářích s knihami a archiváliemi je nastavena teplota okolo 20 °C a kolísá o ± 2 °C během 24 hodin, relativní vlhkost vzduchu je potom 45 % a kolísá o ± 5 % během 24 hodin. Pro ukládání nestabilních materiálů, jako jsou acetátové či nitrátové filmové podložky či negativy, se využívá prostředí s nižší teplotou jako prevence jejich plného rozpadu v důsledku octového syndromu neboli Vinegar syndromu.⁷⁵ Depozitář má nastavení teploty na 17 °C a RH vzduchu není kontrolována. Je využíván pro acetátové materiály již poškozené.⁷⁶ Dalším speciálním trezorem je prostor s acetátovými materiály v pokročilém stadiu octového syndromu,⁷⁷ kde je teplota 12 °C a 45% RH vzduchu. Z tohoto trezoru může expedovat materiál pouze proškolený pracovník, technik v oblasti ochrany.⁷⁸ Ve všech těchto prostorech se sníženou teplotou mohou pracovníci pracovat maximálně 20 minut a při vstupu je třeba si obléknout speciální oděv a zaznamenat do tabulky čas příchodu a odchodu jako bezpečnostní prvek ochrany zdraví pracovníků.

Tým konzervátorů⁷⁹ je v pohotovosti na telefonu a poskytuje rychlé vedení v případě krizové situace pro všechna zařízení a instituce. Na chodbách mají nachystány a páskou

75 Vinegar syndrom = octový syndrom je termín používaný k popisu chemické reakce, která probíhá během poškození filmové podložky nebo negativu vyrobeného z triacetátu celulózy. Pokud začne docházet k rozkladu triacetátu celulózy, dojde k „deacetylaci“ a octanový iont reaguje s vlhkostí za vzniku kyseliny octové a po otevření např. obalu filmu je možné cítit octový zápach. Přítomnost zápachu kyseliny octové ještě neznamená, že je film degradovaný, ale spíše indikuje probíhající reakce. Reakce je však kontinuální a po jejím zahájení ji nelze zastavit ani zvrátit. Ve skutečnosti je reakce autokatalytická, což znamená, že se urychluje vznikem další kyseliny octové a ve výsledku se časem zrychluje. Vzniklá kyselina může také reagovat s barvivy v barevných filmech, což způsobí vyblednutí barviva a poškození obrazu i podložky mechanismem hydrolytických reakcí v kyselém prostředí, zjednodušeně kyselou hydrolyzou.

76 Vinegar Vault for decomposing acetate materials = trezor pro uložení acetátových materiálů ohrožených a poškozených octovým syndromem.

77 Coolstore vaults – acetate materials – possible chemicals acetic acid = trezor pro uložení acetátových materiálů s pokročilým octovým syndromem, kde hrozí uvolňování kyseliny octové.

78 Preservation technician

79 The conservator-on-call team

ohrazeny „sady první pomoci“, které obsahují vše potřebné pro první pomoc při haváriích či katastrofách.

Obr. 33 Umístění prostředků první pomoci pro případ havárie či katastrofy

Pracovníci Odboru ochrany zároveň vzdělávají ostatní kolegy, např. ze studoven, v oblasti preventivní péče o svěšené dokumenty.

V Odboru ochrany pracují dva restaurátoři a dva konzervátoři (conservation technicians), dále na projektu čištění filmů pracují čtyři pracovníci.

Depozitáře mají stabilní klimatické podmínky i díky betonovému plášti budovy. Jsou zde tři patra klimatizovaných depozitářů. Nemají problémy s poškozením fondů plísněmi. Na filmové a fotografické materiály mají vyhrazený chladnější depozitář a nitrátové materiály jsou uloženy z bezpečnostních důvodů separovaně na okraji Wellingtonu v novém betonovém depozitáři. Zřejmě je ani netrápí degradace budovy či materiálů mořskou solí z nedalekého oceánu.

Ve studovnách používají k zakládání informací do knih lističky z nekyselého papíru (acid free paper) a upozorňují badatele, aby používali bavlněné rukavice, které příj. poskytují u výpůjčního pultu.

Zásadní součástí všech ložných systémů, regálů a polic je ochrana před poškozením při zemětřesení. Zde je to prioritou. Začali těchto systémů využívat po zemětřeseních v letech 2010–2011, kdy je každý otevírací či výsuvný regál, police, šuplík opatřen pojistkou proti otevření. Je to velmi jednoduchý, ale ve výsledku velmi účinný prostředek ochrany fondů. Během zemětřesení totiž došlo k naklonění regálů, vysypání obsahu šuplíků apod., a došlo k velkým mechanickým poškozením knihovních fondů, filmových materiálů, zvukových záznamů atd.

Pro vysoušení a dezinfekci fondů využívají lyofilizační komoru. Pro mokré nebo chemické čištění filmových a zvukových pásek zde rozsáhlá čistící linka.

Já jsem pro místní restaurátory a kurátory uspořádala přednášku o Národní knihovně ČR a ochraně fondů u nás s názvem „Preservation and conservation of collections in the National Library of Czech Republic and cooperation with other cultural institutions in Czech Republic or in Europe“, které se zúčastnilo asi 30 pracovníků knihoven, archivů, muzeí i soukromých restaurátorů. Po přednášce proběhla velmi zajímavá diskuse.

Obr. 34 Ve studovnách jsou k zakládání informací do knih používány listky z nekyselého papíru

National Library of New Zealand and Alexander Turnbull Library

Ve čtvrti Thorndon, na adrese 70 Molesworth Street, sídlí v blízkosti parlamentu Národní knihovna Nového Zélandu (maorsky Te Puna Mātauranga o Aotearoa, tedy Pramen poznání).

Národní knihovna Nového Zélandu byla založena v roce 1965, kdy byly Národní knihovna, knihovna Alexandra Turnbulla a Knihovna Valného shromáždění (od roku 1985 součást parlamentní knihovny) sdruženy zákonem o Národní knihovně (1965), v roce 1980 sem byl umístěn i Archiv novozélandské hudby. Fondy ze 14 různých míst v okolí Wellingtonu byly soustředěny v nové budově Národní knihovny, oficiálně otevřené v srpnu 1987. Budova měla být v letech 2009–2011 rozšířena a modernizována, ale nastupující vláda značně snížila rozpočet na přestavbu i rozsah prací, argumentovala obavami, že se během stavebních prací sníží dostupnost fondů. V roce 2010 byla Národní knihovna přerazena do působnosti ministerstva vnitra. Její budova byla na dva roky uzavřena a znovu otevřena v červnu 2012, zatímco rekonstrukční práce pokračovaly. V červnu 2018 byla ustavena ministerská skupina Národních archivních a knihovnických institucí (NALI), jejímž úkolem bylo přezkoumat strukturu a úlohu Ná-

rodní knihovny i Národního archivu a posoudit budoucnost shromažďování, uchovávání a poskytování přístupu k novozélandskému dokumentárnímu dědictví, zejména k uchovávání digitálních záznamů.

Obr. 35 Budova Národní knihovny a Knihovny A. Turnbulla ve Wellingtonu

Obr. 36 Vstupní foyer Národní knihovny Nového Zélandu s oficiálním názvem knihovny

Fondy Národní knihovny jsou uloženy v hlavní budově ve Wellingtonu a dále v Aucklandu a v Christchurch. Knihovna má tři hlavní divize: Obecné fondy (zaměřují se na podporu informačních potřeb Novozélandčanů prostřednictvím služeb jednotlivcům, školám a výzkumným pracovníkům), Školní fondy (obsahují knihy a další materiály na podporu gramotnosti a školní výuky) a sbírky Knihovny Alexandra Turnbulla. Přístup k mnoha sbírkám je poskytován prostřednictvím digitálních produktů a online zdrojů.

Knihovna Alexandra Turnbulla (ATL) vznikla darem Alexandra Horsburgh Turnbulla (1868–1918), který po své smrti odkázal svou velkolepou knihovnu národu. Byla zpřístupněna veřejnosti v červnu 1920. Nyní je divizí Národní knihovny a její sbírky a služby jsou umístěny právě v budově Národní knihovny ve Wellingtonu s oficiálním názvem⁸⁰ odkazujícím na donátora. Knihovna Alexandra Turnbulla spravuje na Novém Zélandu národní sbírky dokumentárního dědictví zahrnující knihy, rukopisy, fotografie, obrazy a náčrtky. Postupem času se díky darům, odkazům, zákonnému vkladu a cílenému nákupu sbírka rozšířila na více než pět milionů položek v široké škále formátů a forem, např. také kartografické sbírky, zvukové nahrávky orální historie a hudby Nového Zélandu, ale i elektronické publikace. Obsahuje rovněž informace o životě a historii Maorů, o průzkumných cestách, objevech, osídlení a rozvoji Nového Zélandu, tichomořských ostrovů a Antarktidy, dále záznamy ženských organizací Nového Zélandu, jakož i organizací aktivních v politice, obchodu, průmyslu a umění. Obzvláště cennou sbírkou světového významu je sbírka rukopisů, knih a tisků Johna Milтона (1608–1674).

Národní knihovnou Nového Zélandu ve Wellingtonu mě provedl pan Peter Whitehead,⁸¹ vedoucího týmu restaurátorů. Navštívila jsem pracoviště restaurátorů, depozi-táře, digitalizační pracoviště a pracoviště na zpracování zvukových a filmových nosičů. Setkala jsem se i s několika zdejšími restaurátory, kteří mi ukázali svou práci.

80 National Library of New Zealand and Alexander Turnbull Library

81 Collection Care Leader

Restaurátorské pracoviště v Národní knihovně ve Wellingtonu

Restaurátorské ateliéry jsou vybaveny velmi účelně a jsou dobře zorganizovány. Restaurátoři používají standardní nábytek, zařízení, oddělují mokré a suché procesy restaurování či konzervace knih, papírových dokumentů, fotografií a negativů. Specialitou jsou pracoviště zaměřená na konzervaci zvukových záznamů a videozáznamů.⁸² Na pracovištích i v depozitářích se monitoruje teplota a relativní vlhkost vzduchu. V depozitářích je nastavena teplota okolo 20 °C a kolísá o ± 2 °C během 24 hodin, relativní vlhkost vzduchu je 45 % a kolísá o ± 5 % během 24 hodin. Pro ukládání nestabilních materiálů, jako jsou acetátové či nitrátové filmové podložky či negativy, využívají restaurátoři „Collection Cold Room“ s nastavením teploty na 12–15 °C. Pro provádění různých testů, např. umělého stárnutí vzorků, PAT testů pro určení fotografické aktivity obalových materiálů, využívají boxy či komory s možností nastavit různé parametry teploty a relativní vlhkosti vzduchu.

Zásadní součástí všech ložných systémů, regálů a polic je ochrana před poškozením při zemětřesení, což u nás zatím vůbec neznáme. Zde je to prioritou. Začali těchto systémů využívat po zemětřeseních v letech 2010–2011, kdy je každý otevírací či výsuvný regál, police či zásuvka opatřena pojistkou proti otevření. Je to velmi jednoduchý, ale ve výsledku velmi účinný prostředek ochrany fondů. Během zemětřesení se totiž regály naklonily a vysypal se obsah zásuvek apod., a tím došlo k velkým mechanickým poškozením knihovních fondů, filmových materiálů, zvukových záznamů apod.

Jako karanténní opatření nově přichozích fondů do Národní knihovny před znečištěním fondů uložených v depozitářích slouží pracoviště kontroly fyzického stavu přichozích fondů⁸³ a karanténní místnost⁸⁴ s digestoři pro mechanickou očistu a dezinfekci. V sousedství je komora⁸⁵ na vymrazování fondů.

Pracoviště ochrany fondů úzce spolupracuje s digitalizačním pracovištěm; restaurátoři připravují fondy na digitalizaci a zároveň pracovníci tohoto oddělení ve spolupráci s restaurátory fotografují objekty před a po restaurování jako součást fotodokumentace restaurátorských zásahů.

Kolegyně Rut, se kterou jsem se setkala v roce 2005 na konferenci v Muzeu Benaki v Aténách v Řecku,⁸⁶ mi ukázala svou práci na fotografiích, konzultovaly jsme restaurování fotografií a vlastnosti plastových obalů pro dlouhodobé ukládání fotografií a filmových pásů. K analýzám mi byly předány vzorky plastových fólií pro zjištění jejich vlastností a stability, protože tyto vlastnosti studujeme v rámci NAKI projektu.⁸⁷ Později jsem jí předložila výsledky měření novozélandské nažloutlé fólie, PVC měkčené změkčo-

82 Audiovisual Conservation Studio, Video Conservation Studio

83 Assesment Room

84 Hygiene Room

85 Freeze Dryer Room

86 Photographic Material Working Group (PMG) při ICOM pořádala konferenci ve dnech 3.–7. října 2005 v Muzeu Benaki v Aténách v Řecku.

87 V rámci spolupráce s Ústavem polymerů na VŠCHT Praha při řešení projektu NAKI II s názvem „Syntetické materiály v knihovních fondech“ s identifikačním kódem DG18P02OVV001. V rámci tohoto projektu jsou testovány plastové materiály a jejich vlastnosti, odolnost proti stárnutí apod.

vadlem. Konkrétně byl identifikován ftalát, jeho stabilita je ale velmi nízká a odchází chlorovodík ze struktury plastu.⁸⁸ Z analýz vyplývá, že stav obalu je určován jeho složením a historií používání a skladování. Stárnutím takových obalů se zvyšuje T_g ⁸⁹ na hodnoty kolem pokojové teploty a dochází ke ztrátě ohebnosti, lámání a praskání, ztrátě tepelné stability. Tímto poklesem vybraných vlastností tedy materiál ztrácí ochranné funkce a účinnost.

Rovněž není známa tzv. fotografická aktivita (PAT test⁹⁰). Proto nelze takové materiály doporučit jako vhodné pro dlouhodobé ukládání fotografických materiálů a technik.

Obr. 37 Ukázka ochrany fondů při zemětřesení

88 Tepelná stabilita fólie z Nového Zélandu – chlorovodík (HCl) odchází za asi 35 minut a uniká z fólie od počátku tepelného namáhání.

89 T_g neboli teplota skelného přechodu mezi stavem sklovitým a kaučukovitým. Často je definována jako střední teplota teplotního intervalu v rozmezí asi 10 až 20 °C. V tomto teplotním intervalu probíhají plynně (ne skokem) významné změny fyzikálních vlastností amorfních polymerů.

90 Photographic Activity Test (PAT test) – Test fotografické aktivity je test ISO podrobně popsán v ISO 18916: 2007, předchází verze normy ISO 14523: 1999. Test hodnotí materiály z hlediska archivní kvality a jejich použití při ukládání fotografických materiálů (pozitivů, negativů, filmů, prostě všech materiálů s fotografickou vrstvou). Lze testovat mnoho různých typů materiálů, včetně papíru, kartonů, lepenek, plastů, lepidel, samolepek, etiket, barviv nebo inkoustů. Test zahrnuje umělé stárnutí vzorků a fotografických materiálů v prostředí s vysokou teplotou a relativní vlhkostí vzduchu.

Obr. 38 Jiný způsob ochrany fondů při zemětřesení

Výstava He Tohu: A declaration. A treaty. A petition – The Treaty of Waitangi

V budově Národní knihovny Nového Zélandu ve Wellingtonu se nachází velmi působivý výstavní prostor, kde jsou vystaveny tři nejznámější novozélandské dokumenty. Tyto dokumenty sem byly přesunuty z Národního archivu Nového Zélandu v roce 2017. Výstava s názvem *He Tohu: A declaration. A treaty. A petition – The Treaty of Waitangi*⁹¹ prezentuje příběh tří zásadních historických dokumentů Nového Zélandu. Jsou to tyto tři listiny:

- He Whakaputanga o te Rangatiratanga o Nu Tirení (Deklarace nezávislosti spojených kmenů Nového Zélandu) z roku 1835
- Te Tiriti o Waitangi (The Treaty of Waitangi, smlouva z Waitangi) z roku 1840
- A petition: Women's Suffrage Petition (Te Petihana Whakamana Pōti Wahine, Petice za volební právo žen) z roku 1893

Výstava, do níž se vchází z foyeru, je rozdělena do dvou částí – ústředním bodem výstavy je místnost pro dokumenty (Document room), inspirovaná konceptem pokladnice. Tento prostor je vyložen dřevem, které bylo získáno v národním parku Kahurangi na Západním pobřeží po ničivém cyklónu Ita v roce 2014. Výše zmíněné tři vzácné dokumenty jsou umístěny v nejmodernějších vitrínách.⁹² Tyto vitríny⁹³ umožňují lepší vizuální přístupnost a takové klimatické podmínky uvnitř vitrín, které zajišťují dlouhodobé za-

91 Motto: „Without people to talk about them, without people to care for them, these taonga will be silenced.“
Volně přeloženo: Bez lidí, kteří o tomto dědictví budou mluvit, bez lidí, kteří se o toto dědictví budou starat, bude toto dědictví umlčeno, zapomenuto.

92 in state-of-the-art display cases

93 Výstavní vitríny od firmy Glasbau Hahn patří k nejkvalitnějším na světě, pokud se týká nejvyšších standardů kvality, klimatických i bezpečnostních parametrů.

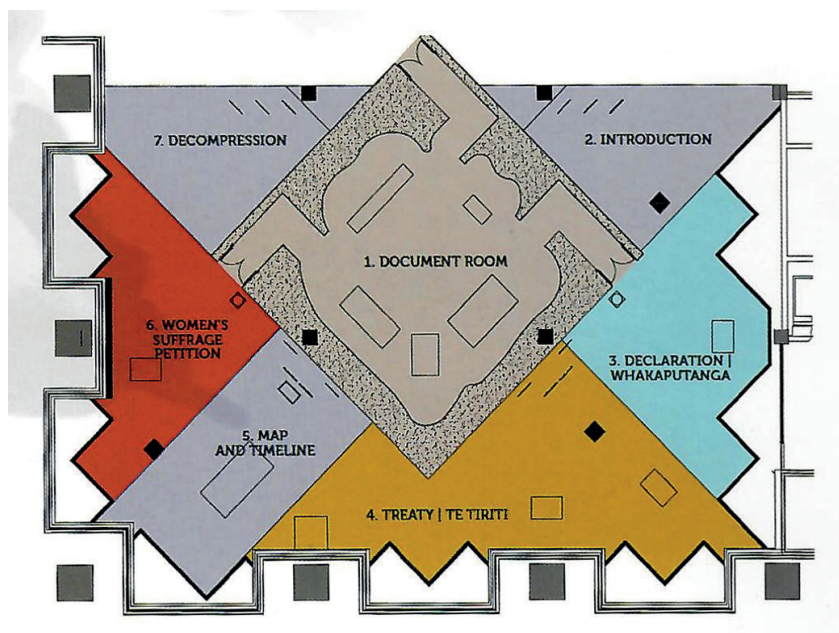
chování dokumentů v dobrém fyzickém stavu.⁹⁴ Rovněž osvětlení centrálního prostoru je velmi citlivě zvoleno, aby nedošlo k poškození dřevitého papíru světlem.⁹⁵ Při vstupu do expozice je světlo zesíleno a při odchodu nebo prohlížení originálů je tlumeno, případně zesilováno podle aktuální potřeby. Druhou část expozice tvoří prostory obklopující centrální místnost s dokumenty, kde se nachází interaktivní expozice zaměřená zejména na mladší generaci. Interpretační oblast je tvořena barevným a živým prostorem s interaktivními prvky a výukovými oblastmi pro skupiny mladých lidí či studentů škol. Byla vytvořena i online prezentace výstavy, která zvýrazňuje význam těchto vzácných dokumentů pro ty, kteří nemohou výstavu navštívit osobně.

94 long-term preservation

95 Velmi významným degradačním faktorem ovlivňujícím životnost papíru je světlo. Jelikož většinou nepůsobí samostatně, ale v kombinaci s dalšími degradačními faktory (atmosférické stárnutí), označujeme toto spolupůsobení pojmem fotochemická degradace papíru. Probíhají-li tyto reakce pouze při působení světla, mluvíme o fotolýze. Pokud tyto reakce byly iniciovány světlem za současného působení kyslíku, pak se degradační reakce označují jako fotooxidace. Uvádí se, že fotooxidace probíhá při vlnových délkách nad 253,7 nm, při kratších vlnových délkách než 253,7 nm probíhá fotolýza. Dominujícím procesem v reálném prostředí je fotooxidace, již podléhají všechny syntetické i přírodní polymery, tedy i celulóza jako hlavní složka papíru. V praxi je používán pojem fotodegradace, pokud jsou degradační reakce vyvolány světelným zářením v reálných podmínkách. Reakce, které v papíru probíhají, se řídí zákonitostmi reakcí nízkomolekulárních látek, ale u makromolekulárních látek nejsou všechny funkční skupiny a vazby citlivé na danou reakci přístupné, a všechny se tedy reakce nezúčastní. Reakce makromolekulárních látek jsou významně ovlivněny difúzí reakčního činidla do struktury polymeru. Obecně může při působení světelného záření na makromolekulární látky docházet ke štěpení řetězců, k síťování, k tvorbě monomeru nebo jiných nízkomolekulárních látek, a k přeměně funkčních skupin nebo k tvorbě nových skupin, k chemickým změnám, charakterizovaným nárůstem obsahu kyslíkatých funkčních skupin, růstem střední průměrné relativní molekulové hmotností, polymer se může stát nerozpustným a v rozpouštědlech bobtná. Důsledkem jsou fyzikální změny, které se projevují změnou barvy (zežloutnutím, vyblednutím), „krídovatením“, zkrěhnutím, vznikem prasklin i změnou mechanických vlastností.

Vzhledem k tomu, že změna vlastností materiálu v důsledku ozáření je kumulativní, mohou být předměty poškozeny i při nízké hladině osvětlení, je-li doba expozice dostatečně dlouhá (platí zákon reciprocity). Některé změny jsou pouze estetického charakteru, většinou se však jedná o nevratné ztráty daných vlastností.

Fotodegradační reakce jsou vyvolány absorpcí záření a pak každý absorbovaný foton aktivuje pouze jednu molekulu a vyvolává primární fotodegradační reakci, při níž se může generovat nejnižší excitovaný singletový stav molekuly. Předpokládá se, že fotodegradace probíhá radikálovým mechanismem a radikály vznikají buď přímou fotolýzou chemických vazeb, nebo reakcí excitovaných molekul. Důležité je, že záření musí být nejprve absorbováno, a pak může způsobit fotodegradační změny. Z toho vyplývá, že neexistuje bezpečná hranice světelné expozice pro materiály citlivé na světlo a že důsledky vyvolané fotodegradační reakcí jsou většinou nevratné.

Obr. 39 Plán výstavy *He Tohu*⁹⁶ v Národní knihovně Nového Zélandu

Dokument Deklarace nezávislosti spojených kmenů Nového Zélandu (Nu Tirene) podepsalo 34 maorských náčelníků (rangatira) 28. října 1835. Deklarace měla čtyři články; v prvním článku náčelníci prohlásili Nu Tirene (Nový Zéland) za whenua rangatira (nezávislý stát), druhý konstatoval, že kingitanga (svrchovaná moc) náleží náčelníkům, třetí uváděl, že huihuinga (kongres) se bude scházet každý rok na podzim, aby přijímal zákony, a čtvrtý článek uváděl, že kopie deklarace bude zaslána anglickému králi Vilému IV., aby převzal nad maorským státem patronát. Deklaraci vypracoval jako kaiwhakarite čili prostředník mezi Maory a evropskými osadníky James Busby (1802–1871) spolu s misionáři Henrym Williamsem a Williamem Colenso. Po Deklaraci nezávislosti následovala smlouva z Waitangi, podepsaná 6. února 1840, která měla zakotvit partnerství mezi Maory a britskou korunou (to již britskému impériu vládla od roku 1837 královna Viktorie). Ačkoli měla deklarovat jednotu, různý výklad ustanovení smlouvy vyvolával četné konflikty. Roku 1840 se Nový Zéland stal britskou kolonií a smlouva z Waitangi se tak stala základním kamenem vztahů mezi Maory a Pakehy⁹⁷ na Novém Zélandu. Třetím vystaveným dokumentem je Petice za volební práva žen, kterou vypracovala novinářka Kate Sheppard (1847–1934), která stála v čele hnutí za práva žen na No-

96 Zdroj: Katalog výstavy *He Tohu: A Declaration. A Treaty. A Petition*. Wellington: National Library of New Zealand, 2017. ISBN 978-0-473-39882-8.

97 Māori and Pākehā in Aotearoa – Maorové jsou domorodí Novozélandané, takto se označují od 19. století. Doslovně to znamená „obvyklý“ nebo „běžný“. Jako Pakeha se označují bílí osadníci Nového Zélandu, Aotearoa je pak maorský název Nového Zélandu, který doslova znamená „Země dlouhého bílého oblaku“.

vém Zélandu a byla členkou ženské křesťanské unie (WCTU⁹⁸). Pod petici se podepsalo 30 000 lidí a byla předložena parlamentu. V roce 1893 parlamentem prošel návrh, aby se volební právo rozšířilo i na ženy. Nový Zéland se tak stal první zemí na světě s všeobecným volebním právem.

National Preservation Office

V rámci Národní knihovny Nového Zélandu funguje i tzv. Národní památkový úřad (National Preservation Office⁹⁹) v čele s Vicki-Anne Heikell, která je odbornou konzervátorkou či restaurátorkou a poskytuje konzultace v rámci informačních služeb Knihovny Alexandra Turnbulla. Provádí školení a poradenství v oblasti uchovávání předmětů a sbírek dokumentárního dědictví jednotlivcům, skupinám i organizacím na celém Novém Zélandu ve formě „Conservation Clinic“,¹⁰⁰ tzv. Konzervátorské kliniky. Organizují se občasná setkání s veřejností, kde Vicki-Anne Heikell anebo např. Valerie Love, vedoucí archivářka digitálních dokumentů Národní knihovny a Knihovny Alexandra Turnbulla ve Wellingtonu, učí zájemce a předávají jim informace o uchování cenných předmětů, od knih a fyzických dokumentů až po digitální materiály. Účastníci těchto setkání mohou získat cenné rady ohledně ochrany kulturního dědictví, o správě digitálních souborů, o ochraně fyzických dokumentů, především co se týká péče, manipulace a skladování cenných rodinných předmětů (dopisy, fotografie, knihy).

Ve čtvrtek 16. listopadu 2017 jsem byla pozvána do klubu v centru města na neformální setkání s restaurátory z různých institucí ve Wellingtonu. Setkávají se takto pravidelně a bylo to velmi milé a přátelské setkání. Na tomto setkání byla i vedoucí Oddělení restaurování v Národním muzeu Nového Zélandu, která mě pozvala na prohlídku jejich restaurátorských pracovišť. Při návštěvě restaurátorského pracoviště jsem měla možnost konzultovat s kolegy restaurování fotografií a plastových objektů.

National Museum of New Zealand / Te Papa

Národní muzeum Nového Zélandu (maorsky Te Papa¹⁰¹) bylo sice založeno až v roce 1992, ale svými sbírkami, přístupností¹⁰² i otevřeností se rychle stalo národním symbolem.

Moderní šestipatrová budova muzea, postavená na rekultivované půdě nábřeží a dokončená v roce 1998, je zajímavá tím, že při zemětřesení ji před poškozením chrání tlumiče z gumy a olova, které se mohou pohybovat až půl metru v libovolném směru. Originální vzhled budovy odráží novozélandskou historii a má zvláštní symboliku: severní stěna znázorňuje, že tato část muzea je věnována přírodě a Maorům, tváří je obráče-

98 Women's Christian Temperance Union, americká ženská misionářská organizace založená v roce 1885.

99 <https://natlib.govt.nz/collections/caring-for-your-collections>

100 Conservation clinic, <https://natlib.govt.nz/events>

101 V překladu „Naše místo“.

102 Muzeum je otevřeno denně od 10–18 hodin, ve čtvrtek je otevírací doba prodloužena až do 21 hodin. Vstup do muzea je zdarma (vstupné se platí jen u krátkodobých výstav). U muzea se dá většinou také bezproblémově zaparkovat za 3,50 NZD na jednu hodinu a ještě zaplacením parkovného podpoříte nadaci samotného muzea.

ná k přístavu a vítá návštěvníky; jižní stěna se obrací k městu barevnými panely, jejichž mřížkování připomíná evropské osídlení. Blok ve středu pak znázorňuje rozdělování i spojování severní a jižní části muzea. Tři balvany před hlavním vchodem symbolizují závazek Novozélandců k půdě i lidem.

Obr. 40 Budova Národního muzea Nového Zélandu ve Wellingtonu

Bohaté sbírky muzea zahrnují tři oblasti: dějiny s přibližně 25 tisíci předmětů (včetně poštovního archivu a pacifické sbírky), přírodu se sbírkami fosílií obratlovců, rostlin a původních živočichů a kulturu se sbírkami výtvarného umění a sbírkou maorských kulturních památek. K muzeu náleží také několik archivů a rozsáhlá knihovna známá jako Te Aka Matua, dnes přístupná jen badatelům.

Mezi poklady muzea patří rozsáhlá maorská sbírka, včetně „marae“, což je společenský dům s nádherně vyřezávanou výzdobou, určený pro setkávání Maorů. Diskutuje se v něm o problémech komunity, slaví se svatby, nebo naopak oplakávají zemřelí, zpívají se tradiční písně a tancuje se. Obydlí „marae“ bylo vždy otevřené hostům.

V muzeu se nachází množství interaktivních expozic, kde si můžete na vlastní kůži vyzkoušet, jaké to je zažít zemětřesení různých stupňů RichtEROVY škály v domě (Earthquake House), jinde můžete vstoupit rovnou do útrob zemského jádra, abyste pochopili, proč je na Novém Zélandu tolik zemětřesení, a poznat, jak pracují tektonické desky (Awesome Forces). Další expozice (Mountains to Sea) odhaluje neskutečnou pestrost novozélandské flóry a fauny. Odtud se také dostanete do „Bush City“ – přímo uprostřed města lze vstoupit do lůna přírody s původním bušem, mokřady, sopečnou krajinou, vodopádem a lagunou, prozkoumat jeskyni se světélkujícími larvami jeskynních bedlobytek.

Ve druhém podlaží je průkopnická výstava s názvem „Gallipoli: The Scale of Our War – Karipori: Te pakanga nui“,¹⁰³ která vypráví příběh kampaně Gallipoli v první

103 Volně přeloženo „Gallipoli: Měřítka naší války“; <https://www.tepapa.govt.nz/visit/exhibitions/gallipoli-scale-our-war>

světové válce očima a ústy osmi obyčejných Novozélandčanů, kteří se ocitli v mimořádné situaci. Ústředním bodem výstavy jsou postavy vojáků v téměř obří velikosti, temnou atmosféru expozice umocňují zvuky z bojiště. Na třetím podlaží je instalována expozice „Blood, Earth, Fire“, která seznamuje s proměnou Nového Zélandu související s činností člověka.

Exponáty maorské, tichomořské a evropské kultury jsou soustředěny na čtvrtém podlaží. Nachází se zde „Mākōtukutuku Wharepuni“, kdy vstoupením do tohoto wharepuni (noclehárna) se přesunete o 600 let zpět do minulosti. Vstoupit tu můžete rovněž do „Te Marae“, jehož centrem je shromažďovací dům. Marae v muzeu, pojmenované Te Hono ki Hawaiki („zpětné spojení s Hawaiki“), připomíná maorskou půdu zděděnou po předcích.

V pátém podlaží se nachází Toi Te Papa Art of the Nation neboli díla z Národní kulturní sbírky, která je jinak rozeseta po celém muzeu. Nevelkou galerií a venkovní terasou s výhledem na celé město a přístav najdete na šestém podlaží.

Raritou je jistě výstava s názvem „Meet the colossal squid“,¹⁰⁴ expozice zaměřená na záchranu obřího těla největší chobotnice (kalmara) na světě zde v Národním muzeu, aby mohlo být vystaveno. Součástí je i pětiminutový film, jak záchrana a konzervace těla probíhala. Obrovská chobotnice v Národním muzeu Te Papa je jediná na veřejnosti vystavená gigantická chobotnice na světě, které prošla složitým a dlouhým konzervačním procesem, než se dostala do expozice. Sice kůže se jí částečně odloupala, jedno oko jí chybí a celkově se tělo trochu zmenšilo, ale nyní je pečlivě zakonzervováno. Je zde popsán celý příběh, od vylovení tohoto monstra z antarktických hlubin v únoru 2007 až po vystavení v muzeu v prosinci 2008.¹⁰⁵

Museum of Wellington – City & Sea

Toto městské muzeum, které sídlí v historické budově z roku 1892 v centru města na nábřeží, mapuje bohatou kulturní a společenskou minulost hlavního města Wellingtonu s důrazem na jeho námořní dějiny. Prostřednictvím modelů plavidel, námořních přístrojů, relikví z vraků lodí, maleb s námořní tematikou, starých map a námořních

104 Volně přeložený název výstavy „Setkejte se s gigantickou chobotnicí“.

105 Při lovu ve vodách Antarktidy v únoru 2007 zažila posádka rybářské lodi San Aspiring překvapení, podařilo se jí vytáhnout na palubu živou gigantickou chobotnicí. Úlovek na lodi zmrazili a po převozu na Nový Zéland byla chobotnice přesunuta do velkého mrazáku rybářské společnosti v Timaru. Byli pozváni vědci z muzea Te Papa, kteří usoudili, že jde o největší a nejzachovalejší gigantickou chobotnicí, jaká kdy byla nalezena. Dne 20. května 2007 byla chobotnice oficiálně předána do muzea, kde byla přemístěna do mrazicího boxu. Vědci museli vyřešit, jak rozmrazit a přemístit 495 kilogramů vážící tělo zmrazené chobotnice, aby ji mohli důkladně prostudovat, a tak v březnu 2008 byla postavena speciální nádrž pro rozmrazení tohoto obrovského těla. O měsíc později tělo chobotnice konečně roztálo a vědci mohli začít s měřením a pitvou. Změřili tělo i chapadla, prozkoumali jedno stále zachované oko. Po rozříznutí těla našli uvnitř tisíce vajíček, a tak určili pohlaví. V květnu 2008 začali s konzervací těla formalínem, aby se předešlo hnilobě. Vědci nejprve vstříkovali formalín přímo do tkání, poté celé tělo ponořili na tři měsíce do nádrže s formalínem. Vystavení půl tuny vážící chobotnice si vyžádalo pořízení unikátní prezentační nádrže, do níž byla v červnu 2008 gigantická chobotnice opatrně přenesena. Poté následoval v prosinci 2008 přesun z muzejních laboratoří v Tory Street do muzea Te Papa.

deníků, ale také holografických exponátů a videozáznamů přibližuje příběh Wellingtonu jako významného přístavu a centra námořního obchodu. K nejznámějším exponátům v muzejní sbírce modelů lodí patří maketa meziostrovního trajektu Wahine v okamžiku, kdy klesá ke dnu oceánu během bouře u wellingtonského předměstí Seatoun v dubnu 1968. Tato tragédie je dokumentována i na vystavených fotografiích. V muzeu lze také zhlédnout video týkající se maorských mýtů a legend a podívat se na modely rané maorské i evropské osady. Galerie 20. století představuje změny, kterými metropole prošla za posledních sto let vývoje.

Obr. 41 Muzeum města Wellington – Město a moře

Cable Car Museum

Muzeum lanovek se nachází hned vedle terminálu pozemní lanové dráhy spojující centrum města s příměstskou částí Kelburn, odkud je úchvatný výhled na město Wellington a jeho přístav a také přístup do botanické zahrady. Muzeum sídlí v budově původního vinutí pro lanovkový systém a je umístěno ve dvou patrech. V muzeu se nachází navíjecí mechanismus, který byl v provozu od roku 1902 do roku 1978. Jsou zde také umístěny původní vagóny provozované na této lince. Např. na vagónu „Grip Car No. 3“ je prezentován způsob restaurování specialistou na tento typ památek Colinem Prefectem, který připravil v roce 2003 restaurátorský záměr a Nadace muzeí města Wellington¹⁰⁶ sponzorovala restaurování v letech 2004–2005. Jde o jedinečnou památku, protože kabina s hlavními ovládacími prvky a brzdami je umístěna přímo uprostřed. Přes tuto zdánlivě nepřijemnou konfiguraci je to elegantní kus strojního za-

106 Wellington Museum Trust je společnost podporující kulturní život ve Wellingtonu. Provozuje šest mimořádných zážitkových a kulturních institucí: Capital E, Space Place at Carter Observatory, City Gallery Wellington, Nairn Street Cottage, Wellington Museum a Cable Car Museum. Snahou je udržet a zajistit prosperitu kulturního dědictví Wellingtonu; <https://experiencewellington.org.nz/>

řízení. Díky restaurování je vagón velmi zdařile rekonstruován, evokuje technologický pokrok i pozdní viktoriánské inovace. Restaurování bylo provedeno na základě principů Mezinárodní charty o konzervaci a restaurování památek a sídel (ICOMOS¹⁰⁷), které byly aplikovány na restaurování historických vozidel. Za vozem vstoupíte do strojovny, která byla plně funkční od roku 1930 do roku 1978. Toto bylo centrum celého systému lanové dráhy a zde uvidíte stroje, které se kdysi používaly k vytahování lanovek nahoru na vrchol kopce tunely. Dále si lze prohlédnout jeden z typů červených kabinek lanové dráhy „Relentless Red Rattler“, který se používal od padesátých do konce sedmdesátých let. Studovat lze technické detaily strojů a zařízení. Promítá se tu i krátký film o dějinách wellingtonské lanovky od dvacátých let 20. století do současnosti.

Obr. 42 Terminál pozemní lanové dráhy ve Wellingtonu

Wellington City Libraries (Central Library) / Ngā Whare Pukapuka o Te Whanganui-a-Tara

Síť lokálních městských knihoven s centrální budovou ve Wellingtonu na rohu ulic Mercer a Wakefield. Historie knihovny začíná někdy kolem roku 1840, kdy ji vedl první knihovník doktor Frederick Knox. V roce 1893 našla své zdejší stálé sídlo a od té doby se stále rozrůstá co do velikosti i počtu svazků knih.

107 International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (ICOMOS) – Mezinárodní charta o konzervaci a restaurování památek a sídel, která je známá pod názvem Benátská charta. Dokument byl výstupem z velkého mezinárodního kongresu památkových architektů a techniků, konaného v Benátkách v roce 1964. Charta ve stručné formě vyjádřila základní principy péče o památky a sídla. Vycházela přitom z hlubokých zkušeností, omylů i úspěchů více než stoletého vývoje památkové péče v Evropě včetně nedávných zkušeností ze záchrany a obnovy památek těžce poškozených za 2. světové války. Díky tomu je Benátská charta dokumentem, který ani dnes neztrácí na aktuálnosti; <https://www.icomos.cz/index.php/en/>

Na podporu rozvoje knihovních služeb byly postaveny nebo zrekonstruovány mnohé budovy, aby zde působily další pobočky knihovny ve Wellingtonu.¹⁰⁸

Cathedral Church of St. Paul

Stará katedrála sv. Pavla (Old St. Paul's) představuje ukázkou anglické gotiky přizpůsobenou koloniálním podmínkám a materiálům zde dostupným, která ji řadí k wellingtonskému historickému a kulturnímu dědictví.¹⁰⁹ Katedrála, vysvěcená roku 1866, je postavená celá ze dřeva, dřevěné jsou i hřebíky. Přestože svou kapacitou záhy nestačila, byla sídlem biskupa téměř sto let, než byla postavena ve dvou etapách katedrála nová, dokončená až roku 1998. V interiéru najdeme unikátní okna z rytého skla s vitrážemi a varhany s 3500 píšťalami, které sem byly přeneseny ze staré katedrály. Vzhledem k protažení délky výstavby na několik desetiletí byly provedeny změny vnějšího i vnitřního vzhledu. V roce 1991 k ní byla přenesena i dřevěná kaple Panny Marie (Lady Chapel),¹¹⁰ aby doplnila katedrální komplex. Nová katedrála sv. Pavla stojí v parlamentní čtvrti naproti Národní knihovně a vedle Národního archivu.

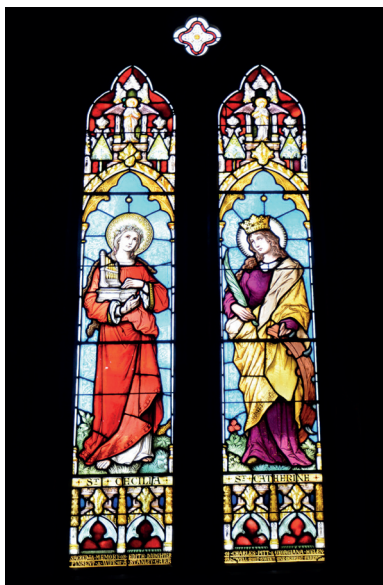
108 Roku 1842 byla knihovna uzavřena a knihy byly přestěhovány do Mechanics' Institutu, kde knihovní služby pro předplatitele pokračovaly na nižší úrovni. V říjnu 1843 byla knihovna zcela uzavřena. Sběrka knihovny byla uložena v kancelářích Novozélandské společnosti, kde byla poškozena vlhkostí a krysami. Poté se roku 1850 knihovna známá jako Wellington Athenaeum and Mechanics' Institute otevřela v malém domku. Roku 1869 byl přijat zákon o veřejné knihovně, jenž nastínil, jak mohou místní orgány financovat místní veřejnou knihovnu. Roku 1890 dal podnět k založení veřejné knihovny ve Wellingtonu dar místního obchodníka W. H. Levina za účelem vybudování knihovny ve městě. Rada města se poté rozhodla financovat stavbu první budovy veřejné knihovny a Athenaeum nabídlo knižní fond ze své knihovny radě ke koupi. Sběrka byla za koupena a stala se základem výpůjčního fondu. První budovou městské knihovny ve Wellingtonu, otevřenou na rohu ulic Mercer a Wakefield, byla stavba dokončená roku 1893. Dále byly otevřeny pobočky v Newtownu (1902), Brooklynu (1905), Karorí (1920), pobočka Ngaio (1930), v Pitt Street byla otevřena pobočka Wadestown (1932), pobočka Miramar (1933), pobočka Lyall Bay (1936). Roku 1940 byla na Mercer Street otevřena účelová veřejná knihovna. Od roku 1947 byla zahájena mobilní služba výpůjček knih a roku 1951 Veřejná knihovna ve Wellingtonu přešla z předplatného na bezplatnou službu s půjčovnou. Dále se opět otvíraly nové pobočky knihovny Island Bay a Khandallah (1953) nebo se stěhovaly do nových budov či prostor, pobočka v Newtownu (1957), pobočka v Brooklynu (1960), pobočka v Johnsonville (1965). V roce 1983 se pobočka knihovny Lyall Bay přestěhovala do nových prostor na Onepu Road a přejmenovala se na pobočku Kilbirmie. V roce 1990 byla zakoupena nová mobilní knihovna. Roku 1991 byla otevřena současná ústřední knihovna na ulicích Victoria a Mercer. Roku 1997 potom byla Veřejná knihovna ve Wellingtonu přejmenována na Wellingtonské městské knihovny. V roce 2000 byla pobočka Kilbirmie přejmenována na Ruth Gotlieb Library. Roku 2006 magistrát oznámil ukončení služby mobilní knihovny.

109 Wellington Heritage Treasure.

110 Kaple Panny Marie byla farním kostelem na pobřeží Kapiti, severně od Wellingtonu.

Obr. 43 Stará dřevěná katedrála sv. Pavla ve Wellingtonu

Obr. 44 Vitrážová okna v katedrále sv. Pavla ve Wellingtonu

Součástí expozice v katedrále je i část o restaurování zdejších oltářních textilií.¹¹¹ Oltářní textilie jsou umístěny ve zvláštním kabinetu, který byl navržen speciálně pro jejich uložení. Položením a vyrovnáním každého kusu textilie se minimalizuje namáhání látky a její výšivky. Každá zásuvka je pokryta polymethylmetakrylátovou deskou, která chrání vystavené textilie a jejich barevné součásti výšivky před slunečním zářením. V rámci příprav na nové uložení před samotným provedením restaurátorského či konzervátorského ošetření prozkoumal a zkontroloval restaurátor textilu tyto textilie a popsal jejich stav. Přestože byly řadu let neustále používány, byly v dobrém stavu, jen ve výšivce se objevovaly přeložení, záhyby, skvrny a ztráta vláken. Restaurátor pečlivě vyčistil látky speciálním vysavačem, zvlhčil a zatížil textilie, aby odstranil záhyby a dále nahradil chybějící stehy výšivky. Restaurování či konzervace, vystavení a interpretace starých oltářních textilií katedrály sv. Pavla byly realizovány díky daru uskupení „Přátelé Katedrály sv. Pavla“.¹¹²

Zealandia

Rezervace Zealandia¹¹³ je první zcela oplocená městská ekologická rezervace na světě s mimořádnou, 500letou vizí obnovit lesní a sladkovodní ekosystémy ve wellingtonském

111 Oltář je nejposvátnější částí kostela, kde se během eucharistie symbolicky chléb a víno proměňují v tělo a krev Kristovu, které mají být sdíleny. Zvykem bylo vždy nějakým způsobem oltář obléknout, ozdobit. Oltářní závěsy se vyvinuly ze starověkých tradic, řada náboženství již dlouho považuje takové ozdobení oltáře za znamenání úcty k posvátnosti oltáře.

112 Friends of Old St Paul's.

113 <https://www.visitzealandia.com>

údolí co nejbliže jejich původnímu stavu v době, kdy do systému nezasahoval člověk svou činností. Ekologická rezervace o rozloze 225 hektarů je průkopnický projekt ochrany přírodního dědictví, který znovu přivedl 18 původních druhů divoké zvěře zpět do této oblasti po více než 100 letech. Rezervace se rozkládá kolem malebné vodní nádrže a bývá označována jako svatyně.

Flóra a fauna Nového Zélandu se liší od všech ostatních lokalit na Zemi díky své dlouhé izolaci a jedinečnosti prostředí téměř bez savců. Zde žijící izolované druhy byly dramaticky ovlivněny zhruba před 800 lety, kdy se lidé z Polynésie usadili na Novém Zélandu. Nedlouho poté dorazili první Evropané a pomocí zavlečených škůdců, především savců, začali hubit místní druhy a čistit obrovské plochy půdy. Tento trend pokračoval i počátkem devadesátých let 20. století, kdy bylo okolí Wellingtonu v biologicky špatném stavu, s ohroženou flórou i faunou a mnoho původních druhů bylo na pokraji vyhynutí. Pro přežití ohrožených druhů bylo třeba přijmout drastická opatření. Proto vznikla Zealandsia, největší rezervace na pevnině Nového Zélandu s nejbohatší biologickou rozmanitostí, pokud jde o druhy, které zde žijí divoce. V údolí této svatyně bylo zaznamenáno více než čtyřicet různých druhů původních ptáků, z toho dvacet čtyři endemických.¹¹⁴ Desítky přísně chráněných druhů plazů, stovky druhů rostlin a tisíce druhů bezobratlých v Zealandsii našly svůj domov.

Budovy novozélandského parlamentu

Novozélandský parlament tvoří komplex tří hlavních objektů na Bowen Street. Jde o rezidenci parlamentu v edvardovském neoklasicistním slohu, otevřenou v roce 1922, dále parlamentní knihovnu, dokončenou v roce 1899, a budovu „Beehive“ („Včelí úl“, někdy také Včelín), otevřenou v roce 1979, jež se stala architektonickým symbolem země. Z budov je veřejnosti nepřístupný pouze Beehive, v jeho přízemí je ale návštěvnické centrum. Všechny tři budovy se nacházejí vedle sebe v parku v místech, kde stával parlament již od roku 1865, 400 metrů od tektonické linie probíhající Wellingtonem. Na nádherně udržovaném, parkově upraveném pozemku stále rostou starobylé stromy i růžová zahrada.

Novozélandský parlament zasedal ve Wellingtonu poprvé 7. července 1862, avšak tou dobou ještě nebyl Wellington oficiálně hlavním městem země. Bývalé staré vládní budovy (Government Building) na rohu Lambton Quay a Whitmore Street jsou nejrozsáhlejšími dřevěnými stavbami na Jižním ostrově a jedněmi z největších svého druhu na světě. Byly navrženy v sedmdesátých letech 19. století tak, aby vypadaly jako kamenné. Byla to svým způsobem reakce na ničivé zemětřesení v roce 1855. Budova vlády z roku 1876, která je celá ze dřeva, je jednou z největších staveb svého druhu. Na počátku 20. století ji využíval novozélandský kabinet a poté různé vládní úřady až do roku 1990. V současnosti v nich nalezla sídlo Právnická fakulta Victoriiny univerzity. Původní zasedací sál kabinetu v prvním patře a historické exponáty v přízemí jsou přístupné veřejnosti.

114 Druh nenalezen v žádné jiné zemi či lokalitě.

Wellington Botanic Garden

Botanická zahrada ve Wellingtonu byla založena v roce 1868 a je směsicí chráněného původního lesa, jehličnatých stromů a rostlinných sbírek. Rozkládá se na 25 hektarech a najdeme zde nejen původní buš, ale i růžovou a japonskou zahradu. Lady Norwood Rose Garden se pyšní 106 květinovými záhony s růžemi včetně nedávných novinek i oblíbených klasických odrůd. Při velké sezónní výsadbě zapustí na jaře a na začátku léta v zemi kořínky 30 000 tulipánů. Begonia House ukrývá tropickou flóru a rostliny mírného pásma, nádrž s lekníny, kolekci epifytů a masožravých rostlin. Pořádají se zde sezónní výstavy orchidejí. Informační středisko Treehouse Visitor Centre je dostupné výtahem ve věži nebo po strmé pěšině.

Zahrada je přístupná pěšky nebo pozemní lanovkou. Ta šplhá po příkrém kopci od Lambton Quay na Kelburn a nám tím může připomínat lanovku na Petřín. Jízda červeným vozem lanovky je jednou z prvořadých atrakcí Wellingtonu.

Obr. 45 Lanovka sjíždí po příkrém svahu od botanické zahrady v Kelburn do města k Lambton Quay

Wellington's Heritage Trails

Wellington je kreativní a nezapomenutelné město, které oslavuje svou minulost tím, že uznává, chrání, zachovává a využívá kulturní i architektonické dědictví ve prospěch komunity a návštěvníků – nyní i pro budoucí generace. Město proto organizuje procházky pod názvem Wellingtonské cesty za kulturním dědictvím¹¹⁵ s návštěvou významných míst, budov, stromů, archeologických nalezišť apod. Existuje mapa těchto míst a je možné si vybrat různě dlouhé trasy obhlídek podle druhu zájmu.

115 wellington.govt.nz/heritagetrails

Obr. 46 Turnbull House čili rodný dům A. Turnbulla ve Wellingtonu

AUSTRÁLIE

**COMMONWEALTH
OF AUSTRALIA**

Austrálie či oficiálně Australské společenství (Commonwealth of Australia) – v českém prostředí též Australský svaz – je federativní stát na jižní polokouli nacházející se na stejnojmenném kontinentu. Kromě pevninské části ho tvoří i velký ostrov Tasmánie a množství menších ostrovů v Jižním, Indickém a Tichém oceánu. Na severu sousedí s Indonésií, Východním Timorem a Papuou Novou Guineou, na severovýchodě se Šalomounovými ostrovy, Vanuatu a Novou Kaledonií a na jihovýchodě s Novým Zélandem. Austrálie je největší zemí Oceánie a šestou největší zemí na světě podle celkové rozlohy (7 617 930 kilometrů čtverečních). Žije zde necelých 26 milionů obyvatel.¹¹⁶

Jak Austrálie, tak Nový Zéland patří mezi Commonwealth realms (volně česky Společenstevní království), což je obecné označení pro 16 států, které jsou součástí britského Commonwealthu (Společenství národů) a zároveň jsou spojeny personální uníí s osobou britského panovníka. Královna Alžběta II. je tak současnou hlavou státu těchto konstitučních monarchií. V případě Austrálie (a ještě Kanady) nese navíc i titul královny země (Her Majesty Queen Elizabeth II, Queen of Australia).

Australský kontinent byl před evropskou kolonizací osídlen na úsvitu dějin Austrálci (Aboridžinci). První Evropané připluli ke břehům Austrálie na začátku 17. století (Nizozemci, Portugalci). Předvojem britské kolonizace byla výprava vedená kapitánem Jamesem Cookem, který roku 1770 zakotvil s lodí Endeavour v zátocě Botany Bay a zabral východní pobřeží Austrálie ve prospěch Spojeného království Velké Británie a Irska. V roce 1788 zde přistála první britská kolonizační výprava (First Fleet) tvořená skupinou jedenácti lodí přivážejících první osadníky do nové kolonie (převážně trestance, kteří dostali slib, že po odpykání trestu v Austrálii tady získají vlastní půdu, na níž mohou hospodařit). Několik dní po příjezdu se flotila přesunula do vhodnějšího zálivu Port Jackson, kde byla 26. ledna 1788 založena osada Sydney Cove, dnešní Sydney. Toto datum se později stalo australským státním svátkem. Od konce 18. století připlouvali i regulérní osadníci, ale trestanecký charakter si kolonie udržela dlouho, deportace vězňů skončily až roku 1868. Na západní část Austrálie vyhlásila Británie své nároky roku 1829. V první polovině 19. století začaly vznikat samostatné kolonie, které mezi lety 1855–1890 postupně získaly svou vlastní samosprávnou vládu, přestože zůstávaly stále součástí britského impéria. Ministerstvo kolonií si ponechalo ve své správě především zahraniční reprezentaci, obranu a mezinárodní přepravu a obchod. Druhá polovina 19. století pak byla ve znamení rychlého ekonomického růstu, někdy nazývaného „dlouhý boom“, během nějž se Melbourne stalo údajně nejbohatším městem na světě.

V roce 1890 se zástupci australských kolonií a Nového Zélandu setkali v Melbourne a vyzvali ke sjednocení země. Jmenovali též zástupce do komise, která měla připravit federální ústavu. Výsledkem byl návrh, který byl roku 1898 předložen obyvatelům čtyř kolonií ke schválení v referendu. Nový Jižní Wales návrh však zamítl, a tak byl upraven a roku 1899 se konala druhá série referend, tentokrát již pěti kolonií. Návrh byl schválen. V roce 1900 ho schválil i britský parlament a podepsala královna Viktorie. Vzápětí se k pěti koloniím (Queensland, Nový Jižní Wales, Victoria, Tasmania a Jižní Austrálie)

116 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Austrálie>

připojila i Západní Austrálie. 1. ledna 1901 tak vznikla Australská federace (Severní teritorium bylo pod pravomoc federální vlády převedeno roku 1911) a v březnu téhož roku se konaly první volby. Hlavním městem Austrálie bylo od roku 1901 Melbourne. Vláda zde sídlila až do roku 1927. Roku 1911 nicméně bylo rozhodnuto o výstavbě zcela nového hlavního města Canberra, kam se federální moc postupně přesouvala.

Pro původní obyvatele Austálie znamenala kolonizace katastrofu. Po příchodu Evropanů jejich počet prudce klesal. Na vině bylo jednak rozšíření infekčních nemocí přinesených sem kolonisty (neštovice, spalničky), jednak násilné vyhánění z půdy¹¹⁷ a přesídlování spojené s kulturním rozkladem. Donedávna panovaly spory o výklad dějin vztahů mezi evropskými osadníky a Aboridžinci – tzv. války o historii (History Wars). Nicméně teprve po změnách ústavy v roce 1967 bylo původním obyvatelům přiznáno postavení rovnoprávných občanů. To, že by Austrálci mohli být bráni jako vlastníci půdy předtím, než ji ztratili během evropské kolonizace, nebylo uznáváno až do roku 1992, kdy Australský nejvyšší soud odmítl představu Austrálie jako „prázdné země“ (terra nullius) v době jejího zabrání Evropany.

Vzdělání a vzdělávání v oboru restaurování a konzervace v Austrálii

V Austrálii se restaurátoři a konzervátoři sdružují ve spolku The Australian Institute for the Conservation of Cultural Material¹¹⁸ a dále zde existuje několik možností vzdělání v oboru restaurování a konzervace. Univerzita v Melbourne nabízí magisterský studijní program v oboru konzervace či restaurování materiálů kulturního dědictví (Masters of Cultural Materials Conservation) v podobě dvouletých kurzů. Studenti se mohou specializovat na malby, restaurování muzejních předmětů nebo konzervaci papíru. Další informace lze získat v Grimwade Center for Conservation Cultural Materials.

Univerzita v Canbeře nabízí bakalářský studijní program v oboru konzervace či restaurování kulturního dědictví a muzejních předmětů¹¹⁹ (Bachelor of Cultural Heritage Conservation). Program studia zahrnuje kurzy a výuku v památkových institucích pod vedením profesionálních konzervátorů či restaurátorů.

Lze také pracovat jako dobrovolník v konzervátorské či restaurátorské laboratoři nebo získat pracovní zkušenosti před přihlášením na studium. Zájemci o tento typ studia většinou studují konzervování či restaurování po studiu historie umění, archeologie, výtvarného umění, chemie, fyziky nebo různých dalších oborů.

Existují další programy¹²⁰ zaměřené na kulturní dědictví, např. kurzy s názvem „Physical Conservation of Historic Heritage Places“, které pořádá Australská národní univerzita. Ty jsou zaměřené na fyzickou ochranu historického kulturního dědictví (objekty historických památek). Univerzita v Sydney také nabízí zájemcům o restaurování

117 Povaha vyhánění z půdy byla v té době sporná – Aboridžinci půdu v evropském slova smyslu nevlástnili, ale byli to převážně lovci a pasteveci, kteří kočovali po určitém území, které náleželo jejich klanu či kmenu. S tím, jak osadníci začali zabírat půdu, se změnilo i postavení domorodců jako tradičních správců tohoto území.

118 <https://aiccm.org.au/conservation/become-a-conservator>

119 Bachelor of Heritage, Museums and Conservation

120 Heritage Programmes

stavebních památek a dědictví kurzy technik, přístupů a metodik restaurování tohoto typu kulturního dědictví, potřebné k práci konzultanta kulturního dědictví.¹²¹ V rámci tohoto studia či kurzů lze získat v památkové péči magisterský, diplomový nebo absolventský certifikát.¹²²

A podobně jako na Novém Zélandu zájemci o studium restaurování a konzervace kulturního dědictví různého druhu cestují po světě a studují na univerzitách po celém světě.

Sdružení pro restaurování a konzervaci v Austrálii

Australský institut pro ochranu kulturních materiálů (AICCM)¹²³ je profesní organizace pro restaurátory nebo konzervátory pracující v muzeích, galeriích, knihovnách, archivech nebo v soukromé praxi, jejichž snahou je zachovat kulturní dědictví Austrálie pro budoucí generace Australanů v dobrém stavu. Členové institutu se specializují na ochranu obrazů a uměleckých děl, knih a fotografií, antarktického dědictví, nábytku, zlacených předmětů, digitálních médií, kostýmů a skla nebo keramiky. Někteří konzervátoři se specializují na správu sbírek, preventivní konzervaci a analýzu životního prostředí.

Členy AICCM jsou jak profesionální konzervátoři nebo restaurátoři, studenti v oblasti ochrany kulturního dědictví, tak i členské organizace v oblasti kulturního dědictví a jeho správy a ochrany. Členy institutu jsou i odborníci, kteří pracují v souvisejících profesích, jako jsou archiváři, architekti, kurátoři a knihovníci, stejně jako dobrovolníci a osoby se všeobecným zájmem o kulturní dědictví.

Cílem institutu je podporovat vědu a umění v oblasti zachování kulturního dědictví, podporovat spolupráci a výměnu informací a zkušeností mezi těmi, kdo se zabývají uchováním kulturního dědictví, zdokonalovat vědecké a technické znalosti v profesi, obhajovat nové poznatky v oblasti uchovávání kulturního dědictví a informovat o nich, poskytovat informace a rady týkající se nejlepšího způsobu péče o kulturní dědictví. Členové AICCM respektují Etický kodex AICCM a Kodex restaurátora či konzervátora a řídí se jimi.¹²⁴ Tyto dokumenty upravují přístup k ochraně, restaurování a konzervační péči.

Součástí činností AICCM je rovněž plánování pro případy katastrof, známé také jako připravenost na katastrofy,¹²⁵ což je dlouho zavedený a dobře a do detailů připravený přístup ke snížení dopadu těchto katastrof či živelních pohrom. Během posledních několika let zažili Australané povodně, požáry a cyklóny, které zasáhly dědictví uchovávané v institucích i v soukromém sektoru. Byl vytvořen program „Buď připraven“,¹²⁶

121 Heritage consultant

122 Heritage Conservation as Masters, Diploma or Graduate Certificate

123 Australian Institute for the Conservation of Cultural Material, <https://aiccm.org.au>

124 AICCM Code of Ethics a Code of Practice. Tyto dokumenty definují přístup k ochraně, restaurování a konzervaci kulturního dědictví; <https://aiccm.org.au/>

125 Disaster Planning neboli Disaster Preparedness

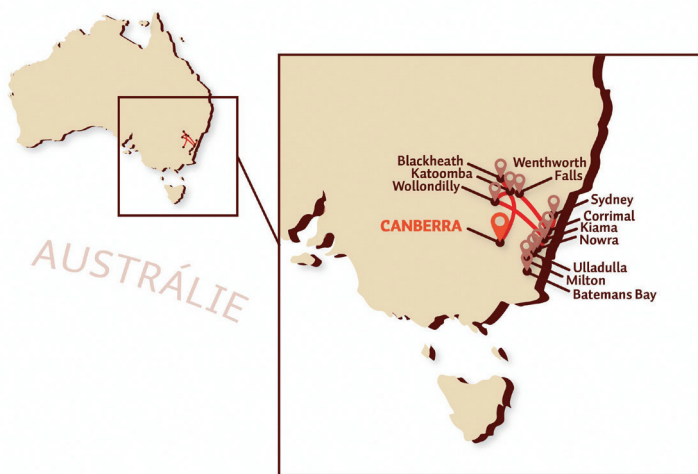
126 Be Prepared

ktej je hlavním zdrojem informací a návoduů pro plánování a připravenosti na přírodní katastrofy a živelní pohromy. Praktické pokyny byly vytvořeny za účelem koordinace vnitrostátního přístupu k péči o kulturní dědictví a podporu v přístupu k australským sbírkám kulturního dědictví. Tyto pokyny umožňují muzeálnímu sektoru sepsat a sestavit si užitečné plány připravenosti na katastrofy. Je speciálně napsán pro muzea, která mají málo vyškolených nebo placených zaměstnanců a fungují bez konzervátorů. Program obsahuje neocenitelné informace pro menší instituce, jako jsou školení, informace o posouzení situace a stavu, bezpečnostní pravidla, kategorizaci poškození a šablony založené na zavedených plánech zvládání katastrof.

Využívají rovněž online zdroje informací, např. Conservation OnLine (CoOL), což je volně přístupná platforma pro generování a šíření důležitých zdrojů informací pro ty, kteří pracují na ochraně kulturního dědictví po celém světě.

Dále zde existuje Síť australských sbírek (CAN)¹²⁷, do roku 2005 Australská muzea online (AMOL),¹²⁸ kterou provozuje Muzeum užitého umění a věd. Bohužel kvůli pozastavení financování, bude tato aktivita pomalu končit. V roce 2011 Rada ministrů kultury stáhla financování z projektu a Muzeum užitého umění a věd od té doby tuto stránku neaktualizuje.

Web CAN poskytuje podporu a zdroje online informací pro muzea po celé Austrálii a umožňuje dělat webová školení nebo online výstavy speciálně přizpůsobené pro webové prostředí. Webové stránky a jejich obsah jsou oficiálně archivovány Národní knihovnou Austrálie¹²⁹ a web již brzy nebude přístupný.

Obr. 47 Itinerář cesty po Austrálii

127 Collections Australia Network

128 Australian Museums Online

129 Národní knihovna Austrálie má webový archiv Pandora.

Canberra

Canberra¹³⁰ je hlavním městem Austrálie a je součástí tzv. Teritoria hlavního města Austrálie (ACT).¹³¹ ACT zahrnuje Canberru a několik menších obcí, které nejsou součástí Canberru, a dále přilehlé horské oblasti směrem na jih. Tvoří enklávu uvnitř území Nového Jižního Walesu, jednoho ze států Austrálie. Jedná se o nejhustěji osídlený stát Australského svazu, neboť je tvořen pouze australským hlavním městem Canberrou a jeho nejbližším okolím. Canberra je hlavní, ne však největší, město Australského společenství. S populací přes 450 tisíc obyvatel se jedná o největší vnitrozemské australské město. Canberra je vzdálena zhruba 280 km na jihovýchod od Sydney a 660 km od Melbourne. Canberra je díky své poloze a vzdálenosti od moře vyhlášená velmi horkými a suchými léty a velmi chladnou zimou.

Canberra je vlastně uměle vytvořené město, protože Melbourne a Sydney se nemohly domluvit, které z nich bude hlavním městem, tak bylo rozhodnuto postavit na zelené louce město nové. V mezinárodní soutěži o design města zvítězil návrh dvou chicagských architektů, manželů Griffinových. Stavba započala v roce 1913 položením základního kamene na Capital Hill. Hlavní myšlenkou vítězného architektonického návrhu byla celková symetrie budoucího města. Město bylo rozděleno jezerem na dvě hlavní části: vládní část a veřejnou část. Návrh manželů Griffinových kladl důraz na geometrické motivy jako kruhy, šestiúhelníky a trojúhelníky. Ve městě se nachází také významné plochy přírodní vegetace, díky kterým Canberra získala přezdívku *bush capital*. Město bylo založeno na začátku 20. století a je to i dnes vidět, že je to stále mladé město. Canberra dokonce nemá něco jako hlavní náměstí a obchůdky a uličky kolem, jak to známe např. z evropského stylu výstavby měst.¹³²

V Canbere sídlí australská federální vláda, Nejvyšší soud Austrálie a další vládní orgány. Město je také centrem mnoha sociálních a kulturních institucí národního významu, jako jsou Australská národní univerzita, Národní muzeum Austrálie či Národní knihovna Austrálie.

Canberra je také zcela zasvěcena automobilům, město je obtížné poznat veřejnou dopravou a téměř nemožné pěšky, což jsem ale dělala já. Pokusila jsem se ve městě chodit

130 Jméno Canberra pochází zřejmě ze slova v jazyce jednoho místního kmene domorodců, které znamená Místo setkávání. Neexistuje jeden domorodý jazyk, každý kmen má vlastní a navzájem si mezi sebou nerozumí. Celkově existovalo odhadem několik set jazyků, některé již zanikly.

131 Australian Capital Territory (ACT), známé jako Federal Capital Territory (FCT) až do roku 1938, je federální území Austrálie zahrnující australské hlavní město Canberru a některé okolní oblasti. Nachází se na jihovýchodě země a je enklávou ve státě Nový Jižní Wales. Sídlí tady všechny důležité instituce australské vlády.

132 V centru jsou v podstatě dvě „náměstí“. „Hlavní“ canberrské náměstí Civic Square je hodně malé. Kolem administrativní budovy parlamentu (Legislative Assembly) a vlády je prostranství a velký prostor pro divadlo, knihovnu, galerie, ale není zde mnoho obchodů. To je dáno do značné míry konceptem Canberru, který odděluje vládní a obytné či komerční funkce, což bylo možné díky výstavbě nového města tzv. na zelené louce. Umístění budov ve městě se naplánovalo, na rozdíl od měst, která se vyvíjela historicky během mnoha staletí. Potom je zde Garema Place, což je přímo v centru města, tam jsou obchůdky, restaurace atd. Spousta obchodů je schovaných ve velkém nakupním centru uprostřed města (Canberra Centre) a hodně jich je také v přilehlých ulicích. Canberra je trochu zvláštní tím, že má jakoby pět samostatných městských center – Civic (vlastní centrum), Belconnen, Gungahlin, Woden a Tuggeranong.

pěšky, poznat jej a nachodila během několika dnů několik desítek kilometrů. V Canbeře nemusíte chodit daleko, abyste narazili na muzeum nebo galerii světové úrovně. Ve městě jsou jedny z nejlepších sbírek umění a exponátů v Austrálii.

Lake Burley Griffin

Jezero vzniklo přehrazením řeky Molonglo v roce 1963 přehradou Scrivener Dam, vysokou 33 metrů, a bylo nazvané po americkém architektovi Walteru Burley Griffinovi. Jezero je 11 km dlouhé a přes 1 km široké v nejširším místě. Tvoří centrum Canberrý – na břehu centrální části jezera sídlí většina kulturních institucí města. K největším zajímavostem patří moderní stavba zvonice se zvonkohrou National Carillon na ostrově Aspen a Captain Cook Memorial Water Jet,¹³³ vodotrysk uprostřed jezera, který vystřikuje až 147 metrů vysoký sloupec vody. Při zvláštních příležitostech je vodotrysk doplněn o světelné efekty.

Na břehu jezera je řada turisticky zajímavých budov, např. Národní galerie, Národní muzeum, Nejvyšší soud nebo Národní knihovna Austrálie (viz dále). Jezero má všude alespoň 2 metry hloubky (v nejhlubším místě až 18 metrů), aby umožnilo bezproblémové využití pro rekreační účely.¹³⁴ Okolo jezera vedou pohodlné stezky pro pěší.

Reconciliation Place, Artwork

Místo smíření je venkovním uměleckým dílem umístěným v parku před budovou Národní knihovny nedaleko jezera Burley Griffin a představuje odhodlání národa ke smíření mezi původními a nepůvodními Australany. Místo smíření znovu potvrzuje australskou sdílenou historii a závazek smíření jako důležitou národní prioritu. Lze procházet po cestičkách mezi veřejnými uměleckými díly a objevovat témata historických úspěchů, partnerství, sounáležitosti a spojení s půdou a vodami. Umístění tohoto uměleckého díla v parlamentní zóně staví proces usmíření fyzicky a symbolicky do středu australského demokratického života a institucí. Místo smíření je postaveno na tradiční zemi obyvatel Ngunnawal.¹³⁵

Old Parliament House

Budova parlamentu, postavená v roce 1927, byla využívána pro zasedání parlamentu až do roku 1988, nyní se zde v tzv. starém parlamentu konají nejrůznější výstavy. Původně se po výstavbě nové budovy parlamentu uvažovalo o zbourání staré budovy, aby z budovy nového parlamentu byla nerušená vyhlídka na jezero Burley Griffin a australský válečný památník. K tomu ale nedošlo a budova byla zachována jako historická památka a nyní zde sídlí muzeum. Historickou budovu parlamentu je možné si prohlédnout během organizované prohlídky.

133 Vodotrysk byl zprovozněn v roce 1970 při 200. výročí přistání kapitána Cooka v Austrálii.

134 Např. rybaření, případně projížďku na šlapadle (funguje zde jedna půjčovna).

135 Ngunnawal jsou domorodí australští obyvatelé v oblasti jižního Nového Jižního Walesu a ACT.

Aboriginal Tent Embassy

Na trávníku před historickou budovou parlamentu sídlí „Domorodé stanové velvyslanectví – Aboridžinská ambasáda“, od roku 1972 významné místo boje za rovnoprávnost a zastoupení původních obyvatel Austrálie. Ambasáda ve formě stanu, resp. kontejneru, je symbolem domorodého protestu proti australským vládám a jejich přístupu k otázkám domorodých Australanů. Od roku 2020 se zasazuje nejen o pozemková práva, ale také o domorodou suverenitu nad australským kontinentem a uznání domorodého práva na sebeurčení.

Obr. 48 Stanové velvyslanectví v Canbeře

Parliament House

Budova australského parlamentu je význačná budova, dokončená v roce 1988. Je zapuštěná do svahu Capital Hill a má trávníkem pokrytou střechu završenou 81 metrů vysokou kovovou konstrukcí vlajkového stožáru. Budova nového parlamentu byla navržena tak, aby nenarušila geometrii původního plánu města, její stěny jsou přesně rovnoběžné se stěnami původního parlamentu. Budova parlamentu představuje velkolepé dílo, např. na tuto stavbu bylo použito 25krát víc betonu, než kolik bylo potřeba na stavbu sydneyjské Opery. Velká část budovy je pod zemí. Střešní trávník tvoří 23 hektarů zahrad a je zde skvělý panoramatický výhled, uvnitř je soustředěno 17 nádvoří, vstupní hala Great Hall House of Representatives (Dolní sněmovna), Senate (senát) a zdánlivě nekonečné chodby. Z galerie pro veřejnost je možné sledovat parlamentní jednání.¹³⁶

Schůze federálního parlamentu se konaly až do roku 1927 v Melbourne. V letech 1927 až 1988 se australský parlament scházel v prozatímní budově parlamentu, která je nyní známá jako „starý parlament“. V roce 1978 se Fraserova vláda rozhodla postavit novou budovu na Capital Hill. V soutěži zvítězil návrh architektonické firmy Mitchell, Giurgola & Thorp.¹³⁷ Hlavní návrh struktury vychází z tvaru dvou bumerangů. Budovu

136 Budovu parlamentu může veřejnost navštívit zdarma a bylo možné se procházet i po travnatých plochách okolo budovy a po zatvrzžené střeše; každoročně zavítal do budovy parlamentu přibližně 1 milion návštěvníků. Se zvýšeným rizikem teroristických útoků v posledních letech se výrazně zvýšila bezpečnostní opatření a veřejnost nemá již na střechu přístup. Rovněž trávníky okolo parlamentu byly opatřeny svodidly blokujícími vjezd vozidel.

137 Vítězný soutěžní návrh představil design, který zanořil stavbu pod vrchol Capital Hill, a na povrchu ukončila budovu vysoká kovová konstrukce stožáru s obrovskou australskou vlajkou. Fasáda však obsahovala záměrně i prvky staré budovy parlamentu, takže i přes velké rozdíly existuje mezi nimi jistá podobnost. Architekt Giurgola kladl důraz na vizuální estetiku budovy a inspiroval se krajinářským architektem Peterem G. Rollandem v oblasti vývoje povrchových prvků, včetně designu bazénu, dlažby, koncepčního osvětlení a umístění uměleckých děl. Výběr rostlin byl konzultován se zahradníky z Australské národní botanické zahrady a vládní školky. Společnost Irwinconsult byla pověřena, aby zajistila takovou kvalitu všech konstrukčních prvků, aby budova měla životnost 200 let.

stavěla v letech 1981–1988 firma Concrete Constructions a John Holland. Hlavním architektem byl architekt italského původu Romaldo Giurgola. Nový parlament byl slavnostně otevřen 9. května 1988 Alžbětou II., královnou Austrálie, v den výročí otevření prvního federálního parlamentu v Melbourne dne 9. května 1901 vévodou z Cornwallu a Yorku (pozdější král Jiří V.), a prozatímní budovy parlamentu v Canbeře dne 9. května 1927 vévodou z Yorku (později králem Jiřím VI.). Stavba stála více než 1,1 miliardy australských dolarů.

V budově parlamentu je 4 700 místností a velká část z nich je přístupná veřejnosti. Hlavní foyer obsahuje mramorové schodiště, které vede do Velkého sálu, kde je umístěna velká tapiserie. Sál Sněmovny reprezentantů je vyzdoben zeleně, zatímco sál Senátu je vymalován červeně. Mezi těmito dvěma sály je poslanecká hala s vodním prv-
kem, která není přístupná veřej-
ností. V ministerském křídle je kancelář předsedy vlády a další ministerské kanceláře.

Obr. 49 Budova nového parlamentu s australskou vlajkou¹³⁸

Australian War Memorial

Australský válečný památník patří k nejzajímavějším muzeím v Canbeře a je připomínkou padlých australských a novozélandských vojáků při různých válečných konflikttech.¹³⁹ Ve výstavních sálech jsou expozice věnované první i druhé světové válce a konfliktům od roku 1945 po současnost. Rozlehlý sál věnovaný letadlům a dalším strojům (modely letadel, vrtulníků nebo části ponorek, atd.) postupně přechází ve zvukovou a světelnou show v obrovské hale ANZAC62 Hall. K nejpůsobivějším expozicím

138 Vlajka s rozměry 12,8 x 6,4 metrů je umístěna na 81 metrů vysoké konstrukci stožáru. Stožár váží 250 tun a je vyroben z leštěné nerezové oceli od společnosti Wollongong. Byl navržen tak, aby byl vrcholem budovy parlamentu, a je snadno rozpoznatelným symbolem vládní budovy. Je viditelný ve dne zvenčí i zevnitř budovy parlamentu a v noci je osvětlený. Samotná vlajka váží přibližně 15 kg.

139 Australsko-novozélandský armádní sbor, anglicky Australian and New Zealand Army Corps, zkratka ANZAC, byl armádní sbor složený z australských a novozélandských jednotek na začátku první světové války v rámci Britského impéria. Hlavní roli tyto jednotky sehrály během bitvy o Gallipoli, což je jedna z nejvýznamnějších kapitol australské historie. Každý rok na výročí bitvy je australský státní svátek a po celé Austrálii jsou pořádány na počest padlých ceremonie za úsvitu, jedna z největších se odehrává právě v památníku War Memorial v Canbeře. Potom následuje velká vojenská přehlídka na Anzac Parade, ale i v jiných městech po celé Austrálii. V přehlídkových průvodech pochodují dosud žijící váleční veteráni. Často za ty, kteří již zemřeli, pochodují jejich děti nebo vnuci a na hrudi hrdě nesou připnutá jejich vyznamenání. Význam této události pro Australany dokládá i to, že spousta z nich (hlavně ti, jejichž předci tam bojovali) každý rok cestuje na největší z ranních ceremonií (Dawn Service) organizovanou přímo v Turecku, v Gallipoli.

patří „Striking by Night“ připomínající noční letecké operace nad Berlínem za druhé světové války (každou celou hodinu) a „Over the Front: The Great War in the Air“ vždy 15 minut po celé hodině. Vchod do muzea vede přes Commemorative Courtyard (pamětní nádvoří) s pamětními deskami – na „Zdi cti“ jsou jména 102 000 Australanů, kteří zahynuli ve válkách a položili život ve službě vlasti. Součástí pomníku je i muzeum, kde se dozvíte více o válečných, ale i mírových operacích. Prohlédnout si můžete sbírku exponátů (obrazů, fotografií a předmětů) s válečnými motivy, přibližující hrůzy války a připomínající účast Australanů v mnoha válečných konfliktech.

Celé muzeum je velice důstojně, a hlavně přehledně, vystavené a je tam spousta zajímavostí, nejen o tom, jak se australští vojáci účastnili válek, ale i obecná historie válek. Během prohlídky lze zhlédnout dva krátké filmy s válečnými tématy.

Každý den v 16:55 lze zhlédnout tzv. Last Post Ceremony,¹⁴⁰ což je ceremoniál posledního rozloučení s hrdiny. Každý den je v rámci obřadu představen příběh a pieta za hrdiny uvedené na Roll of Honor.¹⁴¹ Pro účast na obřadu je potřeba mít lístek, ale vstup je zdarma.

Anzac Parade

Na válečný památník navazuje Anzac Parade vedoucí až k centrálnímu jezeru Burley Griffin. Anzac Parade směřuje přesně k parlamentu a umožňuje tak výhledy na obě parlamentní budovy.

Anzac Parade¹⁴² je dlouhá a široká třída a dopravní tepna v Canbeře, která se využívá při slavnostních příležitostech a je místem mnoha významných vojenských ceremonií. Pojmenování získalo toto místo na počest australského a novozélandského armádního sboru (ANZAC) z první světové války. Na jihu se připojuje Anzac Parade k Gallipoli Reach u jezera Burley Griffin a na severu k australskému válečnému památníku. Promenádu lemují eukalyptové stromy i nízké keře hebe. Eukalypty jsou původem australské; hebe pochází z Nového Zélandu.

Obr. 50 Anzac Parade

140 <https://www.awcm.gov.au/commemoration/last-post-ceremony>

141 Zaznamenává a připomíná příslušníky australských ozbrojených sil, kteří zahynuli během válečné služby nebo na následky zranění ve válečných konfliktech po roce 1945 nebo mírových operacích. Má podobu bronzových panelů a rovněž existuje databáze Roll of Honor.

142 Anzac Parade z obou stran lemuje Anzac Park.

National Gallery of Australia

Národní galerie Austrálie (NGA) v Canbeře¹⁴³ je australské národní umělecké muzeum a jedno z největších uměleckých muzeí v Austrálii. Bylo zřízeno australskou vládou roku 1967. Spravuje sbírky asi 166 tisíc uměleckých děl, především největší australskou sbírku umění. Památkově chráněnou budovu muzea ve stylu brutalismu¹⁴⁴ navrhl Colin Madigan. Sbírkou zahrnují jak australské a západní umění, tak také umění orientální. Jsou zde i sbírky soch, obrazů, keramiky, knih a fotografií či nábytku a dalšího užitého umění. Sbírkou zahrnuje nejen díla slavných Australanů, jakou jsou Sidney Nolan, Arthur Boyd, ale i domorodých umělců. V zahradě můžete obdivovat 24 různých soch. V Národní galerii se lze seznámit prostřednictvím vystavených exponátů s aboridžinskou kulturou a životním stylem, jakož i s novodobým uměním, asijskou, euro-americkou kulturou či kulturou ostrovů Tichomoří.

Pozoruhodný je Aboriginal Memorial (Domorodý památník) z centrální části oblasti Arnhem Land vytvořený v roce 1988 při příležitosti dvoustetého výročí přistání první britské kolonizační výpravy (First Fleet) u břehů Austrálie. Tento „les duší“, dílo 43 umělců, představuje 200 rakví z dutých kmenů (každá za jeden rok evropského osídlení) a je součástí pozoruhodné sbírky umění původních obyvatel pevninské Austrálie a obyvatel ostrovů Torresova průlivu.

Stálé expozice je možné navštívit zdarma, na speciální expozice se platí vstupné.

Obr. 51 Budova Národní galerie Austrálie v Canbeře

143 <https://nga.gov.au/>

144 Brutalismus je moderní architektonický styl, který svůj vrchol zažíval v letech 1954–1970. Název vychází z francouzského (béton) brut, „drsný beton“.

Obr. 52 Domorodý památník v Národní galerii Austrálie v Canbře

Péče o sbírky v NGA

Národní galerii Austrálie jsem navštívila také proto, abych zde diskutovala s kolegy o jejich práci, používaných vitrínách a rámech, stojácích a klimatických parametrech apod. V oddělení péče o sbírky pracuje 20 zaměstnanců, včetně profesionálně kvalifikovaných konzervátorů a techniků, kteří jsou odpovědní za konzervaci a restaurování děl ve sbírkách. Oddělení je rozděleno do pěti sekcí: restaurování obrazů, objektů, textilu, papíru a sekce preventivní ochrany. Oddělení se obecně zabývá ošetřováním, restaurováním či konzervací, vystavováním a ukládáním děl ve sbírkách. Kromě toho jsou na cesty, na národní a mezinárodní výstavy, připravována umělecká díla. Úkolem konzervátora je stabilizovat stav objektu a zpomalit procesy přirozeného zhoršování. Děje se tak prostřednictvím různých ošetření různé složitosti a preventivních ochranných opatření. Ochranný přístup ke každému objektu se liší v závislosti na faktorech, jako je jeho fyzická podstata, jeho kulturní význam a umělecký záměr. Všechny zásahy a vědecké výzkumy jsou zdokumentovány, všechny materiály používané při konzervování jsou testovány na dlouhodobou stabilitu a reverzibilitu v budoucnosti. Využívají se i informace týkající se poškození umění ohněm nebo vodou, které připravil Australian Institute for the Conservation of Cultural Material (AICCM).

Sekce restaurování nebo konzervace papíru v NGA zaměstnává konzervátory papíru a pracovníky, kteří rámuji a paspartují díla na výstavy či pro dlouhodobé uložení. Sekce odpovídá za uchování a přípravu uměleckých děl na papíře a fotografií ve sbírkách pro interní výstavy, putovní výstavy a výpůjčky. Sbíрка zahrnuje pestrou škálu uměleckých děl na papíře, včetně tisků, kreseb, akvarelů, fotografií, uměleckých a ilustrovaných knih, rukopisů, orientálních pláten, svitků a dalších typů děl.

Umělecká díla na papíře degradují a jsou poškozována v důsledku materiálového a chemického složení a nestability těchto materiálů (vnitřní degradační faktory) nebo v důsledku vlivů vnějšího prostředí (vnější degradační faktory) nebo kombinace těchto

vlivů.¹⁴⁵ Většina problémů pozorovaných u prací na papíře vyplývá ze změn hodnot pH papíru. Se zvyšující se kyselostí se papír stává hnědým, mění se jeho barva vznikem barevných látek a stává se křehkým, klesají mechanické vlastnosti. Kyselé látky mohou vzniknout díky nekvalitním surovinám při výrobě papíru, kyselým plnivům nebo díky špatnému procesu zpracování a manipulace. Problém se zhoršuje, když se také používají kyselé pigmenty a inkousty nebo nekvalitní adjustační či obalové materiály. Papír může špatným zacházením a skladováním utrpět mechanické poškození, přehýbání apod. Poškození rovněž způsobují nahromaděné povrchové nečistoty, prach, mastné otisky prstů a skvrny, aj. Skvrny a zbytky lepidla ze starých lepicích pásek, které se používají k montáži nebo opravám, jsou běžným problémem.

Pracovníci provádějí běžné konzervátorské nebo restaurátorské zásahy na papírových dokumentech či knihách zahrnující čištění povrchů, vyrovnávání přehybů a záhybů, opravy trhlin a děr a zpevnování papíru či doplňování chybějících částí. Nekvalitní dříve použité materiály, pásy a lepidla musí být často odstraněny mechanicky, pomocí vlhkosti nebo rozpouštědel. Stabilizace papíru obvykle zahrnuje odkyselení¹⁴⁶ (snížení kyselosti a zavedení alkalické rezervy) a vyprání nečistot promýváním deionizovanou vodou nebo slabě alkalickými roztoky. Skvrny lze lokálně vizuálně potlačit nebo odstranit. Procesy konzervace nebo restaurování někdy zahrnují retušování pastelovými nebo akvarelovými barvami v oblastech ztráty a opravy, aby se snížilo vizuální narušení obrazu. Důležitým aspektem ochrany je výzkum materiálů a technik. Analýzy děl se často provádí za úče-

145 Vnitřní degradační faktory, které si materiál nese ze samotné výroby, nelze příliš ovlivnit – např. druh a kvalita surovin pro výrobu, chemické složení, použítá aditiva, nečistoty vnesené do materiálu z procesu výroby. Jsou ale vyvíjeny metody, např. právě odkyselování, které umožňují řešit důsledky i vnitřních degradačních faktorů. Resp. lze neutralizovat kyselé látky z výroby papíru nebo kyselé látky vzniklé v papíru v důsledku vnějších degradačních faktorů. Vnější degradační faktory můžeme ovlivnit a ovlivňujeme je, je to tzv. preventivní konzervace. Cílem je udržovat parametry prostředí v určitém rozmezí a hlavně na konstantní hladině – tyto parametry však nesmí kolísat. Patří sem teplota, relativní vlhkost vzduchu, čistota ovzduší (účinek oxidů síry a dusíku, ozónu), světelná energie, biologičtí škůdci (plísně, bakterie, hmyz, ...) a činnost člověka. V reálných podmínkách uložení, vystavování a používání působí všechny výše uvedené faktory společně a navzájem se ovlivňují. Tak je např. způsobeno kroucení až borcení či odchlípnutí barevné vrstvy od podložky změnami teploty a vlhkosti prostředí, konkrétně vysokou teplotou a nízkou vlhkostí, nebo naopak v případě nižší teploty a vysoké vlhkosti se vrstvy rozpínají, až bobtnají.

146 Proces odkyselování je obecně proces chemického ošetření papírových materiálů, technické a technologické postupy, zaměřené na odstranění vlastní příčiny vzniku degradace papíru – jeho kyselosti, tj. v papíru přítomných kyselých látek – neutralizace (inaktivace) volných kyselin přítomných v papíru. Neutralizaci kyselin dochází ke zrušení jejich katalytického účinku degradace (mechanismem hydrolytických reakcí v kyselém prostředí) a k zastavení nebo alespoň k výraznému zpomalení či oddálení degradačního procesu rozpadání papíru. Souběžně je do papíru zaváděna tzv. „alkalická rezerva“ ve formě organických sloučenin (uhlíčitany obsahujících vápník nebo hořčík. Alkalická rezerva vytváří „narázník“ do budoucnosti, protože dochází k neutralizaci kyselin vznikajících v papíru následkem jeho přirozeného stárnutí, vlivem vzdušných polutantů (oxidů síry a dusíku a další degradační produkty) nebo absorbovaných z jeho vnějšího okolí.

Metody odkyselování existují jak individuální, tak i hromadné. Neutralizaci kyselin zajišťuje odkyselovací (neutralizující) činidlo a nosné médium, které odkyselovací činidlo zavádí do papíru, a tím je papír chemicky stabilnější, degradace papíru se tak zpomalí či až zastaví. Omezením zatím dostupných metod je možnost odkyselit pouze papíry s dobrými mechanickými vlastnostmi. Ve světě je prováděn výzkum a vývoj technologií, které by zajistily i zpevnění již výrazně poškozeného papíru.

lem identifikace materiálů, poskytnutí vhledu do techniky umělce a stanovení vhodných parametrů a kroků záchrany. Adjustace uměleckých děl na papíře se provádí pomocí montážních desek, lepidel a papírů archivní kvality. Držáky a rámečky NGA jsou standardní velikosti, jsou navrženy tak, aby byly opakovaně použitelné a aby vydržely přísné požadavky neustálého vystavování a cestování.

Konzervátoři nebo restaurátoři papíru často poskytují konzultace a pomáhají s instalací složitých nebo křehkých nezarámovaných děl, jako jsou skicáře, fotografie velkých rozměrů nebo vícesložkové objekty. Poskytují také poradenství v oblasti manipulace, balení a přepravy uměleckých děl na papíře zahrnutých do putovních výstav a ve výstavách zasílaných jiným institucím.

Restaurování a zajištění textilií pro vystavení a stabilizaci jejich stavu je časově náročný a specializovaný úkol. Oddělení ochrany textilu v NGA odpovídá za péči o různé textilní sbírky, jejich skladování a všechny aspekty přípravy na výstavy. Mezi hlavní patří sbírka asijského umění,¹⁴⁷ mezinárodního i australského divadelního umění, mezinárodní a australské módy, australského dekorativního umění a domorodého umění. Cílem restaurátorů nebo konzervátorů textilu je stabilizovat stav objektů nebo zpomalit proces přirozeného stárnutí. Při jakémkoli ošetření je zachován estetický záměr umělce i všech originálních komponent. Veškeré použité konzervační zásahy nebo restaurátorské zásahy, jako jsou záplaty, nově použité příze či nitě, podšívky a mechanismy adjustace, musí být identifikovatelné jako nové komponenty a musí být odstranitelné nebo reverzibilní, aby bylo možné budoucí vylepšení pomocí materiálů nebo technik. Pracovníci oddělení posuzují stav textilních předmětů při ukládání, při vystavení nebo zapůjčení jiným institucím. Je-li požadován specifický zásah nebo analýza, je provedena úplná dokumentace s fotografiemi. Analýza vláken a materiálů se získává pomocí mikroskopů a chemických testů. Ošetření se značně liší a mohou zahrnovat kombinace odstranění skvrn na bázi vody nebo rozpouštědel, praní, šití a obnovení lepidla. Používají se různé způsoby adjustace či vystavení, například suchý zip, dále adjustace pokrývek hlavy, adjustace plošných textilií na šikmých panelech, stejně jako konstrukce figurín pro kostýmy nebo specializované formy pro složité 3D sochařské textilie, figuríny.

Konzervátoři nebo restaurátoři objektů v NGA odpovídají za péči a ochranu všech 3D objektů ve sbírce, včetně soch venku v zahradě Sochařství. Na rozdíl od jiných sekcí oddělení ochrany památek se konzervátoři objektů starají o předměty vyrobené z nejrůznějších anorganických materiálů, jako je kámen, kov, sklo a keramika, a také o organické materiály rostlinného, živočišného i syntetického původu, resp. plasty.

Práce prováděné v této části zahrnují určení chemického složení a postupů restaurování, které jsou vyžadovány pro výstavy v galerii, putovní výstavy a zápůjčky jiným institucím. Před každou analýzou, před každým ošetřením se provádí důkladný prů-

147 Australská Národní galerie má jednu z nejlepších asijských textilních sbírek na světě.

zkum fyzického stavu,¹⁴⁸ pořizují se fotografie a dokumentace každého předmětu, aby se vytvořil komplexní záznam o jeho stavu. Nejjednodušší a nejběžnější ošetření, které objekt vyžaduje, je čištění. Prach již vázaný na povrch se obvykle odstraňuje buď vato-
vými tampony a rozpouštědly, nebo obklady.¹⁴⁹ U široké škály materiálů, z nichž jsou 3D
umělecká díla vyráběna, nelze použít standardní zásahy a postupy restaurování. Existují
však některá ošetření, která se provádějí častěji než jiná, například konsolidace barevné
vrstvy nanesená na kůře stromu nebo oprava lepidla na rozbitém nebo prasklém před-
mětu. I standardní ošetření je ale třeba provádět opatrně a ostražitě, protože nepatrné
změny ve složení materiálu mohou vést ke zcela odlišným výsledkům stejného ošetření
a nevratnému poškození.

Konzervátoři obrazů v NGA jsou odpovědní za to, aby obrazy a rámy uložené v me-
zinárodních a australských uměleckých sbírkách byly udržovány ve stabilním stavu
a zůstaly přístupné k vystavení. Nejčastějšími konzervačními zásahy jsou stabilizace,
opravy, čištění a restaurování. Stabilizace a opravy zahrnují ošetření, která umožňují
bezpečnou manipulaci a přemístění malby. Případně jsou fixovány v daném stavu pro
budoucí konzervační ošetření. Provádí se zpevňování trhlin nebo odlupující se barevné
vrstvy, opravy trhlin, podkladu či rámu. Postupy čištění zahrnují čištění povrchu, které
odstraňuje prach, nečistoty a nahromaděný materiál z povrchu barvy pomocí různých
suchých a mokrých metod, stejně jako odstranění laku. Odstranění starého laku může
často odhalit svěží, jasnou barvu, která byla roky skryta pod zbarveným nebo poškoze-
ným povrchovým nátěrem. Procesy obnovy zahrnují vyplňování míst ztrát barev a re-
tušování vyplněných oblastí, aby se obnovila obrazová soudržnost. Vědecká analýza se
často provádí s cílem identifikovat materiály, které mají být ošetřeny, a osvětlit techniku

148 V současnosti uživatelé sbírek a fondů stále více využívají elektronické zdroje a služby na nich založené a předpokládá se stále větší nárůst využívání těchto zdrojů. Nejen v souvislosti s digitalizací se proměňuje význam a role zachování předmětů kulturního dědictví v jejich dobrém fyzickém stavu. V budoucnosti budou plnit úlohu referenčních sbírek, využívaných pro identifikaci a autentifikaci elektronických kopií i jako trvalá nebo dlouhodobá záloha. Výsledkem průzkumu fyzického stavu fondů budou přesné a statisticky zpracovatelné údaje (např. typ papíru, plastu, hodnota pH materiálu, stupeň degradace, potřeba ochranného obalu či konzervátorského zásahu) a také atlas poškození pro snadnou identifikaci materiálu i jeho poškození přímo v depozitářích. Kromě průzkumu fyzického stavu novodobých fondů může znalostní databáze časem zahrnout i další témata související s digitalizací, výběrem dokumentů a způsobem zpracování, případně o restaurování dokumentů. V praxi bude možné z aplikace získat přesné a statisticky zpracovatelné údaje o tom, které knihy potřebují nutný restaurátorský či konzervátorský zásah (jsou mechanicky, biologicky či chemicky poškozené), mají vybranou hodnotu pH, mají koženou, plátěnou nebo papírovou vazbu a v jakém stavu tato vazba je, potřebují ochranný obal (krabici) nebo mají nevhodné ochranné obaly, které exempláře již z důvodu fyzického stavu nejsou vhodné pro výpůjčku, mají přílohu, a jakou (mapa, stříh, CD apod.), aj. Výsledkem využívání údajů z databáze bude maximální garance dlouhodobého zachování kulturního dědictví představovaného sbírkami knihoven a jeho permanentní dostupnost všem uživatelům.

149 Poulícing = obkládání je technika používaná k odstranění odolných skvrn a narůstání z povrchu předmětu. K nasycení nosiče vaty, obkladu, se používá chemický roztok nebo rozpouštědlo, které se poté aplikuje přímo na skvrnu nebo narůstání. Chemikálie v obkladu nabotnají skvrnu, nasají ji a lze ji poté snadno odstranit. Je nutné pečlivé sledování a následně opláchnutí, protože dlouhodobé vystavení chemikáliím může umělecké dílo poškodit.

umělce. Restaurátoři také nabízejí konzultace ohledně balení a přepravy obrazů, které putují na výstavu do jiných institucí.

Další sekci v galerii je sekce preventivní ochrany a konzervace. Cílem preventivní konzervace¹⁵⁰ je minimalizovat poškození uměleckých děl, a tak se vyhnout nutnosti invazivních zásahů, a zajistit, aby byla umělecká díla zachována pro budoucí generace. Preventivní metody konzervace jsou založeny na konceptu, že zhoršení a poškození uměleckých děl lze podstatně omezit kontrolou a regulací některých hlavních příčin degradace a úpravou klimatických parametrů. Preventivní konzervace v NGA si klade za cíl chránit všechna umělecká díla kontrolou prostředí, ve kterém jsou vystavována, ukládána a přepravována. Zahrnuje udržování stabilní teploty a relativní vlhkosti vzduchu, regulaci světelných parametrů, kontrolu škůdců, připravenost na katastrofy nebo živelní pohromy a ochranu uměleckých děl před jinými fyzikálními nebo chemickými vlivy. Restaurátoři či konzervátoři předmětů, obrazů, textilu a papíru uplatňují zásady preventivní konzervace při své práci v ateliérech, při vystavování, při přepravě a při ukládání uměleckých děl. Před zahájením invazivní léčby konzervátoři zvažují, zda jsou vhodnější možnosti preventivní ochrany. Tato preventivní opatření jsou ve výsledku mnohdy levnější a efektivnější (s dopadem na velké množství děl) než časově i finančně náročné a individuální restaurátorské zásahy. Disciplína preventivní konzervace je relativně novou oblastí ve srovnání s tradičnější ochranou obrazů, papíru a objektů. Preventivní ochrana je jednou z nejvíce interdisciplinárních specializací, protože se týká znalostí z vědy o materiálech, vědy o stavbách, chemie, fyziky, biologie, strojírenství, vědy o systémech a managementu a také znalostí z řady technických oborů. NGA zaměstnává preventivního konzervátora zaměřeného na zavádění postupů preventivní ochrany v souladu s mezinárodními standardy. Hlavními činnostmi preventivního konzervátora jsou: monitorování klimatických parametrů prostředí a zajištění vhodných podmínek (teplota, relativní vlhkost vzduchu, kvalita vzduchu a světelné parametry), integrovaná ochrana před škůdci k ochraně uměleckých děl před poškozením, zavádění postupů manipulace a ochrany při skladování, vystavování, balení a přepravě uměleckých děl, připravenost na katastrofy či živelní pohromy, posuzování míst a prostor pro zápůjčky na externí výstavy a pomoc regionálním galeriím s preventivní ochranou, podpora sou-

150 Preventivní konzervace představuje dodržování optimálních podmínek ochrany kulturního dědictví, aby se předešlo jejich poškození a zpomalila přirozená degradace materiálu. Součástí preventivní péče je kontrola, zaznamenávání a monitorování klimatických hodnot, úprava klimatu, jako odvlhčování, zvlhčování, případně temperování interiérů. Také je kontrolováno napadení mikrobiologickými škůdci (plísně, bakterie) a monitorování výskytu dalších biologických škůdců (hlodavci, ptáci, hmyz). Dále je nezbytné minimalizovat koncentraci polutantů vznikajících v interiéru i pronikajících z exteriéru. Důležitým aspektem preventivní ochrany sbírek je jejich bezpečné uložení i jejich bezpečná prezentace a užívání pro badatelské účely. Péče o sbírky se týká nejen restaurátorů-konzervátorů, správců sbírek, ale i zaměstnanců, kteří přímo či nepřímo přicházejí se sbírkami do styku (správci, manipulanti, přepravci aj.). Účinnými nástroji komplexní ochrany sbírek jsou především vnitřní předpisy obsahující preventivní péči o sbírky a odpovědnost širokého spektra pracovníků. Náklady na preventivní péči by měly být zahrnuty do průběžných výdajů (obalové materiály archivní kvality, čističí prostředky, monitoring plyných polutantů a biologického napadení, dezinfekční a dezinfekční ošetření, monitoring klimatických podmínek apod.).

činnosti a týmové práce všech zaměstnanců NGA k dosažení preventivních cílů ochrany. Metody preventivní konzervace lze i v jednodušší formě použít k péči o osobní sbírky v domácnostech obyvatel a případných zájemců.

National Portrait Gallery

Národní portrétní galerie v Canbeře uchovává sbírku portrétů, která vypráví příběh Austrálie prostřednictvím tváří známých osobností i anonymních osob, od voskových podobizen domorodých obyvatel po koloniální portréty rodin zakladatelů státu a moderní díla, jako je portrét Nicka Cavea od Howarda Arkleye v luminiscenčních barvách. Prostřednictvím svých dočasných výstav, stálých výstav a souvisejících programů Národní portrétní galerie představuje portrét jako umělecký žánr. Sbírkou byla založena v květnu 1998 a do roku 2008 byla umístěna ve staré budově parlamentu a v nedaleké galerii na Commonwealth Place.

Nová budova Národní portrétní galerie je nejvýznamnější budovou, která byla v parlamentním trojúhelníku postavena za posledních 20 let. Umístění budovy v krajině a její vztah k okolí (vnější forma a vnitřní prostory) i všechny komponenty a detaily vycházejí ze zlatého řezu.¹⁵¹ Budova Národní portrétní galerie byla postavena v průběhu dvou let a je výsledkem diskuse a využití odborných znalostí získaných z celé země. Architektonické prvky budovy byly vyrobeny společnostmi se sídlem v Canbeře a okolí. Betonové stěny, dřevěná střešní konstrukce a obklady z překližky jsou produktem dovedností místních řemeslníků. Velké prefabrikované betonové portály na východní a západní straně budovy pocházejí z Brisbane a dřevěné podlahy v hlavních galeriích jsou vyrobeny z odolného, světle zbarveného dřeva z Tasmánie. Dřeva z celé země zdůrazňují rozmanitost australských přírodních zdrojů, betonovému rámu budovy dodávají na zajímavosti. Kamenné pruhy či desky v podlaze sálu Gordona Darlinga ilustrují geologickou rozmanitost Austrálie.¹⁵² Budova o rozloze 14 000 m², která v roce 2005 vyhrála mezinárodní soutěž v oboru design Johnsona Piltona Walkera, poskytuje výstavní prostor pro přibližně 500 portrétů v jednoduché konfiguraci galerií osvětlených denním světlem.

V galeriích probíhá monitoring klimatických parametrů pomocí různých generací termohygrografů a parametry jsou nastaveny na teplotu 18–22 °C a relativní vlhkost vzduchu je udržována konstantní na hodnotě 50 %. Každá galerie má kontrolované přirozené světlo z průsvitných prosklených oken a pohledů ven, čímž návštěvníka propojuje s krajinou. Doplňující osvětlení zajišťují reflektory, které jsou viditelné uvnitř i vně.

151 Zlatý řez je poměr, který předepisuje poměr části k celku – vytváří harmonický vztah mezi návštěvníkem, prostorem, materiálem, světlem a uměním.

152 Černá žula pochází ze západní Austrálie, břidlice Mintaro z jižní Austrálie, bluestone z Victorie, šedý pískovce z Queenslandu, světle šedá žula z Tasmánie, tmavě šedá žula z Nového Jižního Walesu atd.

V galeriích kontroluje roletový systém úroveň světla až na 50 luxů,¹⁵³ což je akceptovatelné pro zobrazení světlocitlivých uměleckých děl, jako jsou fotografie a další díla na papíře.

Také v Národní portrétní galerii jsem se setkala s kolegy, abych s nimi diskutovala o jejich práci, používaných vitrínách a rámech, stojácích a klimatických parametrech apod. Rovněž jsme probírali zákon o sbírce a podmínky zápůjček děl na výstavy mimo instituci.

153 Nejrozšířenější způsob klasifikace muzejních objektů uvádí rozdělení materiálů a technik kulturního dědictví podle citlivosti ke světlu. Tato klasifikace, která byla provedena na základě dlouhodobých empirických zkušeností celé řady autorů, je dále používána všeobecně jako základ pro doporučení maximální osvětlenosti. Objekty jsou rozděleny do několika skupin a osvětlenost se určí podle skupiny, do které materiál patří. Níže je uvedeno členění materiálů a výtvarných technik do kategorií podle citlivosti na světlo, a to podle dvou hledisek. Pokládá se za základ pro doporučení maximální osvětlenosti, na kterém se shodla celá řada autorů na základě dlouhodobých empirických zkušeností a členění podle pracovníků Montrealského muzea užitého umění (MMFA). Nejrozšířenějším způsobem je klasifikace objektů do tří kategorií dle citlivosti k světlu. Mezi vysoce citlivé materiály se řadí: Textily, oděvy, tapiserie, přírodní vlákna, psací inkousty, novinový papír, všechny práce na papíru a pergameni, akvarely, nestálá barviva a pigmenty, většinou přírodního původu, akvarelové barvy, většina historických barviv na textilu, starší barevné fotografie a diapositivy, razítka, tapety, malované a barvené dřevo, barvená kůže, kožešiny, peří, většina přírodovědeckých sbírek, včetně botanických objektů. Maximální osvětlenost těchto materiálů je 50 luxů.

Konzervátor, který je dobře informován o chování materiálů, by měl být schopen rychle a bezpečně zařadit umělecká díla do příslušných kategorií. Je ovšem důležité, aby také konzervátoři s relativně malou zkušeností na tomto poli mohli pracovat správně s navrženou strategií. Obecně jsou uvažovány dva přístupy ke klasifikaci uměleckých děl. K nejpřesnějším výsledkům vede detailní přírodovědný výzkum pigmentů a podkladových materiálů. To je doporučováno tam, kde k průzkumu je dostatek času a navíc to umožňují finanční zdroje. Je to žádoucí i tam, kde to vyžaduje význam uměleckých děl. Tento přístup prochází i v současné době stále vývojem. V prostředí muzeí a archivů, kde čas, vybavení a zkušenosti neumožňují pigmentovou a materiálovou analýzu na rutinní bázi, je praktičtější využít informace o pigmentech, pojivech a technikách, které vypracovali pracovníci MMFA. Tento přístup má tu výhodu, že je velmi rychlý, pomalu uvádí i nezkoušeného konzervátora do problematiky základních vlastností objektů. Základem výstavní strategie je zařazení uměleckých děl na papíru dle jejich citlivosti ke světlu do jedné ze tří kategorií Britského standardu modré vlny (British Blue Wool Standard) nebo standardu ISO následujícím způsobem: Kategorie 1: Díla s hladinou citlivosti ISO 1, 2 a 3, Kategorie 2: Díla s hladinou citlivosti ISO 4, 5 a 6, Kategorie 3: Díla s hladinou citlivosti ISO 7, 8 a vyšší. Toto rozdělení uměleckých děl do kategorií bylo provedeno na základě znalosti citlivosti materiálů ke světlu dle ISO hladin modré vlny uvažovaných materiálů, nebo na základě porovnání s hodnotami uvedenými v tabulkách, které pro tyto účely připravilo konzervační oddělení MMFA. Systém modré vlny se vztahuje k Britskému standardu modré vlny BS 1006; 1978, známému také jako standard R 105 série Mezinárodní organizace standardů (ISO 105). Systém sestává z 8 obarvených proužků vlny, které blednou vlivem světla definovanou rychlostí. ISO 1 je nejméně stálý a ISO 8 je nejstálější. Změna barvy zkoumaných materiálů je přirovnávána ke změně barvy vzorku některé ISO hladiny. Strategie založená na ISO systému modré vlny má řadu výhod. Je např. velmi užitečná k doložení, že všechna umělecká díla na papíru nespádají do nejnižší (nejcitlivější) kategorie, jak bylo často předpokládáno, ale ve skutečnosti pokrývají celé spektrum ISO citlivosti od hladiny 1 do hladiny 8. Použití systému ISO je navíc jediným reálným podkladem k diskusi o chování materiálů a barviv v závislosti na jejich reakci ke světlu. Systém modré vlny ale nemůže být vždy použit k hodnocení materiálů ze skupiny děl na papíru, a to především tam, kde blednutí barvy není nezbytně rozhodující měnící se vlastností (např. při změně pevnosti v tahu novinového papíru vlivem světla).

Obř. 53 Budova Národní portrétní galerie v Canberře

National Library of Australia

Národní knihovna Austrálie (NLA) je největší knihovnou v Austrálii. Sídlí v hlavním městě Canberře. Počátky NLA sahají do období po vzniku Australské federace v roce 1901, kdy parlamentní knihovna Commonwealthu sloužila jak federálnímu parlamentu, tak národu. Národní knihovna navazuje právě na činnost parlamentní knihovny,¹⁵⁴ která vznikla roku 1901, fungovala téměř od svého vzniku ale spíše jako národní knihovna než striktně parlamentní knihovna. V roce 1927 byla knihovna přemístěna z Melbourne do Canberry spolu s přemístěním parlamentu. NLA byla založena roku 1960 na základě zákona o Národní knihovně,¹⁵⁵ který definuje roli knihovny, správu a řízení instituce a rámec finančního řízení. Národní knihovna poskytuje řadu služeb definovaných chartou stanovující standard služeb, který lze očekávat.

V srpnu 1968 byla na břehu jezera Burley Griffin v Canberře otevřena nová budova NLA pro její rostoucí sbírky a rozšiřující se služby.

Jako statutární orgán v rámci portfolia komunikace a umění se na knihovnu vztahuje také zákon o veřejné správě, výkonu a odpovědnosti¹⁵⁶ z roku 2013, který poskytuje rámec pro podávání zpráv a definuje úkoly a odpovědnost. Sběrka národních knihovních předpisů¹⁵⁷ upravuje přístup k majetku knihovny a přístup ke knihovním materiálům a jejich používání. Za správu knihovny odpovídá rada NLA. Výsledky každoročních

154 Commonwealth Parliamentary Library

155 National Library Act, <https://www.legislation.gov.au/Details/C2011C00245>. Zákon z roku 1960 formálně oddělil Národní knihovnu od parlamentní knihovny.

156 Public Governance, Performance and Accountability Act 2013

157 National Library Regulations

aktivit NLA jsou zveřejňovány ve výročních zprávách, které poskytují úplný přehled činností za předchozí rok, včetně podrobností o aktuálních úspěších i problémech správy a řízení instituce. V roce 2001 oslavila knihovna sté výročí vzniku zveřejněním alba *Our Nation's Album*.¹⁵⁸

Obr. 54 Budova Národní knihovny Austrálie

Národní knihovna Austrálie je světovým lídrem v technikách digitálního uchování. Spravuje internetový archiv vybraných australských webových stránek s názvem Pandora Archive. Aktivita archivace webu v NLA se neustále zaměřuje na porozumění složitým a vyvíjejícím se technickým problémům spojeným se zachováním australských online informací a na rozvoj interních i národních strategií, které zajišťují budoucí přístup k těmto informacím.

Sbírka knihovny obsahuje více než 6 milionů položek v mnoha různých formátech od knih, časopisů, webových stránek a rukopisů až po obrázky, fotografie, mapy, hudbu, nahrávky orální historie, rukopisy a efemery. Přes 95 % sbírky knihovny bylo katalogizováno a je k dispozici prostřednictvím online katalogu.

Role australské Národní knihovny při zachování sbírek se řídí jejím klíčovým cílem uchovat a udržovat všechny australské a významné zahraniční knihovní materiály, aby bylo zajištěno, že jsou a budou k dispozici pro současné i budoucí bádání a využití. Tento cíl se týká jak digitálních, tak nedigitálních informačních zdrojů. NLA si klade za cíl, že pro správu a ochranu digitálních i nedigitálních sbírek bude používat různé metody a čerpat z různých dovedností, postupů a spolupráce.

158 Webové stránky zobrazující prvních sto let knihovny v textu a obrazech jsou archivovány v ANL. Byla také vydána kniha *Remarkable Occurrences: The National Library of Australia's First 100 Years 1901–2001*, Canberra, 2001.

Ochrana sbírek v Národní knihovně Austrálie

V pátek 24. listopadu 2017 jsem byla pozvána na exkurzi do Národní knihovny pod vedením paní Denyl Cloughley. Prohlédla jsem si depozitáře, s kolegy jsme diskutovali o krizovém plánu, o materiálech používaných pro restaurování i o nákupu knih. Podrobně jsem se také seznámila s postupy při ochraně sbírek.

Sekce ochrany sbírek¹⁵⁹ zajišťuje průběžný přístup k fyzickým sbírkám prováděním hodnocení fyzického stavu, ošetření, uložení, kontroly depozitářů, průzkumů a stabilizace sbírek pro výstavy, půjčky a digitalizační projekty. Při těchto činnostech pracují v souladu s danými pravidly zásad ochrany knihovních fondů. Sbírký knihovny jsou rozmanité a rozsáhlé. Zaměstnanci čelí každodenním výzvám, aby našli způsoby, jak zajistit přístup ke sbírkám, a zároveň zajistit, aby nebyl ohrožen jejich fyzický stav, resp. řeší kvantitativní a kvalitativní přístup k fondům. Přístup k řízení rizik v této práci je zásadní a na základě úspěšných řešení konzervace či restaurování si vytváří manuály a metodiky, jak postupovat při dalším řešení obdobných zásahů.

Pracovníci konzervace jsou odpovědní za mnoho činností, například zajišťují školení zaměstnanců knihovny v péči o sbírky a zacházení s nimi, včetně obrazů, textilu, objektů, fotografií, negativů (skleněné desky i pružné plastové podložky), velkoformátových předmětů, jako jsou mapy a noviny, plochých papírových předmětů, knih a mikroformátů; dále provádějí monitoring teploty a relativní vlhkosti vzduchu v depozitářích a poradenství v oblasti vhodnosti klimatických podmínek i obalových materiálů pro dlouhodobé uložení; zajišťují materiály a zařízení pro případ řešení katastrof či živelních pohrom a školení personálu v používání těchto materiálů; poradenství v souvislosti s vhodným ukládáním sbírek do krabic, obálek, závěsných systémů, regálových systémů pro velké formáty, apod.; úzce spolupracují se správci speciálních sbírek a poskytují poradenství ohledně ochrany nových akvizic, provádění stabilizačních ošetření na sbíraných předmětech, jakož i intenzivní ošetření, je-li to požadováno; připravují položky pro reformátování, jako je digitalizace a mikrofilm; a poskytují školení pro uchazeče a stážisty.

Pro odborníky na mikrofilmování byl vytvořen systém MICROLINK-L, což je nedomerovaný diskusní seznam, který poskytuje diskusní fórum pro výměnu praktických problémů a nápadů mezi odborníky na mikrofilmy na mezinárodní úrovni.

Obr. 55 Bezobslužný dopravníkový systém pro přepravu knih

159 Collection Care

Sbírkový a knihovní fondy jsou ukládány do ochranných krabic nebo obalů,¹⁶⁰ vyráběných z lepenky archivních kvalit.¹⁶¹ K výrobě standardizovaných obalů či obalů na míru využívají plotter GUNNAR AiOX.¹⁶² Pro obaly využívají i stabilní plastové materiály, které jsou průsvitné až průhledné a lze tedy číst informace o exempláři, aniž by exemplář musel být vyndán z obalu.

Pracovníci Odboru ochrany hodnotí stav záznamů a identifikují jejich složení a stabilizují a ošetřují dokumenty, aby je připravili na digitalizaci, výstavu a použití výzkumnými pracovníky. Vyrábí rovněž vlastní ochranné obaly z vlnité lepenky ručně pro velké nebo křehké svazky či dokumenty. V budově se nachází rozsáhlý sklad materiálů pro výrobu obalů. Postupně jsou starší, nekvalitní obaly vyrobené z dřevitých surovin nahrazovány obaly archivní kvality.

Na chodbách a v suterénu budovy můžete potkat zajímavé vozíky, což jsou bezobslužné dopravníkové systémy pro knihy. Tyto mobilní vozíky dopraví knihu z místa A do místa B po dané trase.

V Sekci ochrany sbírek pracuje několik restaurátorů a konzervátorů a na dílčích projektech či stážích jsou zde další specialisté. Pracovníci Sekce ochrany sbírek zároveň vzdělávají ostatní kolegy např. ze studoven v oblasti preventivní péče o svěřené dokumenty. Restaurátoři nebo konzervátoři se podílejí na zápůjčkách na výstavy, protože NLA pravidelně zapůjčuje knihovní fondy na výstavy jiným institucím.

Pracovníci Odboru ochrany rovněž monitorují podmínky prostředí v depozitářích a vědci z oblasti ochrany hodnotí produkty, které NLA používá pro skladování a vystavování. Monitorují teplotu a relativní vlhkost vzduchu na pracovištích i v depozitářích. V depozitářích je nastaveno několik rozdílných hodnot teploty a relativní vlhkosti vzduchu podle typu uloženého fondu. Depozitáře mají velmi pěkné, klimatické podmínky jsou stabilní i díky betonovému plášti budovy a jsou zde kompaktní i static-

160 Re-housing = přebalení do nových obalových materiálů, ochranných obalů. Fotografické a filmové materiály je potřeba přebalit do nových vhodných obalů archivní kvality, je vhodné to dělat po jejich očistění a další konzervaci. Nové obaly chrání materiály před prachem a nečistotami, poskytují mechanickou stabilitu a ochranu. Uložení do klimatizovaného depozitáře a zabalení do vhodného obalového materiálu by mělo dohromady tvořit „trojí ochranu“ předmětů: 1. depozitář, popř. skříň, 2. vnější obal – krabice, rozměry by měly být voleny podle rozměrů materiálů, pozornost by měla být věnována počtu a hmotnosti negativů, 3. vnitřní obal – obálky bez lepidla (tzv. four-flap) – opět by měla být velikost formátu volena podle konkrétních rozměrů materiálů.

161 Lepenka archivní kvality by měla splňovat řadu měřitelných parametrů, a to především musí být zhotovena výhradně z bělené sulfátové buničiny (ECF) s obsahem alkalického plniva, resp. alkalickou rezervou ve formě minimálně 2% CaCO₃, s vysokou stabilitou barevné vrstvy (především světlostálost, chemická stabilita), musí mít dobré mechanické vlastnosti a být zpracovatelná na daném plotteru, vrchní vrstvu lepenky lze popsat bez rozpětí inkoustu a zároveň bez rozmazání či vybělení písma, hodnota pH studeného výluhu lepenky 7,5–9 jednotek pH, nesmí obsahovat lignin a ligninové látky, nesmí obsahovat více než 0,8 % částic na milion částic síry, nesmí obsahovat optické zjasňovače, ke spojení vrstev musí být použito stabilní lepidlo na bázi akrylátových disperzí (hodnota pH neutrální nebo mírně alkalická), škrobu nebo želatiny, příp. jiné.

162 Na tomto zařízení se dají zpracovávat různé typy materiálů do formy ochranného obalu, zpracovávat lze vlnité lepenky, kartonplasty, polyuretanové pěny, lepenky archivní i jiné kvality o různých gramážích i tloušťkách. Tento plotter a variace zpracovatelných materiálů pro dlouhodobé uložení rozšiřuje kapacitu výroby ochranných obalů a pokrývá škálu různých typů ochranných obalů.

ké regálové systémy pro uložení knih, popř. regály pro velkoformátové mapy a plány. Nemají problémy s poškozením fondů plísněmi. Na filmové a fotografické materiály mají vyhrazený chladnější depozitář a nitrátové materiály jsou uloženy z bezpečnostních důvodů separovaně.

V Galerii pokladů¹⁶³ jsou vystavené mimořádné sbírky NLA, od map a vzácných knih až po rukopisy, fotografie, olejomalby a akvarely. Mnoho z jedinečných exemplářů knihovny si lze prohlédnout ve velmi pěkné expozici a dozvědět se příběh vystaveného pokladu. Tato expozice je stálá a obměňuje se jen zřídka, doplňovány jsou jen vzácné nové exponáty. Vystaveny byly např. nádherné akvarely australských ptáků z 18. století od Sarah Stoneové, plakát „Wanted“ či revolver spojený s křovinářem Benem Hallem. Byly zde i výstavy o procházce po mostě v Sydney v roce 2000, o spisovateli a kritikovi Clive Jamesovi. Nachází se zde i vzácné exponáty, jako je deník lodi Endeavour kapitána Cooka a seznam vzbouřenců kapitána Bligha. Vstup do Galerie pokladů je zdarma a otevřená je každý den, kromě Štědrého dne a Velkého pátku.

Národní knihovna Austrálie vyvinula systém Trove pro online vyhledávání a zpřístupnění digitálních sbírek,¹⁶⁴ který agreguje informace z mnoha australských kulturních a výzkumných institucí. Trove umožňuje prozkoumat sbírky z australských knihoven, univerzit, muzeí, galerií a archivů. Je zdarma a s online přístupem po celý den. Je to pokladnice informací a zahrnuje miliardy informací. Tento systém slouží pro vyhledávání a zpřístupnění většiny sbírek, včetně ANPlan (viz níže) a veškeré digitalizace obecně, ale i webarchivu (na úrovni metadat, a tam kde to jde, plných textů). Také zahrnuje fondy jiných knihoven a institucí, takže je to vlastně takový národní zdroj digitalizovaného kulturního dědictví. Lze dohledat digitální kopie novin, vládních věstníků, map, časopisů a zpravodajů, nebo knihy, obrázky, fotografie, archivované webové stránky, hudbu a rozhovory. Dokonce lze najít i informace o slavných Australanech, včetně kopií dopisů, deníků a osobních archivů. Toto všechno je možné vyhledávat v digitálních sbírkách na webových stránkách Trove nebo Trove Partner.

Plán australských novin (ANPlan)¹⁶⁵ je společnou iniciativou mezi knihovnami zahrnutými v NSLA¹⁶⁶ s cílem shromáždit a uchovat všechny noviny vydané v Austrálii. Tento plán by měl zaručit přístup veřejnosti k těmto důležitým historickým záznamům. Spolupráce v rámci ANPlan je koordinovaná australskou Národní knihovnou. Zdigitalizované noviny jsou pak vhodně uloženy do depozitářů se stabilními klimatickými parametry. Restaurátoři se zajímají i o možnosti odkyselování a po mé přednášce jsme o tomto diskutovali.

163 The Treasures Gallery

164 <https://trove.nla.gov.au/about>

165 Australian Newspaper Plan (ANPlan)

166 National and State Libraries Australia (NSLA) neboli Národní a státní knihovny Austrálie je sdružení a vrcholný orgán australských národních, státních a územních knihoven.

SIEVX Memorial

Památník SIEVX¹⁶⁷ je památník vytvořený žáky 300 škol a komunitních skupin po celé zemi. Památník je umístěn ve Weston Parku v Canbeře, na břehu jezera Burley Griffin a zahrnuje některé z nejkrásnějších australských studentských uměleckých děl, z nichž každé připomíná jednoho člověka z těch, kteří zemřeli při potopení lodi 19. října 2001. „Jako ptáci na vodě,“ takto jeden přeživší popsal pohled na více než 300 těl otců, matek a dětí roztroušených po kilometrech oceánu, když 20. října 2001 vyšlo slunce.

Tito lidé, většinou uprchlíci z Iráku pod vládou Saddáma Husajna, putovali na lodi za lepším životem. Na lodi bylo mnoho žen a dětí, cestovaly za svými muži, kteří se snažili dostat do Austrálie již dříve. Tyto matky a malé děti, které zůstaly bez podpory, byly snadnou kořistí pro pašeráky. Pašeráci je nalodili na rybářský člun dlouhý pouze 19,5 metru, člun byl přeplněný a přetížený. Na plavbu dohlížela ozbrojená indonéská armáda. Hlídkový člun doprovázel plavidlo z přístavu Lampong. Když se loď dostala do potíží, cestující uslyšeli nad hlavou dvoumotorové letadlo a zapálili oblečení, aby se pokusili přivolat pomoc. Poté selhal člunu na rozbouřeném moři motor, SIEVX se převrátil a potopil. Potopení přežilo více než sto lidí, ale pomoc a záchrana celé odpoledne a noc nepřicházela. Potom se stalo něco nevysvětlitelného,¹⁶⁸ v noci dorazila dvě velká vojenská plavidla, která na vodu svítla reflektory, byla vypuštěna loď se světly, lidé ve vodě začali plavat směrem ke světlům, ale čluny znovu nastartovaly a odpluly pryč. Desítky dalších lidí pak zemřely, vzdaly boj o život a utopily se. Následujícího dne, po 20 hodinách ve vodě, dorazily rybářské lodě k přeživším, a nakonec bylo nalezeno asi čtyřicet dalších živých lidí. Při neštěstí jich zemřelo 353.

V současné moderní době, kdy létají letadla, existují satelity, radary, GPS se taková tragédie vůbec neměla stát. A v éře významných klimatických změn, kdy v příštích desetiletích budou přibývat další miliony uprchlíků, musí být zavedeny systémy, které tuto situaci umožní zvládnout. Mottem památníku SIEVX je nezapomenout na ztracené životy těchto lidí.

Obr. 56 SIEVX památník v Canbeře

167 Jméno SIEVX je námořní zkratka, což znamená Suspected Illegal Entry Vessel X. Námořnictvo použilo čísla na více než deset plavidel, které zachytilo přibližně v této době. SIEVX nebylo číslováno námořnictvem, ale vzhledem k číslu X australským diplomatem Tony Kevinem, který nejprve požádal o oficiální popis potopení. Protože skutečné jméno plavidla není známo, stalo se z něj jméno, které se používá.

168 To potom později sdělili všichni přeživší vyšetřovatelům OSN v Jakartě.

Libraries ACT

Sít knihoven Teritoria hlavního města Austrálie v Canbeře (poboček ACT Libraries) navštíví každý rok téměř dva miliony návštěvníků. Na devíti pobočkách poskytuje knihovna ACT služby čtvrtím a komunitám po celém území hlavního města. Disponuje 2,5 miliony fyzických položek – knih, DVD, CD, časopisů a novin a poskytuje přístup k téměř 400 000 elektronických zdrojů. Libraries ACT¹⁶⁹ včetně ACT Heritage Library pomáhá vyprávět příběhy Canberrý a jejích obyvatel. Shromažďuje, uchovává, propaguje a poskytuje přístup k dokumentům a knihám, které zaznamenávají životy místních obyvatel i širší komunity.

Veřejné knihovnické služby v Canbeře začaly rozšířením divize Národní knihovny Austrálie, půjčováním sbírky beletrie nabízené v roce 1948. Malé, dočasné knihovny zaměřené na děti byly otevřeny na začátku padesátých let a na konci této dekády začaly působit v celém regionu mobilní knihovny. Název Canberra Public Library Service (Veřejná knihovnická služba v Canbeře) byl přijat v roce 1960 a v roce 1961 byla otevřena veřejná knihovna v Civic. První stálá místní pobočka knihovny ACT byla otevřena v roce 1969 ve čtvrti Dickson a v průběhu let následovaly další knihovny. V roce 1981 byla odpovědnost za službu veřejné knihovny v Canbeře převedena na hlavní město. Po samosprávě ACT v roce 1989 byla odpovědnost znovu přenesena, tentokrát na ACT.

Inovace knihoven proběhla se změnami ve společnosti a technologiích, které se projevily ve významných změnách a doplnění knihovnických služeb ze sedmdesátých let – zavedení automatizovaného knihovního systému v roce 1990, poskytování internetu s veřejným přístupem v roce 1996 a v poslední době dostupnost wifi, elektronických knih a dalších digitálních služeb.

Navštívila jsem pobočku v Kingstonu, což je veřejná knihovna, a poskytuje, resp. poskytovala prostory ACT Heritage Library, která se ale již přestěhovala. Dále jsem navštívila moderní budovu pobočky knihovny na Civic Square.

Obr. 57 Městská veřejná knihovna v Canbeře v Civic

169 ACT – Australian Capital Territory (podobně jako u nás Hlavní město Praha).

Questacon, The National Science and Technology Centre

Questacon¹⁷⁰ je vědecké a technologické centrum a má vzdělávací i zábavné expozice. Jeho programy, které jsou organizovány pod záštitou ministerstva průmyslu, vědy, energetiky a zdrojů, jsou určeny především pro děti a mládež. Poskytuje zábavnou formou nejruznější relevantní informace, např. z fyziky sportu (atletiky) nebo o příčinách tsunami či o tom, jak se ukrýt před zemětřesením. Pořádají se zde zajímavé přednášky, vědecko-naučné show, loutková představení. Hlavním cílem a úlohou centra Questacon je podpora, porozumění a vytvoření povědomí o vědě a technologii ve společnosti.

Centrum Questacon bylo otevřeno v Canbře v roce 1988, přičemž polovina původních nákladů na stavbu ve výši 20 milionů USD byla hrazena z velkorysého grantu z Japonska.

Dnes je provozováno týmem s více než 200 zaměstnanci spolu s dalšími 65 dobrovolníky.

Každý rok toto centrum navštíví více než 500 000 návštěvníků. Programy rovněž cestují po Austrálii a každý rok je navštíví dalších 110 000 lidí ve městech po celé zemi.

Obr. 58 Questacon

Canberra Museum and Gallery

Muzeum a galerie města Canberra (CMAG) představuje a oslavuje kulturu původních australských obyvatel jižního Nového Jižního Walesu a hlavního města Canberru, Ngunnawalů, a jejich bohatý přínos pro komunitu a přináší porozumění zemi. CMAG má jedinečnou roli jako místo, kde můžete zažít rozmanitou historii a současnou kulturu regionu Canberra, a díky tomu získat hlubší pochopení australské dynamické kultury v jejím globálním prostředí.

¹⁷⁰ <https://www.questacon.edu.au/>

CMAG se stará o sbírku asi 5 000 předmětů společenské historie a vizuálního umění, které pomáhají vyprávět příběhy kultury oblasti a regionu. Ve sbírce jsou zahrnuty obrazy, grafiky, kresby, fotografie místních umělců, dále keramika a sklo, kostýmy, šperky, sochy a sošky či dřevěné předměty. Umělecká díla představují tvorbu místních umělců a soukromé sbírky sběratelů z této oblasti. Začali s digitalizací sbírek a jejich online zpřístupněním, takže na webu instituce lze již najít fotografie předmětů s popisem a datací.

Obr. 59 Muzeum a galerie města Canberra

National Capital Exhibition Canberra

Muzeum hlavního města Canberra je nezbytnou zastávkou při jakékoli prohlídce Canberra. Prozkoumat lze výstavní panely představující lidi, události, historii a design tohoto jedinečného, moderního, striktně naplánovaného města. Dozvěděla jsem se mnoho zajímavého o architektech města, Walteru Burley Griffinovi a jeho manželce Marion, a pochopila vznik tohoto netradičního města, které jsem měla již hodně prochozené. Canberra je jedinečná a inovativní v historii urbanismu. Zastavěná i přírodní krajina mají současně stejný význam a tvar předměstí je určován okolními přírodními rysy.

V tomto skromném muzeu, Muzeu hlavního města Canberra, poblíž mysu Regatta Point jsou prezentovány informace o domorodých obyvatelích oblasti Canberra a prohlédnout si lze nádherné kresby města a jeho plánů od architekta Burley Griffina, ale i plánů města, které neztvrdily ve veřejné soutěži a ukazují, jak mohla Canberra také třeba vypadat.

„Příběh Canberra“ je název hlavní výstavy a vypráví příběh Canberra jako hlavního města Austrálie. Vystavují zde model Teritoria hlavního města Austrálie (ACT) ve zmenšeném měřítku, včetně promítané prezentace, lze zhlédnout i krátký film „Pří-

běh Canberry“ a interaktivní zobrazení alternativních návrhů a změn Griffinova plánu v průběhu času.

Obr. 60 Muzeum hlavního města Canberry

Blundells Cottage

Dům Blundellových je památkově chráněná budova na severním břehu jezera Burley Griffin v Canbeře. Představuje způsob života osadníků na zemědělském statku v 19. století. V roce 1983 byl dům zapsán do dnes již zaniklého rejstříku národního majetku. Chata byla přidána na seznam kulturního dědictví Commonwealthu dne 15. července 2005.

Obr. 61 Kamenný dům Blundellových

National Archives of Australia

Měla jsem jedinečnou možnost navštívit v Canbeře právě otevřenou novou budovu centrály australského Národního archivu, již říkají nová truhla s poklady nebo také úložišť národních vzpomínek. V pátek 9. června 2017¹⁷¹ totiž archiv slavnostně otevřel své nové specializované zařízení. Toto centrum se má stát domovem nejen pro asi čtvrtinu národní sbírky s nejmodernějšími restaurátorskými a konzervátorskými pracovišti, ale také zázemím digitalizačního pracoviště, digitálního archivu a pro výzkumné laboratoře.

Budovou s novými depozitáři a restaurátorskými pracovišti mě provedl pan Michael Boyle. Nachází se v okrajové části města, v oblasti Mitchell, což je průmyslová oblast v severní části Canberry v okrese Gungahlin, asi 10 km od centra. Tato nová budova s depozitáři i pro další instituce je postavena ve stylu nízkonákladových a nízkoenetických budov, se solárními panely na střeše. Je šetrná k životnímu prostředí a energeticky efektivní, s odkazem na australskou krajinu. V budově je řada moderně vybavených restaurátorských pracovišť a sofistikované systémy udržují stabilní klimatické podmínky. Komfort zajišťuje velmi originální rozvod klimatizace, který je tvořen textilními tubusy s malými otvory na výměnu vzduchu, a proto je změna klimatických parametrů velmi pozvolná a ne skoková.

V tomto nejnovějším depozitáři o rozloze 18 000 m² byla vybudována kapacita pro více než 180 kilometrů úložného prostoru a dále byl vytvořen prostor pro 9 kilometrů zvukových a audiovizuálních záznamů. Jsou zde uchovávány vzácné archiválie, utajované nebo nezařazené záznamy a další artefakty. Kapacita budovy by měla stačit do roku 2030.

Tato velká skladovací budova má velmi kompaktní betonovou konstrukci bez oken, což zajišťuje minimalizaci kolísání teploty a vlhkosti, a je připojena přes atrium ke kancelářským prostorám, kde pracuje až 150 zaměstnanců.

Původní budova sídla Národního archivu Austrálie (NAA), East Block, poblíž historické budovy starého parlamentu byla prodána a pronajata zpět NAA pro další používání, včetně veřejné studovny nebo jako prostor pro různé akce.¹⁷²

Sbírka NAA obsahuje záznamy o klíčových událostech a rozhodnutích, které utvářely australskou historii. S více než 40 miliony položek zahrnuje záznamy australské vlády od doby vzniku federace v roce 1901 až doposud. Jsou zde záznamy o přistěhovalectví, vojenské službě, dopravě, domorodém obyvatelstvu, o bezpečnosti, zahraničních stycích, umění a o mnoha dalších tématech. Archiv také vlastní několik důležitých záznamů z 19. století o koloniálních činnostech, které byly převedeny na australskou vládu. Tyto zahrnují celní dokumenty, patenty, informace o lodní dopravě, poštovních a telegrafických službách apod. Rovněž uchovává spisy a archivy soudů, generálních guvernérů,

171 Mezinárodní den archivů. Stavba byla zahájena v roce 2015.

172 Národní archiv zde bude sídlit do dostavby nové budovy mezi Národní knihovnou a Národní galerií, kousek od Reconciliation Place, <https://www.google.com.au/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKUewjNwfs-JvUAhXq4zgGH173CO4QFjAQggQJChAC&url=https%3A%2F%2Fwww.aph.gov.au%2FDocumentStore.ashx%3Fid%3Dbcd0b42f-81e3-463c-9357-0112927a5676%26subId%3D565873&usg=AOvVaw2yL0Ks-jf61i-euFgFqUg>

předsedů vlád, ministrů, soudců Vrchního soudu a vyšších státních úředníků. Historici a genealogové oceňují dokumenty a záznamy o Australanech, kteří sloužili ve válkách, zejména za první a druhé světové války, o migrantech, záznamy o uprchlících vysídlených po druhé světové válce. Kromě papírových souborů a materiálů ukládají a starají se také o fotografie, audiovizuální záznamy, zvukové nahrávky, mapy a plány, plakáty, objekty, digitální záznamy.

Zaměstnanci NAA pořádají odborná školení, např. vyučují, jak používat vybrané speciální přístroje a nástroje pro konzervaci či restaurování. Všichni pracovníci archivu mají odbornou přípravu zaměřenou na základní konzervátorské postupy, kdy se učí jak pečovat o papírové, fotografické, digitální nebo audiovizuální záznamy a jak s nimi správně manipulovat, aby zůstaly v dobrém fyzickém stavu pro budoucí generace.

Odborná pracoviště restaurátorů a konzervátorů v australském Národním archivu

Restaurátoři nebo konzervátoři se podílí na zápůjčkách na výstavy, protože archiv pravidelně zapůjčuje záznamy a dokumenty jiným institucím na výstavy.

Výzkumné laboratoře¹⁷³ australského Národního archivu v Canbeře testují archivní obaly a adjustační materiály pro výstavy. Pomocí různých testů ověřují, že materiály používané k ukládání archivních materiálů splňují průmyslové standardy z hlediska chemické stability a fyzické odolnosti. Mezi testy, které provádí a nabízí, patří např. test fotografické aktivity (PAT) (ISO18916), stanovení hodnoty pH (AS 1301 421 s: 1998), stanovení alkalické rezervy (ASTM D4988–96), stanovení vlákninového složení papírů a lepenek (standard TAPPI T401 om-08), testování odolnosti proti přetření (AS 1301 P400 s: 91). Za každý test mají stanovenou cenu a poplatky. Další informace o konzervátorských či restaurátorských službách poskytuje servisní středisko agentury Národní archiv. Tyto služby jsou dostupné všem vládním a nevládním klientům, včetně kulturních institucí a jednotlivců. Poplatky jsou v australských dolarech. Klientům mimo Austrálii je účtována cena bez daně.

Pro ukládání nestabilních materiálů, jako jsou acetátové či nitrátové filmové podložky či negativy, využívají prostředí s nižší teplotou jako prevenci jejich plného rozpadu v důsledku tzv. octového syndromu¹⁷⁴ a pro manipulaci a zásahy s těmito citlivými materiály mají speciální prostor nazvaný Vinegar Syndrome Laboratory. Je to právě kvůli degračním produktům rozpadu těchto materiálů, uvolňujícím se kyselinám, především kyselině octové.

Pracovníci ochrany fondů také aplikují zásady preventivní konzervace, kontrolují klimatické parametry, monitorují teplotu a relativní vlhkost vzduchu na pracovištích i v depozitářích. Depozitáře jsou rozděleny dle klimatických parametrů na několik typů, Freezer Room s teplotou až -10 °C, Cold Room s teplotou okolo 4 °C a Cool Room s teplotou asi 8 °C a zde je

173 Analytical Laboratory

174 Vinegar syndrom

nastaveno několik rozdílných hodnot teploty a relativní vlhkosti vzduchu podle typu uloženého fondu. Vstup do depozitářů z administrativní části budovy je přes přechodové koridory, kde jsou regulovány klimatické parametry, aby nedošlo k výkyvům při vstupu či výstupu z depozitářů. Před uložením fondů do depozitářů podstupuje vše tzv. karanténu, kde je kontrolován fyzický stav a zároveň přítomnost či nepřítomnost mikroorganismů. Poté jsou případně fondy dezinfikovány a až pak uloženy mezi ostatní archiválie.

Zajímavý je i prostor pro navázání archiválií a restaurátorského materiálu, což je klimatizovaná místnost, kde jsou přímo z nákladního vozidla materiály tříděny a rozváženy do depozitářů či skladů.

Obr. 62 Přechod do depozitářů přes aklimatizační dveře

Dalším pracovištěm je pracoviště zvané Photographic Studio a Photographic Imaging Room, kde spolupracuje restaurátor s pracovníkem digitalizace či fotografem, a fotografojí archiválie před a po restaurování jako součást fotodokumentace restaurátorských zásahů, a kde se obrazová dokumentace zpracovává.

Archiválie jsou ukládány do archivních krabic nebo obalů vyráběných z lepenky archivních kvalit. K výrobě standardizovaných obalů či obalů na míru využívají plotter Kongsberg XL22.¹⁷⁵

Obr. 63 Plotter Kongsberg XL22 na výrobu ochranných obalů

Pro případ katastrofy, havárie či živelní pohromy mají vybudovaný tzv. Disaster Recovery Store čili sklad materiálů a potřeb pro prvotní a rychlý zásah, a to jak ochranné pomůcky pro pracovníky, tak pro záchranu archiválií. A v budově stojí i mrazáky pro případné rychlé zmrazení vodou zasažených archiválií, aby byl získán čas na další zásahy a sušení.

175 Na tomto zařízení se dají zpracovávat různé typy materiálů do formy ochranného obalu, zpracovávat lze vlnité lepenky, kartonplasty, polyuretanové pěny, lepenky archivní i jiné kvality o různých gramážích i tloušťkách. Tento plotter a variace zpracovatelných materiálů pro dlouhodobé uložení rozšiřuje kapacitu výroby ochranných obalů a pokrývá škálu různých typů ochranných obalů.

Správci sbírek¹⁷⁶ zajišťují, popisují a uchovávají cenné australské vládní a archivní záznamy. Chrání a zabezpečují důkazy o vládních opatřeních a rozhodnutích. Zachovávají paměť národa, spojují Australany s jejich identitou a historií.

Mají několik úkolů a cílů, jako řídit přenos záznamů z australských vládních agentur, ukládat, zajistit, popsat a uchovat tyto záznamy, kontrolovat již uložené záznamy a jejich stav.

Obr. 64 Navážení materiálů a sklad materiálů pro první pomoc při katastrofách

National Museum of Australia

Národní muzeum Austrálie (NMA), které sídlí v proslulé postmodernistické budově na břehu jezera Burley Griffin, je předním sociálně historickým muzeem v zemi a prezentuje téměř 50 000 let domorodého i moderního australského života. Expozice jsou zaměřené na proměnu životního prostředí, domorodou kulturu, národní australské ikony a mnoho dalšího. Člověk se během krátké doby dozví spoustu zajímavostí o celé historii země, o požárech, které často Austrálii sužují, o nedostatku vody v centrální Austrálii, o současnosti, geologickém vývoji, o životě Aboridžinců, původních obyvatelích Austrálie, atd. V muzeu je řada expozic, jejichž základem je sbírka historických artefaktů. Cílem je však seznámit návštěvníky zábavnou a netradiční formou jak s historií, tak s různými kulturami. K tomu je v muzeu instalována řada netradičních interaktivních expozic, kdy jedinečné kompozice nutí návštěvníky k zamyšlení. Vstup do muzea je do stálých expozic zdarma, na krátkodobé výstavy se platí vstupné.

Hlavní rolí australského Národního muzea je zachovat historii a kulturní dědictví Austrálie a představit Austrálii, její společenskou historii, zkoumat klíčové problémy, lidi a události, které formovaly národ. Muzeum bylo zřízeno v roce 1980. Budova muzea stojí na poloostrově Acton, vedle Australské

176 Collection Management

národní univerzity. Na poloostrově vybíhajícím do jezera Burley Griffin stála předtím nemocnice Royal Canberra Hospital, která byla za tragických událostí¹⁷⁷ zbořena 13. července 1997. Muzeum ale nemělo své trvalé sídlo až do 11. března 2001, kdy byla účelová budova muzea slavnostně otevřena. Zcela nesymetrický komplex budovy je navržen tak, aby nevypadal jako muzeum, s překvapivými barvami a úhly, neobvyklými prostory a nepředvídatelnými projekcemi a texturami. Budovu muzea navrhl architekt Howard Raggatt, námět na tvar budovy muzea je založen na tématu svázaných lan, symbolicky spojujících příběhy Australanů.

Muzeum také vytváří putovní výstavy. Vydavatelství NMA vydává celou řadu knih, katalogů a časopisů. Muzejní výzkumné centrum¹⁷⁸ podporuje interdisciplinární výzkum v oblasti historie a je živým fórem pro diskusi o australské minulosti, přítomnosti a budoucnosti.

Obr. 65 Budova Národního muzea Austrálie

Mikrofadeometrie – Micro fading testing (MFT)

Pan Bruce Ford je vědec v oboru chemie a ochrany památek v Canbeře, pracuje ve společnosti Art & Archival Pty Ltd a je současně technologem restaurování¹⁷⁹ v Národním muzeu Austrálie v Canbeře. Zabývá se vědeckou a konzervátorskou politikou v muzeu, jakož i domorodým uměním a správou sbírek, zaměřuje se na aplikaci preventivních opatření při péči o kulturní dědictví. Je znám i dlouhodobou spoluprací a tvorbou australské charty ICOMOS Burra pro správu skalního umění a její používání v praxi, v kulturních institucích.

177 Během demolice nemocnice došlo k tragédii, kdy v důsledku příliš silné nálože při demolici byl jeden z přihlížejících diváků na protějším břehu jezera zabit a několik dalších přihlížejících bylo zraněno.

178 Museum Research Center

179 Conservation scientist

Provádí výzkum sbírek metodou mikrofadeometrie (MFT). Protože před mou návštěvou onemocněl, proběhla alespoň diskuse s jeho kolegou.

Zařízení mikrofadeometr je relativně nový nástroj pro hodnocení světelné stálosti materiálů kulturního dědictví. Nástroj je určen pro rozvoj šetrnější a operativnější strategie vystavování a zachování uměleckých děl pro další generace a snadnější objasnění a doložení argumentů k zamítnutí zapůjčení díla např. na rizikovou výstavu z hlediska světla. Tento přístroj byl vyvinut v roce 1999 ve spolupráci Carnegie Mellon University a Getty Conservation Institute v Los Angeles v USA, kde jsem měla možnost strávit jeden rok na stáži a kde jsem se s přístrojem, a konkrétně s měřením světelné stability kolorovaných fotografií, seznámila.

Principem měření s mikrofadeometrem je využití ozáření malé plochy sledovaného materiálu velmi intenzivním světelným zářením a následné měření barevné změny ozářené plochy reflexní spektrometrií. Tak lze získat během krátké doby měření informace o světelné stabilitě řady materiálů kulturního dědictví. Získané výsledky se ve stejný čas vynášejí do společné grafické závislosti se získanými hodnotami standardů, tzv. ISO Blue Wool Standard neboli Standardů modré vlny, které se proměří před měřením sledovaného materiálu, popř. jsou naměřeny z laboratoře již o několik dnů dříve. Doba měření může být v rozmezí několika sekund až několika hodin, v závislosti na světelné citlivosti konkrétního materiálu.

Mikrofadeometr je složen z několika drobnějších zařízení, která lze složit do kufru a převézt kamkoliv po světě a zjišťovat operativně riziko poškození materiálů památek přímo na místě, např. v depozitáři, ve výstavním prostoru apod. Jako každá metoda, má i tato kromě mnoha výhod i své nevýhody. Jednou z nevýhod je její relativní nedestruktivnost, resp. její mikrodestruktivnost, protože k možnému poškození dojde na ploše do 0,5 mm světelným zdrojem (xenon) s velmi vysokou intenzitou světla ($\sim 5 \text{ Mlux}$), pokud nedojde k včasnému zastavení osvětlování, resp. ozařování. Dalším omezením je, že přístrojem nelze měřit vosky, protože může dojít k jejich tání, kdy teplota v některých přístrojích může dosáhnout v místě ozáření až $50 \text{ }^\circ\text{C}$.

Výhodou přístroje je, že poskytuje během krátké doby měření informace o světelné stabilitě řady materiálů kulturního dědictví. Dalšími výhodami oproti standardním testům světelné stability jsou u tohoto přístroje nízké provozní náklady, měření a získání výsledků v reálném čase, zachycení kinetiky degradačních reakcí. Poškození díla lze zabránit sledováním počátku poškození (zvyšuje se hodnota celkové barevné difference) a zastavením měření.

V několika institucích¹⁸⁰ již mají nebo využívají přístroj mikrofadeometr k ochraně děl a památkových objektů před účinky a jejich následnému poškození světelným zá-

180 Carnegie Mellon University v Pittsburghu, Library of Congress, National Gallery of Art ve Washingtonu, DC, Museum of Modern Art v New Yorku, Canadian Conservation Institute v Ottawě, Los Angeles County Museum of Art, National Museum of Australia v Canbère, Art Conservation Department at Buffalo State College v New Yorku, Tate Gallery v Londýně, Netherlands Institute of Cultural Heritage v Amsterodamu, Centre de recherche sur la conservation des collections v Paříži, Národní knihovna České republiky v Praze, Národní technické muzeum v Praze.

řením. V Getty Conservation Institute byla pod vedením pana Vincenta L. Beltrana vytvořena pracovní skupina uživatelů MFT, kde se sjednocují postupy měření, aby byly reprodukovatelné a srovnatelné výsledky, sdílejí se informace.

National Film and Sound Archive of Australia

Národní filmový a zvukový archiv (NFSA), který se v letech 1999–2004 nazýval ScreenSound Australia, sídlí v krásné budově ve stylu art deco s antikizujícími prvky v srdci Canberru na McCoy Circuit, mezi břehy jezera Burley Griffin a areálem Australské národní univerzity. Jeho úlohou je uchovávání a zpřístupňování australských filmů a zvukových záznamů. Budova má horizontální siluetu se symetrickým průčelím s klasicistními sloupy a centrálním vchodem. Dekorativním foyer zdobí prvky nativní flóry, fauny a motivy domorodého umění. Do stěn foyer jsou vsazeny obličejové masky známých vědců z konce 19. a začátku 20. století, které připomínají, že před NFSA zde sídlil Australský anatomický ústav. Součástí budovy je také upravené nádvoří, divadelní a výzkumné centrum. V roce 1999 byla budova rozšířena o novou část archivu. Design nového křídla je v souladu se stylem art deco, hlavní struktury s detaily a povrchovými úpravami odpovídají původnímu duchu.

Sbírka NFSA začala jako Národní knihovna historických a filmových záznamů (v tehdejší Národní knihovně Commonwealthu) v roce 1935 a nezávislou kulturní organizací se stala v roce 1984. Budova, do níž se archiv přestěhoval v roce 1984, byla v letech 1931–1984 sídlem Australského anatomického ústavu.

Audiovizuální archiv s více než 2,8 miliony položek, který je odpovědný za vývoj, udržování, zachování, propagaci a poskytování přístupu k národní sbírce filmového, televizního a zvukového dědictví, rozhlasových záznamů, videoher, nových médií a souvisejících dokumentů a artefaktů. Archiv ale také uchovává mnoho ikonických předmětů souvisejících s filmem, jako jsou např. filmové kostýmy i předměty z filmů atd. Sbírká sahá od děl vytvořených na konci 19. století, kdy byl zvukový a filmový průmysl v plenkách, až po ta současná díla a záznamy. V jeho kině Arc Cinema se konají krátkodobé výstavy, diskusní fóra, filmová promítání a další kulturní akce.

O sbírky pečují restaurátoři či konzervátoři. Vytvořili příručku pro uchování filmů¹⁸¹ a postupy pro péči o zvukové a audiovizuální dědictví i pro laiky pečující o své soukromé sbírky. V přehledných návodech je popsáno, jak pečovat o zvukové a filmové záznamy, videozáznamy a fotografie a tyto materiály ochránit před poškozením vodou a ohněm. Dále připravili manuál pro konzervaci všech typů materiálů v NFSA, který pokrývá širokou škálu předmětů konzervace, včetně konstrukce struktury materiálů, identifikace, skladování a poškození. Jsou popsány jednotlivé vrstvy filmových materiálů, podmínky pro dlouhodobé uložení (cool storage) s cílem prodloužit životnost těchto materiálů.

Platí, že s klesající teplotou se pohyb molekul zpomaluje a snižuje se rychlost, jakou mohou probíhat chemické reakce, tedy i ty degradační, resp. se snižuje rychlost rozkladu materiálů. Očekávanou životnost filmu lze prodloužit snížením teploty, při níž je film

181 <https://www.nfsa.gov.au/preservation/guide>

uložen. V roce 1889 Savante Arrhenius ukázal, že rychlostní konstanta reakce je závislá na teplotě. V praxi se rychlost degradačních reakcí sníží přibližně na polovinu při každém poklesu teploty o 5 °C, a naopak se při zvýšení teploty o 5 °C zdvojnásobí. Teplota a relativní vlhkost jsou nejdůležitějšími faktory určujícími dobu životnosti filmu. Ze znalosti rychlosti rozkladu filmu z acetátu celulózy při známé teplotě a relativní vlhkosti vzduchu (RH) je možné vypočítat podobný rozklad filmu z acetátu celulózy při různých teplotách a relativních vlhkostech.

To je však možné pouze tehdy, pokud podmínky zůstanou stabilní. Ve skutečnosti dochází k mírným výkyvům podmínek v trezorech a zásadním změnám, pokud je film na delší dobu přemístěn z deponitáře. Tyto výkyvy jsou kumulativní a mohou výrazně snížit průměrnou dobu životnosti filmu. Sledování těchto změn klimatických podmínek se provádí pomocí automatických dataloggerů. Interpretace rozsahu poškození vlivem těchto změn je však mnohem obtížnější a slouží k tomu tzv. Preservation index¹⁸² nebo Mold risk factor.¹⁸³

Nezbytnou součástí správy a ochrany sbírky je popis a sledování fyzického stavu sbírky. Prezentovány jsou i různé typy a metody konzervace filmových materiálů, čištění, praní, duplikace, kopírování filmového či fotografického obrazu. V neposlední řadě je uveden postup záchrany v případě katastrof či živelních pohrom,¹⁸⁴ který pokrývá všechny případy.

Canberra Deep Space Communication Complex

Stanice pro sledování hlubokého vesmíru v Canbeře (CDSCC)¹⁸⁵ je satelitní komunikační stanice, která se nachází poblíž přírodní rezervace Tidbinbilla nedaleko Canberra. Komplex je součástí sítě Deep Space Network, kterou provozuje Jet Propulsion Laboratory (JPL) a je jedinou pozorovací stanicí NASA v Austrálii, která je stále v provozu.

182 Informace o životnosti, resp. počtu potřebných exemplářů knih pro zachování, jako jsou časově vážené Preservation Index (TWPI), resp. Preservation Index (PI) čili „doba uchovatelnosti“ a poměr ztrát (q) nám mohou pomoci zlepšit péči o knihovní fondy, vytýpovat rizika při dlouhodobém uložení, mohou usnadnit kalkulaci nákladů např. na konzervaci, opravy či odkyselování fondů, apod. Existuje vztah odvozený pro různé organické materiály a zahrnuje souvislost mezi degradační materiálu a podmínkami okolního prostředí (především teploty a relativní vlhkosti vzduchu). Čím je hodnota TWPI, resp. PI vyšší, tím pro materiály knihovních fondů lépe.

183 Mold Risk Factor (MRF) je faktor, který popisuje riziko napadení knih a papírových dokumentů plísními. V případě zjištění přítomnosti tohoto faktoru lze predikovat snížení počtu dochovaných exemplářů. Přičemž se uvádí při MRF = 0,5 indikuje, že spory plísní jsou v polovině svého růstu. Růst plísní je jedním z prvních příznaků příliš vysokého obsahu vlhkosti ve vzduchu. Obecně hygroscopické materiály, mezi které patří materiály knihovních fondů jako papír, kůže, ušně, dřevo, některé plasty, apod., reagují na změny vlhkosti – absorbují nebo desorbují vlhkost, resp. molekuly vody. Zvýšená relativní vlhkost vzduchu (nad 65 %), neboli startující podmínka pro činnost bakterií, plísní a hub, urychluje některé nežádoucí chemické reakce – bobtnání, rozpouštění. Škodlivé je i kolísání hodnoty relativní vlhkosti vzduchu i množství vody v materiálu. Další nebezpečí spočívá při kontaktu teplejšího vzduchu obsahujícího dostatečné množství vodní páry s chladnějším povrchem materiálu – dochází ke kondenzaci vodní páry na povrchu a opět možnému nárůstu plísní.

184 <https://www.nfsa.gov.au/preservation/guide/handbook/disaster>

185 <https://www.cdsec.nasa.gov/>

Během programu Apollo byla stanice použita pro sledování činnosti lunárního modulu Apollo. Komplex byl otevřen 19. března 1965 a spolu se svými dvěma sesterskými stanicemi v Goldstonu (Kalifornie, USA) a Madridu (Španělsko) je používán ke sledování a komunikaci s kosmickými loděmi NASA, zejména při meziplanetárních misích. V Austrálii byla tato stanice zřízena Organizací vědeckého a průmyslového výzkumu Commonwealthu (CSIRO). Areál stanice se nachází v údolí řeky Paddys (přítok řeky Cotter), asi 20 km od Canberru.

V areálu se nachází návštěvnické centrum Canberra Space Centre s výstavou exponátů o minulosti, přítomnosti a budoucnosti průzkumu vesmíru. Návštěvníci se zde mohou dozvědět o roli, jakou Austrálie hraje při průzkumu vesmíru, blíže se seznámit s největším anténním komplexem na jižní polokouli, vidět úlomek horniny z Měsíce, který je starší více než 3,8 miliardy let, podívat se na nejnovější snímky Sluneční soustavy, prohlédnout si modely kosmických lodí a lunárních vozítek, koupit si vakuově balené potraviny,¹⁸⁶ které astronauti konzumují v kosmickém raketoplánu a na vesmírné stanici, zhlédnout film o historii a budoucnosti vesmírného průzkumu, podniknout výlet po Sluneční soustavě nebo po celé galaxii.

Areál stanice je oddělen od Teritoria hlavního města Austrálie řekou Murrumbidgee. Obklopují ho pohoří Coolamon Ridge, Urambi Hills a Bullen Range, které pomáhají chránit citlivé antény před městským vysokofrekvenčním (RF) šumem. V době, kdy se začal komplex stavět, se nepředpokládalo, že růst hlavního města bude expanzivní, a tak australská vláda dala tomuto místu přednost před původně plánovanou lokací

186 Technologie vakuového balení do fólií nepropouštějících kyslík je využívána především v potravinářském a elektrotechnickém průmyslu. V poslední době se ale uplatňuje také v konzervování a ochraně široké škály kulturních památek. K těmto účelům jsou používány fólie nepropouštějící kyslík (high oxygen barrier film), do kterých se objekt hermeticky uzavírá v prostředí vakua nebo bez něj. Tyto obaly jsou schopné zabránit průniku kyslíku dovnitř obalu k vloženému předmětu, např. i potravinám. Předpokládá se, že eliminace kyslíku v podmínkách uložení knihovních fondů je cestou pro předcházení řady konzervátorských problémů (např. likvidace biologických škůdců, konzervace a sušení povodní zasažených materiálů, možnost uložení dokumentů citlivých k oxidačnímu poškození a UV záření (např. polymerní materiály, geologické vzorky atd.). Z knihovních fondů se tato problematika citlivosti k oxidačnímu poškození týká především novodobých papírů (tzn. novin a periodik). Požadované parametry fólií jsou co nejnižší hodnota propustnost fólií pro kyslík, vlhkost a vzdušné polutanty, transparentnost fólií, možnost tepelného svaření fólií, zvýšená odolnost proti mechanickému poškození, co nejdéle životnost fólií, vysoká chemická stabilita (bez uvolňování změkčovadel apod.), inertnost. Možné chemické složení vhodných fólií pro použití vakuového balení archiválií: hliníkové fólie (také potažené PE, PP), PES fólie (PET, EVA), na bázi SiO₂ a PE/PP a jejich kombinace. V posledních letech zejména v oblasti balení potravin dochází k intenzivnímu vývoji materiálů pohlcujících zbytkový kyslík v ochranné atmosféře balených produktů. Tyto materiály uzavřené v prodyšných pytlíčcích lze přidávat do obalů k baleným předmětům. Tím lze dlouhodobě zajistit eliminaci kyslíku, který do obalu vnikne difúzí skrz materiál obalu. Forma aplikace pohlcovačů kyslíku v poslední době se stala natolik sofistikovanou, že jsou vkomponovány přímo do materiálu obalové fólie a jejich činnost se aktivuje až při zabalení. Také jsou aplikovány ve formě samolepicí etikety, která se aplikuje na vhodné místo dovnitř obalu (<http://www.conservation-by-design.co.uk/oxyfree/oxyfree2.html>). Pod názvem AGELESS se distribuují pytlíčky s pohlcovačem kyslíku a koroziivních plynů, v případě potřeby i vlhkosti, které se vkládají do obalu. Tyto jsou schopny udržet obsah kyslíku v zataveném obalu pod hodnotou 0,01 % (100 ppm) prakticky po neomezenou dobu (dáno permeabilitou použité fólie).

v jižní Austrálii u vojenské základny Woomera Missile Range. Výstavba komplexu začala v červnu 1963 a provoz byl zahájen v prosinci 1964. Na začátku roku 1969 byla zahájena výstavba první antény. Při výšce 73 metrů a hmotnosti více než sedm milionů kilogramů trvalo dokončení v průměru 64 metrů široké antény (Deep Space Station 43) téměř čtyři roky. Potřeba takové antény byla způsobena rostoucím množstvím přijímaných dat a rychle se rozšiřujícími vzdálenostmi, na které vesmírné sondy cestovaly. Nová 64metrová anténa byla více než šestkrát citlivější než stávající 26metrová anténa, a proto mohla prodloužit užitečnou životnost vesmírné sondy, protože její signál slábl, čím dále byla od Země. Během osmdesátých let cestovala vesmírná sonda Voyager 1 miliardy kilometrů, aby prozkoumala „plynové giganty“ Jupiter, Saturn, Uran a Neptun. Z takové vzdálenosti byly signály z vesmírné sondy extrémně slabé a vyžadovaly pro jejich příjem sofistikovanější vybavení na Zemi. V roce 1986 byla dokončena výstavba vysoce účinné 34metrové antény (Deep Space Station 45), která zajišťovala lepší příjem při vyšších frekvencích. Anténa byla dokončena ještě před setkáním Voyageru 2 s Uranem, kde byla použita ve spojení se 70metrovou anténou, aby poskytla ještě větší citlivost pro příjem signálů. Stanice 45 byla v roce 2016 vyřazena z provozu. V roce 1997 byla postavena 34metrová anténa paprskového vlnění (Deep Space Station 34). Struktura antény je velmi podobná vyřazené anténě, avšak vysílací a přijímací zařízení je umístěno pod zemí.

Obr. 66 Vstupní brána do areálu stanice pro sledování hlubokého vesmíru v Canbře

Obr. 67 Vakuově balené potraviny pro astronauty v CDSCC

Australian National Botanic Gardens

Národní botanická zahrada Austrálie¹⁸⁷ se rozkládá na 90 hektarech na spodních svazích hory Black Mountain. Je zaměřena výhradně na původní rostliny australské flóry. Roste tu více než 90 tisíc exemplářů reprezentujících více než 6 800 druhů. Posláním zahrady je udržovat širokou škálu rostlinných zdrojů pro výzkumné účely a kultivovat původní rostliny, jež jsou ve volné přírodě ohrožené. V Národní botanické zahradě je také uložen herbář, který je největší sbírkou vylisovaných vzorků rostlin v Austrálii.

V zahradě si lze projít naučné stezky tematicky zaměřené např. na rostliny používané Aboridžinci, oblast deštného pralesa Gulla, skalkové rostliny atd. Mezi nejatraktivnější prohlídkové trasy patří Joseph Banks Walk, 90 minut dlouhý okruh, který vede do vyšších poloh parku a pak pokračuje do Přírodní rezervace Black Mountain až na vrchol hory.

Batemans Bay

Město Batemans Bay se rozkládá na dolním toku řeky Clyde, jedné z nejčistších australských řek, při jejím ústí do jižního Tichého oceánu. Historické prameny praví, že prvním Evropanem, který zde přistál a záliv pojmenoval, byl v dubnu 1770 kapitán James Cook. Osídlování oblasti osadníky započalo někdy v polovině 19. století a zdejší specialitou se stal chov ústřic. Technickou zajímavostí je ocelový zvedací příhradový most Batemans Bay Bridge z roku 1956.

Město leží na křižovatce Princes Highway (Highway 1), která vede po jižním pobřeží Nového Jižního Walesu, a Kings Highway, jež vede z Canberrý na pobřeží, přičemž do hlavního města je to asi 150 km. Batemans Bay je tak nejbližším přímořským městem Canberrý, což z něj dělá oblíbenou prázdninovou destinaci. Mezi místní průmyslová odvětví patří vedle zemědělství především chov ústřic, lesnictví, ekoturistika a maloobchodní služby.

Batemans Bay University Library (The University of Wollongong Library)

Univerzitní knihovna v Batemans Bay se nachází ve vzdělávacím centru univerziténího kampusu a poskytuje přístup ke sbírkám a informačním službám pro studenty a zaměstnance University of Wollongong (UOW). Tato pobočka patří pod univerzitní knihovnu a říkalo se jí Wollongong University College Library a byla založena v roce 1962. V té době měla knihovna skromnou sbírku 6 000 svazků, která byla do značné míry zaměřena na vědu a techniku. Knihovna fungovala pod vzdálenou správou University of New South Wales (UNSW) a byla známá pod familiární přezdívkou „The Bunker“. Koncem šedesátých a na začátku sedmdesátých let 20. století pořádali studenti pravidelné protesty za lepší financování knihovny a lepší přístup ke zdrojům. Byli úspěšní a nová budova knihovny byla oficiálně otevřena v roce 1972. University of Wollongong se osamostatnila v roce 1975 a krátce nato byla dokončena a oficiálně otevřena druhá

187 <https://www.anbg.gov.au/gardens/>

fáze výstavby knihovny sirem Rodenem Cutlerem v roce 1976. Díky tomu byla nová knihovna dostatečně velká, aby pojala všechny sbírky a služby pod jednou střechou. Na počátku osmdesátých let se sloučila University of Wollongong a Wollongong Institute of Education a tyto knihovny byly první, které se sloučily a fungovaly jako jedna služba. V roce 1981 byla knihovna pojmenována po zakládajícím vicekancléři Michaelu Birtovi (Knihovna Michaela Birta). Další rekonstrukce v roce 1988 rozšířila budovu knihovny na západ, což znamenalo významné strukturální změny v samotné budově a reorganizaci fondů a sbírek.

Byla zřízena pozice knihovníka pro automatizaci a zavádění počítačů začalo v roce 1975. V roce 1978 měli nainstalované dva počítačové terminály. Online přístup k informacím začal v roce 1984 a začaly se objevovat stolní počítače. Webová stránka byla vyvinuta v roce 1996 a brzy poté byl umožněn vzdálený přístup k informačním zdrojům pro studenty a zaměstnance univerzity.

Působnost knihovny UOW se mezinárodně rozšířila založením University of Wollongong v Dubaji v roce 1993. V roce 2000 se knihovna rozšířila o nový kampus Shoalhaven, následovaný regionálními kampusy v Bega, právě v navštívené pobočce Batemans Bay, Southern Highlands a Southern Sydney, stejně jako Sydney Business School. Budova knihovny zůstala nedotčena téměř 20 let, dokud na konci roku 2006 nezačala její rozsáhlá rekonstrukce, která byla dokončena v roce 2008 a mohla sloužit 20 000 studentů. Vedle tradičně tichých knihovnických prostor byly přidány alternativní studijní oblasti, které podporují budoucí styl učení. V roce 2017 dokončovali renovaci přízemí, kde je nové barevné schéma, neformální posezení a studijní prostory pro inspiraci. Pozitivní a kreativní prostředí slouží jako srdce kampusu.

Vizí knihovny je snaha o vysokou odbornost, vzájemnou spolupráci při podpoře výzkumu a transformace způsobu, jakým lidé objevují informace a jak je využívají. Věří, že komunita UOW si zaslouží pohodlný přístup ke zdrojům a odborným znalostem, které jsou pak inspirací k nejlepším výkonům v akademickém výzkumu. Aktivně naslouchají a reagují na potřeby a očekávání badatelů, navrhují a poskytují vynikající služby s vysokou kvalitou a relevancí. Pořádají a organizují různá setkání. Optimalizují dostupné dovednosti, znalosti a zdroje, vyhledávají a využívají příležitosti ke spolupráci, aktivně hledají a implementují kreativní a inovativní řešení přizpůsobená dohodnutým prioritám a novým a vznikajícím standardům excelentního výzkumu.

Knihovna poskytuje a spravuje rozsáhlé zdroje informací, včetně více než 450 000 e-knih, 260 databází a více než 90 000 elektronických časopisů. Další tituly a informace z milionů dalších publikací po celém světě lze získat zápůjčkou z jiných knihoven. Institucionální úložiště Research Online představuje jedinečný výzkum univerzity a Archives Online zajišťuje, že jedinečné sbírky jsou snadno přístupné. Snaží se být kreativní např. pomocí UOW Student Makerspace s 3D tiskem, řadou hardwaru a softwaru.

Pracovníci knihovny zlepšili organizační strukturu, jejíž základ tvoří týmy. Aby flexibilitně uspokojovali současné i budoucí potřeby, mohou být týmy tvořeny, restrukturalizovány, sloučeny nebo rozpuštěny. Cílem bylo organizační strukturu zploštit. Snahou je vyrovnávání pracovní zátěže prostřednictvím vylepšené struktury, usnadňování sdílení

znalostí, komunikace, vývoj inovativních modelů pro komunikaci a služby zákazníkům, vyrovnávání profesionálních a neprofesionálních pozic s cílem splnit požadavky a maximalizovat účinnost přidělování rozpočtu, posílení lidské kapacity technologickými řešeními a automatizací procesů, zvýšení flexibility a rozmanitosti prostřednictvím zaměstnání na plný úvazek, na částečný úvazek anebo formou příležitostného zaměstnání.

Obr. 68 Batemans Bay University Library

Ulladulla

Pobřežní město v Novém Jižním Walesu ve správní oblasti Shoalhaven je známé svým malebným přístavem a atraktivními přírodními památkami v okolí. Orientuje se na rozvoj turistiky (pěší treky po okolních horách, butiková vinařství) a dalších sportovních aktivit (lokality pro potápění u útesů). Leží na dálnici Princes Highway asi 230 km jižně od Sydney, na půli cesty mezi Batemans Bay na jihu a Nowrou na severu. Ulladulla má úzké vazby na nedalekou historickou osadu Milton a sdílí s ní řadu služeb. Jméno Ulladulla je moderní hláskování domorodého slova, jehož význam není znám. Některé záznamy odkazují na název, který znamená „bezpečný přístav“, ale místní domorodí starší obyvatelé popírají tento význam a poukazují na to, že přístav pro lodě je moderní myšlenkou. Byla zaznamenána alternativní hláskování jako Woolladoorh nebo Ngulla-dulla. Prvním bílým osadníkem byl reverend Thomas Kendall v roce 1828, který zahájil těžbu cedru v Narrawallee Creek poblíž Miltonu.

Ulladulla Library

Knihovna v Ulladulla patří do sítě knihoven správní oblasti Shoalhaven¹⁸⁸ a má ve svých fondech širokou nabídku beletrie, časopisy pro všechny věkové kategorie, audioknihy, noviny (místní i mezinárodní), encyklopedie, lékařské texty, právní knihy, pouliční seznamy, atlasy a periodika. Knihovna Ulladulla nabízí pro čtenáře také bezplatný přístup k internetu, kopírování a tisk (za poplatek), faxové služby (za poplatek), meziknihovní výpůjčky a tzv. službu domácí knihovny.

Knihovna spravuje a zpřístupňuje regionální dědictví, jako např. informace o místní oblasti a dokumenty místní městské rady, rovněž sbírku historické společnosti Milton Ulladulla Family History Society Inc., zahrnuje místní, národní a mezinárodní rodinné a genealogické zdroje včetně knih, mikrofišů, CD, novin a časopisů, které lze použít k vyhledávání. Pravidelně se pořádají přednášky hostujících odborníků, speciální workshopy a diskuse týkající se rodinné historie a členové mají možnost cestovat na výstavy, na veletrhy rodinné historie a na jiná místa výzkumu.

Milton

Půvabné městečko s mnoha historickými budovami bylo na Jižním pobřeží Nového Jižního Walesu založeno v roce 1860 a během 19. století se stalo významným regionálním centrem. Dnes Milton zůstává jedním ze dvou hlavních obchodních a zemědělských středisek oblasti. Je také oblíbeným turistickým centrem, které láká na gurmánské požitky cestovatele, kteří jedou po dálnici Princes Highway procházející středem města. Na okraji obce vyrostlo několik nových sídlišť a ve městě se konají trhy se zemědělskými produkty a řemeslnými výrobky.

Milton Library

Knihovna v městečku Milton má ve svém fondu bohatou nabídku beletrie všech žánrů pro dospělé, děti i mládež, naučnou literaturu, časopisy pro všechny věkové kategorie a rovněž denní místní a národní noviny, audioknihy na CD, hudební CD, DVD pro dospělé a děti, nejrůznější

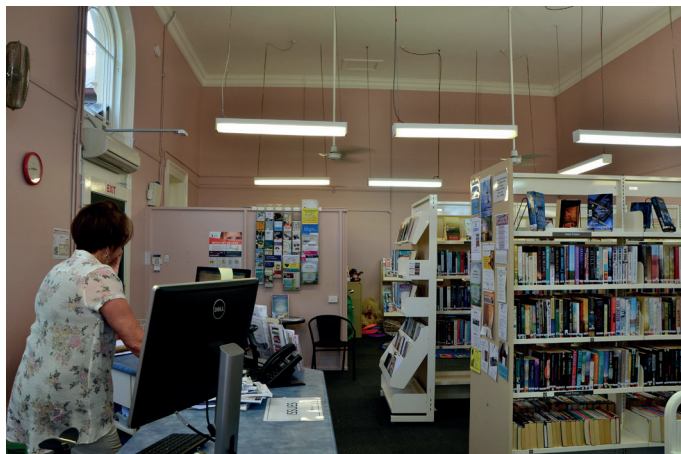
Obr. 69 Budova knihovny v Miltonu

188 Knihovny Shoalhaven tvoří síť a jsou do ní zahrnuty čtyři instituce – Nowra, Sanctuary Point, Milton a Ulladulla, stejně jako služba mobilní knihovny, která navštěvuje odlehle vesnice. Knihovny Shoalhaven jsou také členem společenství Jižního pobřeží, což znamená, že členové si mohou také půjčit z knihoven Kiama a Gerringong. Cílem knihoven Shoalhaven je vzdělávat, obohacovat, bavit, informovat, zapojovat a posilovat obyvatele oblasti Shoalhaven. Knihovny Shoalhaven se také věnují potřebám dětí a mladých lidí. Cílem knihovny je poskytnout příjemné prostředí a cílené zdroje a programy, které uspokojí potřeby všech uživatelů knihovny.

hry. Knihovna nabízí bezplatný přístup k internetu pro členy, kopírování a tisk (za poplatek), meziknihovní výpůjčky a službu domácí knihovny.

Je zde velmi milá a přátelská paní knihovnice, která zároveň učí literaturu v místní soukromé škole St. Mary's Star of the Sea (katolická základní škola), která se nachází v sousedství kostela z roku 1872. Byla velmi potěšená, že k nim přijel někdo z České republiky na návštěvu. Zajímala se o naši činnost a říkala, že bude o našem setkání povídat svým studentům.

Budova knihovny je dřevěná a 150 let stará, interiér knihovny je sice stísněný, ale příjemný. Budovu museli nedávno podkopat a izolovat základy kvůli vztlínající vlhkosti do dřeva. Původním záměrem bylo knihovnu zrušit, neboť ve vedlejší městě Ulladulla je moderní knihovna. Místní obyvatelé se ale vzbouřili, zablokovali hlavní třídu a stávkovali, a knihovnu tak zachránili. Paní knihovnice mi sdělila, že za ten den, středu 29. listopadu 2017, za dopoledne knihovnu navštívilo 72 čtenářů. Já byla třiasedmdesátá.

Obr. 70 Interiér knihovny v Miltonu

Kiama

Turisticky atraktivní pobřežní město leží asi 120 kilometrů jižně od Sydney v Novém Jižním Walesu, v regionu Illawarra. Jeho název „Kiama“ je odvozeno od domorodého slova „kiarama“, což znamená „místo, kde moře vydává hluk“. Pojmenování souvisí s místní přírodní atrakcí – Blowhole, průduchem ve skále jen pár metrů od pobřeží, z něhož tryská za příznivých podmínek gejzír mořské vody až do výše 30 metrů. Poblíž Kiamy, 2 km od větší Blowhole, se nachází ještě jedna menší „díra“ v rezervaci Little Blowhole Reserve. Ve městě stojí několik zajímavých staveb, např. Memorial Arch se jmény padlých vojáků za první světové války či zrekonstruovaná budova pošty s hodinovou věží poblíž Black Beach. Zajímavou stavbou je také maják na Blowhole Point z roku 1887, severozápadně od něj se nachází rybářský přístav, v němž stojí kovová socha pelikána, jež upozorňuje na další místní atrakci, pelikány.

Kiama Library

Knihovna v městečku Kiama je součástí sítě vzájemně spolupracujících knihoven Jižního pobřeží.¹⁸⁹ První zmínka o zdejší knihovně se objevuje kolem roku 1857 s odkazem na kiamskou Literární a debatní společnost.¹⁹⁰ Tato organizace měla tu čest být nejen nejstarší společností v regionu, ale také vlastnila dobře vybavenou knihovnu. V červenci 1861 Literární a debatní společnost převedla svou knihovnu na nově založenou školu Kiama School of Arts.

Žalostný stav knihovny, která neměla ani studovnu, přiměl v roce 1872 městskou radu, aby zvážila zřízení veřejné knihovny a v srpnu téhož roku získala na její zřízení vládní grant ve výši 200 liber. Knihovna se otevřela v říjnu a zahrnovala téměř 1000 svazků. Po několika letech však zájem o ni upadal a roku 1953 připadla knihovna městu. V roce 1974 se městská rada rozhodla přesunout knihovnu do zadní části budovy známé jako Drill Hall. Rada se poté rozhodla vybudovat nové správní středisko, které by zahrnuje i novou knihovnu. Knihovna byla první dokončenou sekcí střediska a roku 1982 se přestěhovala do nových prostor, které na počátku 21. století prošly rekonstrukcí.

Obr. 71 Knihovna v městečku Kiama

Obr. 72 Interiér knihovny v městečku Kiama

Wollondilly Shire

Oblast Wollondilly Shire, jež sousedí s jihozápadním okrajem Sydney, náleží do státu Nový Jižní Wales. Region, který zahrnuje řadu měst a obcí,¹⁹¹ je pojmenován po řece Wollondilly. Její název patrně vychází z domorodých slov a znamená „místo, kde žijí

189 South Coast Cooperative Libraries

190 Kiama Literary and Debating Society

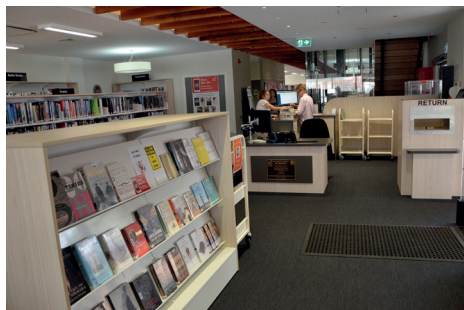
191 Appin, Bargo (část), Belimbla Park, Brownlow Hill, Buxton, Camden Park, katarakta (část), Cawdor (část), Couridjah, Darkes Forest (část), Douglas Park, Glenmore, Lakesland, Maldon, Menangle, Mount Hunter, Mowbray Park, Nattai, Oakdale, Orangeville, Pheasants Nest, Picton, Razorback, Silverdale, Tahmoor, The Oaks, Theresa Park, Thirlmere, Wallacia (část), Warragamba, Werombi, Wilton a Yanderra.

duchové“ nebo „voda stékající po skalách“. Převažující část rozlohy Wollondilly Shire zaujímá národní park (90 %), zbývající část tvoří venkovská oblast s pěti velkými městy, z nichž největší je Tahmoor. Administrativním centrem regionu je město Picton. Z průmyslových odvětví je nejvýznamnější potravinářský průmysl, určitý podíl má také těžba uhlí.

Původní obyvatelé oblasti Wollondilly Shire byli domorodci z kmene Gundangurra. Evropská osada se datuje od časných let 19. století, ačkoliv oblast byla prozkoumána už v roce 1795. Nejvýznamnější vývoj nastal v poválečných letech, k čemuž přispělo otevření uhelných dolů v Appinu a Tahmooru v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století. Růst pokračoval, byť pomalejším tempem, od osmdesátých let. Nejvíce obyvatel žije v městských aglomeracích Appin, Bargo, Picton, Silverdale, Tahmoor, Thirlmere, Warragamba a Wilton.

Wollondilly Library and Information Service

Knihovna v informačním centru Wollondilly Shire je provozována místní oblastní radou a působí nejen jako cenný zdroj znalostí a informací, ale také jako místo pro setkávání, kde mohou lidé vykonávat převážně individuální aktivity v komunitním prostředí. Prostřednictvím knihovny mají uživatelé k dispozici všechny druhy informací a lze k nim přistupovat telefonicky, osobně nebo online. Zaměstnanci školící, jak používat referenční zdroje, knihy, databáze, počítače, přístup k informacím online, katalog, kopírování a tisk a mnoho dalšího. Pro ještě širší popularizaci knihovny zřídila rada mobilní knihovnu, což je velmi oblíbená služba poskytovaná pro obyvatele celé oblasti. Mobilní knihovna¹⁹² ve formě dodávky každý týden objedná 16 míst. V mobilní knihovně si lze zapůjčit knihy, časopisy, DVD a audioknihy, a stejně tak je zde možný přístup k wifi, notebookům, tiskárnám, kopírovacím službám. K dispozici jsou také místní noviny a informace týkající se aktuálních událostí a programů knihovny.

Obr. 73 Knihovna a informační centrum ve Wollondilly Shire

Obr. 74 Interiér knihovny ve Wollondilly Shire

192 <https://www.library.wollondilly.nsw.gov.au/Mobile-Library>

Obr. 75 Mobilní knihovna Wollondilly Shire

Wentworth Falls

Menší město se rozkládá na náhorní plošině v oblasti Modrých hor (Blue Mountains) v Novém Jižním Walesu. Leží asi 100 km západně od centra Sydney a asi 8 km na východ od Katoomba na Great Western Highway. V jihovýchodní části Wentworth Falls se nachází památkově chráněné archeologické naleziště Weatherboard Inn s nálezy svědčícími o životě prvních osadníků. Obec získala své jméno v roce 1879, kdy byla pojmenována podle nedaleké soustavy vodopádů, kterou pro Evropany objevil W. Ch. Wentworth. Po Charlesi Darwinovi, který zde pobýval v roce 1836, je pojmenována turistická stezka, jež vede z Wilsonova parku naproti budově School of Arts k údolí Jamison Valley.

Wentworth Falls je dnes nejen turistickým, ale i kulturním centrem, v němž se koná několik festivalů a akcí. Wentworth Falls je také domovem kriketového klubu (Wentworth Falls Cricket Club), který byl založen v roce 1892 a je jedním z nejdéle působících kriketových klubů v Blue Mountains.

Wentworth Falls Library

Místní knihovna sídlí v budově umělecké školy (School of Arts) v městečku Wentworth Falls. Tato knihovna je součástí sítě knihoven tzv. Blue Mountains Libraries Network. Půjčuje knihy čtyři dny v týdnu, většinou v odpoledních hodinách, a konají se zde zajímavé společenské a kulturní akce, při nichž se setkávají lidé z místní komunity.

Obr. 76 Knihovna v městečku
Wentworth Falls

Blackheath

Blackheath je australské město ležící v regionu Blue Mountains v Novém Jižním Walesu. Město se nachází asi 120 km severozápadně od Sydney, nedaleko nejvyššího vrcholu Modrých hor, mezi administrativním centrem regionu Katoombou a horou Mount Victoria.

Prvními evropskými pionýry založená osada Hounslow byla roku 1815 přejmenována na „Black-Heath“ podle barvy a textury původních křovin, které rostou v této oblasti. První budovou v Blackheath byl hostinec Scotch Thistle Inn, který navštívil v roce 1836 Charles Darwin. Rozvoj města nastal po napojení na hlavní železniční trať (1869).

V Blackheath žije aktivní umělecká komunita, jež pořádá nejrůznější tematické trhy (starožitnosti, řemeslné výrobky). Ve městě se koná např. i Blackheath Philosophy Forum, jehož tradice započala roku 2002.

Blackheath Library

Knihovna v Blackheath patří do skupiny Blue Mountains City Library Service. Nachází se na adrese Community Hall, Great Western Highway and Gardiner Crescent. Knihovna funguje na šesti místech a poskytuje aktivní online přístup. Poskytuje i tzv. Book Express Service pro čtenáře dojíždějící vlakem. Pro vracení knih do knihovny využívají zajímavý bibliobox.

Obr. 77 Knihovna v Blackheath

Obr. 78 Bibliobox u knihovny v Blackheath

Nowra

Město leží na Jižním pobřeží v jihovýchodní části Nového Jižního Walesu. Nachází se 160 km na jihojihozápad od Sydney. Jméno Nowra je odvozeno z pojmenování lokality domorodými Australany, které bylo jedním z prvních osadníků zapsáno jako „nou-woo-ro“, což údajně znamená „tábořiště“ nebo „černý kakadu“. Město je centrem obchodu a služeb pro zemědělské vnitrozemí a pobřežní letoviska oblasti Shoalhaven. Mlékárenství a cestovní ruch představují dvě hlavní průmyslová odvětví. Zdejší státní lesy dodávají

surovinu pro velké papírny. Okolí Nowry je také díky písčným plážím stále oblíbenější rekreační oblastí pro obyvatele Canberry a Sydney. Námořní letecká základna australského královského námořnictva Albatross s historickým muzeem se nachází asi 10 km jihozápadně od Nowry.

Přibližně 20 km od Nowry se nachází usedlost Bundanon z roku 1855, dvoupatrový dům postavený z místního pískovce s dřevěnou verandou, kde žil a tvořil jeden z nejuznávanějších australských výtvarných umělců a filantrop Arthur Boyd (1920–1999). Ještě za svého života daroval své zdejší sídlo australskému lidu. Později věnoval státu další rodinný majetek, umělecká díla a autorská práva ke všem svým dílům.

Nowra Library

Knihovna ve městě Nowra patří do sítě knihoven v oblasti Shoalhaven. Zahrnuje ve svých fondech širokou škálu beletrie i naučné literatury pro dospělé i mládež, časopisy, audioknihy, denní místní a národní noviny, DVD pro dospělé a děti, aj. Knihovna nabízí také meziknihovní výpůjčky, programy pro děti, bezplatný přístup k internetu pro uživatele, knižní klub, kopírování, skenování a tisk (za poplatek), online školení a službu domácí knihovny.

Blue Mountains City Council Library

Knihovna poskytuje knihovnické služby lidem z oblasti Blue Mountains prostřednictvím šesti poboček, strategicky rozmístěných po celém území místní správy, a mobilní knihovny. Síť knihoven poskytuje spolehlivé informační zdroje, nabízí moderní technologickou infrastrukturu, zaměstnává kvalifikovaný personál, který stále zefektivňuje služby a stará se o přívětivé prostředí pro uživatele. Kromě knih a periodik zde uživatelé najdou videa, CD nebo DVD, prostory pro setkání s přáteli, použití internetu, zázemí pro výzkum s odbornou literaturou a zdroji.

Katoomba

Osmitisícové městečko, jakési hlavní středisko Blue Mountains v Novém Jižním Walesu. Malebné horské scenérie, poklid a domy ve stylu art deco přitahují uměleckou komunitu, a tak zde žije mnoho básníků, spisovatelů i hudebníků a každoročně se zde koná festival Zimního slunovratu, Winter Magic, na němž se prezentují místní umělci a řemeslníci. Z turistických zajímavostí je nejznámější asi 2 km vzdálený skalní útvar Tři sestry viditelný z vyhlídky Echo Point. Na ulicích lze s trochou štěstí potkat Aboridžince, který hraje na didgeridoo.¹⁹³

193 Didgeridoo, někdy též didjeridoo, je dechový hudební nástroj australských domorodců (Austrálců) a patří mezi jedny z nejtypičtějších symbolů Austrálie. V tradiční podobě se jedná o termity vyžraný dutý kmínek eukalyptu, který se po vyčištění dutiny z ušší strany opatří náustkem zpravidla z včelího vosku a technikou vibrujících rtů rozezná. Výsledkem je táhlý nepřerušovaný bručivý tón (drone) bohatý na vyšší harmonické tóny. Nepřerušovanost hry zajišťuje speciální hráčská technika, tzv. cirkulační dýchání.

Katoomba Library

Nejmodernější pobočka knihovny ze sítě knihoven v oblasti Blue Mountains v Katoombě¹⁹⁴ sídlí v kulturním centru oblasti Blue Mountains. Plocha knihovny zaujímá téměř 900 m² a zahrnuje víceúčelové prostory pro různé akce. K dispozici jsou salonky pro čtení a další prostory pro schůzky. Je nejen skvělým zdrojem informací, ale slouží i potřebám celé komunity. V pobočce knihovny je 12 počítačů s připojením na internet a bezplatné wifi připojení v celém kulturním centru Blue Mountains. Jedná se o první novou knihovnu, která byla v oblasti Blue Mountains postavena v devadesátých letech.

Corrimal

Corrimal tvoří severní předměstí města Wollongong v Novém Jižním Walesu, prochází jím dálnice Princes Highway. Technickou památkou a turistickou atrakcí je stará lokomotiva, láskyplně nazývaná „Zelená žába“, jejíž obrázek je i na ceduli u vjezdu do města. Další zajímavostí je fakt, že v Corrimalu stojí továrna založená roku 1930, v níž začal místní podnikatel Ted Streets průmyslově vyrábět svou vyhlášenou zmrzlinu. Továrna od roku 1960 patří společnosti Unilever a vyrábějí se zde mimo jiné i u nás známé zmrzliny Cornetto a Magnum.

Corrimal District Library and Community Center

Regionální knihovna v komunitním centru v Corrimalu patří do sítě knihoven Wollongong City Libraries. Budova centra byla postavena v roce 1997. Po rekonstrukci v roce 2015 byla část prostor upravena pro potřeby knihovny, v ostatních částech centra jsou prostory k pronájmu a pro komunitní využití. Knihovna poskytuje běžné knihovnické služby, online přístup do databází a konzultace. Komunitní centrum pak organizuje workshopy, besedy a různé další aktivity pro obyvatele oblasti.

Sydney

Město Sydney, největší a nejznámější metropole země, stálo na počátku mé cesty po Austrálii. Snadno by se zde dalo strávit několik týdnů, ale já se je pokusila poznat za pouhých pár dnů.

Sydney pro většinu světa ztělesňuje Austrálii. Je to šťastné, elegantní, sluncem zalité město se skvělými plážemi, výrazným přízvukem, výtečným jídlem. Avšak nejstarší, nejvýraznější město Austrálie je mnohem víc než jenom národní klíšé. Rozkládá se kolem nejhlubšího, a podle některých názorů nejkrásnějšího přírodního přístavu světa s bezpočtem poklidných zátočin a pískovcových mysů. Je ale také rušným místem plným skvělého umění, obchodů, kultury a událostí, a pak tu jsou samozřejmě ony nezapomenutelné a největší australské ikony, jako typická budova Opera House nebo most Sydney Harbour Bridge.

Město má dávnou a bohatou historii. Archeologické nálezy dokazují, že oblast, kde se dnes Sydney rozkládá, byla osídlena Aboriginci již před 30 000 lety. První britští

194 <http://bluemountainculturalcentre.com.au/new-katoomba-library/>

a francouzští námořníci sem připluli na konci 18. století a netrvalo dlouho a vznikla zde první osada (obývaná převážně trestanci) u Sydney Cove. Zátoka byla pojmenována podle tehdejšího britského ministra Thomase Townshenda Sydneyho. V prvních desetiletích 19. století se vytvářely předpoklady rychlého rozvoje sídliště – stavěly se mosty, přístav, veřejné budovy, přesídlily sem banky. Příliv přistěhovalců z Británie pokračoval ve třicátých a čtyřicátých letech a Sydney se začalo rozrůstat. Už v polovině dvacátých let 20. století mělo přes milion obyvatel. Přesto tehdy největším a nejbohatším městem Austrálie bylo Melbourne. Od té doby panuje mezi těmito městy jistá rivalita. V sedmdesátých a osmdesátých letech vznikly v Sydney díky hospodářskému rozvoji v Central Business District moderní mrakodrapy, v nichž se usídlily významné banky. Tím Sydney porazilo Melbourne, které bylo do té doby centrem australského bankovníctví. Na vrchol světové popularity se dostalo město v roce 2000, kdy hostilo Letní olympijské hry.

Obr. 79 Přístav v Sydney s budovou Opery

State Library of New South Wales

Státní knihovna Nového Jižního Walesu v Sydney, jejíž součástí je známá Mitchellova knihovna a Dixonova knihovna, má rozsáhlou sbírku knihovních fondů. Funguje jako vědecká knihovna otevřená pro veřejnost. Jedná se o nejstarší knihovnu v Austrálii, která byla založena v kolonii Nový Jižní Wales v roce 1826. Knihovna je umístěna na rohu Macquarie Street a náměstí Shakespeare Place v centru města, sousedí s Royal Botanic Gardens. Knihovna je členem konsorcia knihoven Austrálie NSLA.¹⁹⁵

¹⁹⁵ National and State Libraries Australia (NSLA) neboli Národní a státní knihovny Austrálie je sdružením a vrcholným orgánem australských národních, státních a územních knihoven.

V roce 1895 byla přejmenována na Public Library of New South Wales, v roce 1975 se pak ustálil název Státní knihovna Nového Jižního Walesu. Knihovna uchovává přes 5 milionů dokumentů, včetně více než 2 milionů knih, 1,1 milionu fotografií, periodika, mapy, architektonické plány, rukopisy a další položky.

Podnětem ke stavbě nové budovy Státní knihovny byl dar D. S. Mitchella lidu Nového Jižního Walesu, který zahrnoval rozsáhlou knižní sbírku. Tzv. Mitchellovo křídlo knihovny bylo postaveno v letech 1905–1910 podle návrhu australského architekta W. L. Vernona. Práce na střední části budovy, včetně sloupoví, bohatě zdobeného vestibulu, na jehož podlaže je mramorová mozaika v podobě staré mapy Tasmánie, a hlavní čítárny probíhaly v letech 1939–1942. Tím byla stavba budovy knihovny dokončena jako celek. Konečnou podobu získalo tzv. Mitchellovo křídlo v roce 1964. Na konci osmdesátých let proběhly stavební práce, které propojily tzv. Dixonovo křídlo (budova z roku 1929) s jižní stranou Mitchellova křídla, aby se vytvořil galerijní prostor pro rozsáhlou sbírku obrazů darovaných knihovně Sirem W. Dixonem. Další prostor pro uložení sbírek a veřejné prostory získala knihovna výstavbou dalšího křídla podle návrhu architekta A. Andersona, tzv. Macquarie Street Wing, v letech 1983–1988. Nová budova navazuje na tzv. Mitchellovo křídlo nad zemí i pod zemí. Výsledkem rekonstrukce původních prostor v letech 2011–2012 pak byla přestavěná studovna a zřízení nového prostoru pro vzdělávací programy.

Péče o sbírky ve Státní knihovně

Péči o sbírky zajišťují a provádějí pracovníci Sekce ochrany knihovnických fondů¹⁹⁶ a jejich snahou je zajistit, aby bohaté a rozsáhlé sbírky knihovny byly k dispozici všem, kteří je chtějí používat a studovat. Neméně důležitá je povinnost zachovat sbírky v dobrém fyzickém stavu pro použití a výzkum i pro budoucí generace. Knihovní sbírky zahrnují mnoho různých formátů: knihy a periodika, stejně jako rukopisy, grafiky, kresby a obrazy, fotografie a negativy, architektonické plány a mapy, realia, filmy, zvukové nahrávky orální historie. Ochrana sbírek a péče je rozdělena podle druhů materiálů sbírek a vykonávají ji různé specializovaní pracovníci, vysoce kvalifikovaní restaurátoři či konzervátoři, správci, dokumentátoři a specialisté na podmínky ukládání a preventivní konzervaci, specialisté zabývající se restaurováním knih nebo papírových dokumentů, fotografií, objektů a malby, specialisté na digitalizaci, nebo výstavy a zápůjčky.

Zásadní součástí péče o sbírky je preventivní konzervace a podmínky pro dlouhodobé ukládání sbírek. Konzervátoři a restaurátoři pracují ve všech oblastech ochrany sbírek, adjustace a školení personálu knihovny, aby mohli zajistit vhodné ukládání sbírek. Cílem je zajištění a ochrana více než 130 běžných km sbírek před poškozením, ale současně je přístup návštěvníků, badatelů a čtenářů zachován. Také plánují další nárůst sbírek v nadcházejících desetiletích.

Tým pracovníků provádějících preventivní opatření je odpovědný za identifikaci a řízení rizik pro sbírky a úzce spolupracuje s oddělením integrované ochrany proti

196 Collection Care

škůdcům v celé knihovně, zároveň tvoří a aplikují postupy při katastrofách či živelních pohromách, a pro zajištění poradenství a vytvářejí pokyny pro manipulaci pro zaměstnance a návštěvníky, aby bylo riziko poškození minimalizováno. Preventivní konzervátoři také zajišťují stabilní environmentální normy a podmínky, jejich monitoring a regulace v různých formátech sběru dat. Monitorování světla, teploty a relativní vlhkosti vzduchu je rozhodující pro výrazné snížení či omezení poškození i ztráty sbírek.

Knihovna má rovněž aktivní program digitalizace sbírek, který usnadňuje přístup ke sbírkám a jejich studiu. Digitalizace je považována za jednu ze součástí ochrany fyzických exemplářů. Digitalizační tým vyhodnocuje stav sbírkových předmětů, které mají být digitalizovány. Doporučuje a provádí ošetření za účelem stabilizace a možnosti digitalizovat daný exemplář. Tým pro digitalizaci poskytuje poradenství v místě manipulace se sbírkami a zajišťuje bezpečnou a včasnou digitalizaci sbírek.

Knihovna provozuje dynamický program pro přípravu výstav, ať už interních nebo zápůjček na externí výstavy. Restaurátoři a konzervátoři posuzují a připravují všechny objekty a exempláře k vystavení ve spolupráci s designéry výstavy a kurátory, aby byly položky zpřístupněny novými a zajímavými způsoby. Restaurátoři a konzervátoři spravují a koordinují program půjček a zároveň naplňují povinnost knihovny týkající se péče, bezpečnosti a zabezpečení sbírky a rostoucích požadavků na fyzický přístup k dílům. Zajišťují pojištění, balení, bezpečnou přepravu, manipulaci a vystavování předmětů a jejich převzetí po výstavě a zajišťují kontrolu fyzického stavu po návratu z výstavy.

Papírové materiály tvoří velkou část kulturního dědictví knihovny a mají mnoho podob, jedná se o knihy, umělecká díla, plakáty, mapy, dokumenty, poštovní známky a fotografie. Papír je poměrně křehký materiál, ale existují způsoby péče, aby byla prodloužena jeho životnost. K velké části poškození papírových materiálů dochází díky špatné manipulaci, nesprávnému uložení, resp. nevhodným klimatickým parametrům při uložení, a špatným digitalizačním technikám. Například plísňe mohou poškodit sbírky ve vlhkém prostředí při uložení anebo nevhodné a chemicky nestabilní adjustační materiály mohou způsobit změnu barvy materiálů sbírek.

Dodržují podmínky prostředí pro dlouhodobé ukládání dle aktualizovaných environmentálních doporučení Australského institutu pro ochranu kulturních materiálů (AICCM)¹⁹⁷ a dalších profesních subjektů. Tato doporučení spočívají v nastavení hodnot teploty a relativní vlhkosti vzduchu, ale dosažitelných v rámci místního klimatu. Pokyny pro mírné lokality, jako je Sydney, stanoví teplotu mezi 15 °C a 25 °C a relativní vlhkost vzduchu (RH) obecně mezi 45 % a 55 % RH, s krátkodobými povolenými výkyvy na 40 % nebo 60 %. V nemuzejním prostředí je ovšem obtížné dosáhnout těchto podmínek, ale snahou je zajistit co nejstabilnější prostředí.

197 Australian Institute for the Conservation of Cultural Material; <https://aiccm.org.au>

Stanoveny jsou obecné podmínky pro ukládání knihovních fondů, které mohou inspirovat i majitele soukromých sbírek.¹⁹⁸ Rovněž jsou definovány obecné kroky pro péči o fondy¹⁹⁹ a definovány jsou i podmínky pro manipulaci s knihami.²⁰⁰ Jsou definovány i specifické podmínky pro ukládání a péči o noviny,²⁰¹ protože vzhledem k povaze a původu papíru²⁰² používaného pro noviny mají velmi krátkou životnost.

- 198 Neukládat knihovní fondy do podkroví, pod střešou nebo do suterénu, protože klimatické podmínky jsou zde nestabilní, kolísají. Pokud je to možné, použít skladovací místo ve středu budovy, protože tyto oblasti jsou méně ovlivněny počasím a zažívají menší kolísání teploty a relativní vlhkosti vzduchu (RH). Udržovat světlo na minimu. Vyhnout se silným světelným zdrojům a přímému slunečnímu záření, protože světlo urychluje degradaci a blednutí. Uchovávat materiály mimo dosah zdrojů tepla a vyhnout se kontaktu s potenciálně vlhkými místy (jako vnější stěny, koupelny, kuchyně, prádelny aj.). Udržovat skladovací prostory čisté a větrané, aby se snížilo riziko poškození škůdci a plísněmi.
- 199 Před uložením zkontrolovat stav předmětů. Seřadit položky do skupin podle jejich stavu, média a formátu. Jemně oprášit a vyčistit předměty měkkým kartáčem s jemnými štětinami. To pomůže zajistit odstranění prachu, hmyzu a snížit riziko nárůstu plísní. Do archivních krabic či obálek umístit cenné, křehké materiály. K zabalení předmětů použít nekyselý papír. To poskytne dodatečnou ochranu, stejně jako udržet kusy pohromadě. Vytřídit předměty, které je třeba opravit. Neopravovat laicky knihovní fondy. Jakákoli lepicí páska může způsobit poškození. Požádejte raději o radu profesionálního konzervátora či restaurátora. Uložit předměty do archivních (nekysených) krabic. Cenné nebo křehké předměty by měly být jednotlivě zabaleny nebo prokládány. Uchovávat materiály mimo podlahu (např. na regálech), aby se snížilo riziko působení vlhkosti a snížilo se i riziko poškození v případě úniku vody nebo při povodni. Vnitřkem depozitářů by nemělo vést potrubí s vodou. Nepoužívat lepkavé pasty proti škůdcům nebo k monitorování aktivity hmyzu v přímém kontaktu s předměty. Pokud je to možné, nepoužívat pesticidy a v žádném případě nepoužívejte pesticidy na knihovní fondy.
- 200 Pokud jsou knihy zatuchlé, vyvětrat je na suchém místě a před zabalením povrch otřít měkkým kartáčem (udělat mimo depozitář). Pro uložení používat ochranné obaly (boxy) z nekyselé lepenky, použijte několik menších krabic namísto jedné velké krabice. Uložené knihy stavět ve vzpřímené poloze (pokud to formát a tloušťka bloku umožní) tak, aby byly podepřené na obou stranách. Pokud jsou knižní vazba nebo blok poškozeny nebo křehké, uložit knhu v ochranném obalu (krabici) naplocho. Při vydávání knihy z regálů netahat knihu jedním prstem za horní část hřbetu, ale uchopit vazbu uprostřed hřbetu plošně. Netlačit knihy na zadní stranu police. Prostor mezi knihou, stěnou a polici poskytuje prostor pro cirkulaci vzduchu a je prevencí vzniku mikroklimatu.
- 201 Při manipulaci s novinovým papírem je důležité mít čisté, suché ruce nebo nitrilové rukavice. Při přenášení rámované práce nezvedejte za horní okraj, držte obě strany rámu. Pro křehký novinový papír je vhodné jako ochrana fyzického stavu použít digitální kopii; vytvoření kopie nebo duplikátu omezí manipulaci s originálem a zajistí jeho uchování.
- 202 Noviny vydávané po roce 1845/1850 je nutné a žádoucí zachovat v dobrém fyzickém stavu pro budoucí generace jako zdroj informací. Materiálové složení periodik se změnilo, když po roce 1845/1850 došlo k zásadní změně v technologii výroby papíru a rovněž došlo ke změně výchozích surovin pro výrobu papíru (vnitřní degradační faktor) – začala se používat hmota s vysokým obsahem dřevitých látek. Takto vyrobený papír a nosič informací periodik je odkázán k rozpadu díky vznikajícím kyselým látkám, které mechanismem hydrolytických reakcí v kyselém prostředí štěpí makromolekuly celulózy a papír ztrácí své mechanické vlastnosti – papír se rozpadne někdy až na malé kousky. Tento proces lze preventivními i invazivními zákroky zpomalit, ale je třeba zasáhnout ještě včas, dokud papír ještě vykazuje určité mechanické vlastnosti. Životnost papíru ale zároveň ovlivňuje řada degradačních faktorů, především faktory vnější, kam patří teplota prostředí, relativní vlhkost vzduchu, nečistoty obsažené v prostředí (např. prachové částice, vzdušné polutanty jako jsou oxidy síry a dusíku, ozón), světelná energie, biologičtí škůdci (plísně, bakterie, hmyz) apod. V mnoha případech již nelze nic dělat, restaurování či konzervace není možná, exemplář je bohužel odkázán k zániku.

K prodloužení životnosti jsou důležité vhodné klimatické podmínky pro ukládání. Ideální klimatické podmínky pro uložení papíru jsou 20 °C a 50% relativní vlhkost vzduchu s minimálními výkyvy. Vzhledem k tomu, že může být obtížné udržet tyto podmínky, obecná rada je najít chladné, tmavé, suché prostředí s dobrým větráním. Vysoké teploty a vlhkost urychlují degradaci papíru a podporují růst plísní a aktivitu škůdců. Vyhnout se je třeba ukládání předmětů v podkroví, suterénech a oblastech v blízkosti zdrojů tepla a vnějších stěn. Pokud je to možné, používají se úložiště uprostřed budovy, kde jsou nejmenší výkyvy teploty a vlhkosti. Materiály pro uložení novin (krabice, desky apod.) by měly být vyrobeny z nekyselé lepenky nebo kartonu archivní kvality a s alkalickou rezervou.²⁰³ Ideální způsob uložení je do skládané krabice s víkem, svazky umístit úhledně uvnitř krabice. Základna krabice by měla mít podobnou velikost jako svazky, aby se zabránilo tomu, že noviny klouzají kolem, ale zároveň s dostatkem prostoru pro vyzvednutí složky. Tento typ uložení, resp. krabice chrání noviny před prachem, světlem, znečišťujícími látkami a škůdci, mechanickým poškozením. Novinové výstřižky, nebo jednotlivé listy, mohou být umístěny v průhledných obálkách či kapsách a uloženy v albu pro snadné prohlížení. Z materiálů, které lze použít, jsou to např. polyester, polypropylen a polyethylen, což jsou stabilní plasty. Je třeba se vyhnout obalům vyrobeným z polyvinylchloridu.

Sbírkový fotografický a filmový materiál zahrnují tradiční černobílé a barevné tisky a negativy, barevné filmy a negativy, historické fotografické techniky zachycené řadou procesů na skle, papíru, plastu, kůži a kovu. Každý fotografický proces je jedinečný,

203 Alkalická rezerva ve formě organických sloučenin (uhličitany) obsahujících vápník nebo hořčík je „nárazník“ do budoucnosti, protože dochází k neutralizaci kyselin vznikajících v papíru následkem jeho přirozeného stárnutí, vlivem vzdušných polutantů (oxidy síry a dusíku a další degradační produkty) nebo absorbované z jeho vnějšího okolí.

ale mohou být uvedeny obecné pokyny pro jejich péči, ukládání a používání či manipulaci.²⁰⁴ Nedokonalé a neúplné zpracování může urychlit zhoršení fotografického obrazu, ale to je již dáno, toto již nyní nelze ovlivnit, jen zpomalit degradaci.

Definovány jsou i podmínky péče o fotografické a filmové materiály a techniky.²⁰⁵ Adjustační materiály nebo materiály pro dlouhodobé uložení by měly být vyrobeny z archivní lepenky či papíru, bez ligninu s vysokým obsahem alfa celulózy a splňovat test fotografické aktivity (PAT).²⁰⁶

204 Fotografie by měly být skladovány v chladných, tmavých a suchých podmínkách se stabilní vlhkostí a teplotou. Místa, kde podmínky prostředí kolísají, jako jsou přístřešky, garáže, střešní prostory a sklepy, jsou nevhodná, zatímco centrum domů, kde jsou podmínky obecně stabilnější, je vhodnější. Fotografie uchovávejte v papírových nebo plastových pouzdech ve složkách bez kyselin. Složky pak mohou být uloženy buď svisle ve flip-top archivních krabicích nebo naplocho v mělkých tiskových krabicích. Používejte úložný materiál, který je archivní, bez ligninu a prošel PAT. Fotografie mohou být také uloženy v plastových pouzdech v archivních kroužkových pořadačích. Větší fotografie uchovávejte naplocho, aby nedošlo k jejich zvlnění. Jiným způsobem uchovávejte uložené fotografie (daguerrotypie, ambrotypy atd.). Zabalte pouzdro do nekyselého papíru, abyste vytvořili prachový kryt. Tisky a negativy by měly být od sebe odděleny pH neutrálním materiálem, jako je papír, aby se zabránilo oděru. Alkalický pufovaný papír by neměl být umístěn do přímého kontaktu se stříbrnými obrazy výtisků a negativů. Při výběru úložných alb nebo krabic používejte inertní, pH neutrální papírové materiály a plasty (např. polyethylen, polypropylen). Nepoužívejte PVC plasty a celofán. Alba nezabalte nadměrně, protože rozdrcení může způsobit poškození emulze. Nepoužívejte „magnetická“ fotografická alba, kde jsou fotografie uchovávány na místě s lehce lepkavým lepidlem. Časem může toto lepidlo zhnědnout, vstřebat se do fotografií a zašpinit je. Nepoužívejte kovové sponky a svorky, protože tyto materiály mohou rezavět. Pokud má vaše album kovové kování, ujistěte se, že není v kontaktu s fotografiemi. Smaltované ocelové kartotéky jsou vhodné pro skladování tisků a negativů. Pokud používáte použité skříňky, zkontrolujte rez a ošetřete před použitím. Dřevěné skříňky a skříňe musí být potaženy barvou, lakem nebo voskem, aby se zabránilo vypouštění par, které jsou škodlivé pro obsah stříbra v tiskovinách a negativěch. Manipulujte s čistými suchými rukami nebo noste nitrilové nebo latexové rukavice. Manipulujte pouze s hranami. Chraňte povrchy předmětů před prachem a otisky prstů, protože by mohly poškodit emulzi a zkrátit životnost předmětů. Nepište na zadní stranu fotografií. Místo toho označte obal a použijte měkkou tužku (stupeň tvrdosti B). Inkousty a pera mohou proniknout na povrch a poškodit položku. Negativy označte trvalým pigmentovým inkoustem na vnějším okraji negativu. Preparáty mohou být na okraji bílého okraje označeny také pigmentovým inkoustovým perem. Chemické látky používané k potírání hmyzích škůdců mohou poškodit fotografie. Zajistěte, aby spreje na kontrolu hmyzu nepřišly do styku s fotografickými materiály jakéhokoli druhu.

205 Ukládat fotografické a filmové materiály v chladném, slabém světle, suchém prostředí se stabilními klimatickými podmínkami, stabilní relativní vlhkostí vzduchu a teplotou. Při studiu a zpracování nepoužívat silné světelné zdroje, vyvarovat se přímému slunečnímu záření. Barevné fotografie jsou citlivější na poškození světlem, změna barvy je rychlejší než u černobílých technik. Vhodnou ochranou je vystavování kopií místo originálů, to platí zejména pro historické fotografické procesy, jako jsou albuminové tisky a ty, které jsou vyráběny na slaném papíru, protože jsou extrémně citlivé na světlo. Při výstavách a adjustcích nepoužívat lepidla nebo lepicí pásky bez testu jejich stability a archivní kvality. Rovněž používat rohové úchyty a růžky archivní kvality. Konzervátoři a restaurátoři používají závěsy z japonského papíru připojené k podložce reverzibilní škrabovou pastou. Zásadní je nepoužívat kovové kancelářské sponky nebo svorky. Další možnou ochranou fotografií je jejich paspartování, rámování, což chrání fotografie před prachem, nečistotami, znečištěním ovzduší a klimatickými změnami. Vhodné je používat polymethylmetakrylátové desky jako zasklení. Povrch fotografie se nesmí dotýkat zasklení či rámu, aby při kolísání teploty a vlhkosti nedošlo k nevratnému přilepení fotografické emulze k zasklení.

206 Photographic Activity Test (PAT test) – Test fotografické aktivity je test ISO podrobně popsán v ISO 18916: 2007, předchozí verze normy ISO 14523: 1999.

S rozšířeným používáním digitálních fotoaparátů a skenerů přichází do módy výroba fotografických tisků z digitálních barevných tiskáren. Tato technologie se liší od tradičního fotografického procesu. Některé procesy digitálního tisku jsou stabilnější než jiné. Doporučení pro skladování, manipulaci a zobrazení jsou stejná jako u tradičních fotografií, nicméně existuje několik dalších bodů, které mohou být užitečné.²⁰⁷

Jako prevenci před napadením fondů a sbírek plísněmi je doporučováno udržovat úložné prostory čisté, bez prachu a organických nečistot, jež mohou poskytovat živiny pro růst plísní. Samotné předměty mohou být jemně očištěny měkkým kartáčem (křehké předměty by měly být ošetřeny konzervátorem). Plísně potřebují pro svůj růst určité hodnoty relativní vlhkosti vzduchu a teploty. Depozitáře a sklady by měly být chladné, suché a se stabilními podmínkami, s dobrou cirkulací vzduchu. Je třeba pravidelně kontrolovat fondy, zda není patrný nárůst plísní, což umožní zachytit jakékoliv riziko dříve, než se plíseň rozroste. Nebalit knihy příliš pevně, nechat cirkulovat vzduch. Neukládat knihy přímo při vnější stěně budovy, protože vzhledem k rozdílům teploty a vlhkosti mezi vnitřním a vnějším prostředím se může vyvíjet vlhkost podél stěn a způsobit nárůst plísní.

V rámci školení pracovníků knihoven se prezentují i postupy při sušení mokrých knih. Sušení mokrých nebo vlhkých knih vyžaduje dostatek prostoru a času k provedení procesu vzhledem k tomu, že tato práce je pomalá a náročná na pracovní sílu. Knihy by měly být sušeny v samostatném prostoru, který je čistý, chladný a suchý se spoustou čerstvého vzduchu. Zmrazení se používá jako metoda pro udržení mokrého materiálu ve stabilizovaném stavu a před napadením plísněmi, dokud není možné jej ošetřit. Mají sepsány postupy sušení pro tři typy kategorií knih, tříděných podle množství vody v knihách.

Pokud jsou materiály knihovny na bázi papíru poškozeny působením požáru, lze zabránit další degradaci odstraněním zbytků kouře, pachů a spáleného materiálu. Některé společnosti používají ozonové komory k odstranění pachů. To nedoporučuje konzervační profese. Ozon může degradovat papír, kůži a lepidla.

Materiál může být také mokrá při použití vody k uhašení požáru. Pokud je materiál cenný nebo obzvláště křehký, je třeba se poradit s konzervátorem, který pomůže s obnovou.

207 Je známo, že inkoustové tisky se při vysoké vlhkosti rozmazávají, proto je důležité udržovat skladovací a zobrazovací prostředí stabilní, chladné a suché. Tyto tisky jsou také náchylné k poškození povrchu mechanicky a oděrem. Proto se nesmíme nedotýkat povrchu tisku. Stejně jako u tradičních tisků způsobí vystavení světlu vyblednutí barev. Je doporučeno nevystavovat digitální tisky škodlivým látkám znečišťujícím ovzduší – tisky lze uzavřít v obrazovém rámečku se sklem. Stohování digitálních tisků může způsobit otisk či přenos inkoustu na sousední materiál. Stabilita digitálních tisků se může značně lišit v závislosti na složení barviva a papíru. Pro dlouhodobou konzervaci používejte inkousty na bázi barviva bez kyselin, s alkalickou rezervou, bez ligninu, nejlépe pigmentové inkousty.

Obr. 80 Budova Státní knihovny Nového Jižního Walesu v Sydney

Obr. 81 Studovna ve Státní knihovně Nového Jižního Walesu v Sydney

Museum of Sydney

Moderní budova Muzea města Sydney, která tvoří součást mrakodrapu Governor Phillip Tower dokončeného roku 1994, je postavena na místě sídla prvního guvernéra Nového Jižního Walesu Arthura Phillipa (1738–1814), který založil britskou trestanec-kolonií, z níž později vzniklo město Sydney. Ve skleněných vitrínách zabudovaných do dlažby nádvoří jsou vidět dochované pozůstatky základů spolu s dalšími archeologickými artefakty.

Muzeum je součástí sítě tzv. Sydney Living Museums.²⁰⁸ Expozice vypráví příběh o lidech, místech, kultuře, historii a vývoji města Sydney. Jsou zde poutavě představeny také dějiny původního obyvatelstva Eora a tato výstava popisuje tisíciletí nepřetržitého osídlení této oblasti.

Zajímavostí jsou netradiční vitríny z oceli a skla, které mají různé šuplíky a zásuvky. Návštěvník je může otevírat a nakouknout do tajů těchto vitrín. Zároveň jsou objekty v nich umístěné chráněny před většími dávkami světelného záření, protože jsou na světle jen krátkou dobu.

Obr. 82 Muzeum města Sydney

Australian National Maritime Museum

Národní námořní muzeum Austrálie (ANMM), které jako jediné federální muzeum nesídlí v hlavním městě Canbeře, stojí u přístavu Darling Harbour, který sousedí s centrem města. Moderní budova muzea byla postavena podle návrhu architekta P. Coxe. Muzeum bylo slavnostně otevřeno v roce 1991. Svým vnějším vzhledem symbolizuje neoddělitelné sepětí Austrálie s mořem. V muzeu se nachází sedm hlavních expozic, které jsou pojaté v širokém časovém rozpětí, od kánoí Aboridžinců až po surfařskou kulturu. Jedna z expozic dokumentuje vztahy mezi Austrálií a USA. Pro krátkodobé výstavy se používají další čtyři prostory. Součástí muzea je i venkovní expozice, kde jsou lodě²⁰⁹ různého stáří a druhu, včetně ponorky zakotvené v přístavu před budovou. Restaurátoři a konzervátoři pracují na zachování kovových částí lodí, ale i vybavení

208 Portfolio Sydney Living Museums zahrnuje muzea, historické budovy a místa, která mají mimořádný kulturní význam pro obyvatele Nového Jižní Walesu a pro národ. Muzea obsahují sbírky související s jejich konkrétní historií, včetně nábytku a bytového zařízení, obrazů, keramiky, skleněného zboží, stříbra a různých potřeb pro domácnost, rodinných dokumentů, fotografií a osobních věcí; <https://sydneylivingmuseums.com.au/museum-of-sydney>

209 Např. ponorka HMAS Onslow, torpédoborec HMAS Vampire, replika Cookovy lodě Endeavour, plachetnice James Craig z roku 1874, kterou se můžete vydat na výletní plavbu.

lodních interiérů. Musí řešit korozi kovů ve vztahu k přítomnosti vlhkosti a mořské soli. Jednotlivé exponáty jsou ve velmi dobrém fyzickém stavu.

Obr. 83 Budova Národního námořního muzea Austrálie

Obr. 84 Ponorka jako součást expozice v Národním námořním muzeu

Justice and Police Museum

Toto netradiční muzeum – Soudní a policejní muzeum – sídlí v památkově chráněné budově, kde kdysi sídlila stanice vodní policie, úřady a soud (Police Station & Law Courts). Muzeum je součástí sítě tzv. Sydney Living Museums a nachází se v centru města, nedaleko Circular Quay. Muzeum prezentuje dobu devadesátých let 19. století.

Expozice ukazuje práci policie v té době; jsou zde cely, kanceláře a soudní síně. Potkáte se zde s bushrangery, lstivými a žiletkovými gangy, až se stanete součástí forenzního vyšetřování. Rozsáhlý archiv fotografií z místa činu a záběry z reálného vyšetřování představují tuto stinnou stránku Sydney.

Museum of Contemporary Art Australia

Muzeum současného (moderního) umění (MCA) je přední australské muzeum věnující se vystavování, shromažďování a interpretaci prací současných umělců z celé Austrálie i celého světa. Mottem je „umění je pro každého“.

Obr. 85 Muzeum moderního umění v Sydney

Sbírky a výstavní prostory jsou umístěny v budově ve stylu art deco, bývalé budově Maritime Services Board Building²¹⁰ na západním okraji Circular Quay.²¹¹ Muzeum bylo otevřeno v listopadu 1991 jako Muzeum současného umění v Sydney a od roku 2010 prošlo expanzí, za níž stojí investice ve výši několika desítek milionů australských dolarů. K původní budově bylo v letech 2010–2012 přistavěno moderní křídlo nazvané Mordant Wing podle návrhu architekta Sama Marshalla. Opětovně bylo muzeum otevřeno dne 29. března 2012 pod svým dnešním názvem jako Muzeum současného umění Austrálie. Sbírka obsahující více než 4000 děl australských umělců, které byly získávány od roku 1989, zahrnuje všechny umělecké formy s velkým podílem malby, fotografií, sochařství, prací vytvořených na papíře, atd. Uchovává také významnou kolekci děl Aboridžinců. Muzeum tak oslavuje dílo současných umělců a organizuje výjimečné výstavy mezinárodního i australského umění. Každý rok navštíví muzeum přes milion návštěvníků.

210 Rady pro námořní služby

211 Jedno z nejužasnějších míst světa na okraji přístavu Sydney Harbour.

Vizí muzea je zpřístupnit současné umění a myšlenky široké veřejnosti prostřednictvím prezentace rozmanitých tematických výstav a speciálních akcí.²¹²

U vchodu do muzea na nábřeží se nachází zajímavé dílo Warrang od Brook Andrewa, které vás hned upoutá svou originalitou.

Vstup do galerie i dočasných výstav je zdarma, pouze některé krátkodobé výstavy jsou zpoplatněny. MCA je nezisková charitativní organizace. Každý rok získává 70 % příjmů z nevládních zdrojů, jako jsou dary, firemní sponzoring, pronájem prostor, placené výstavy a další akce.

Sydney Opera House

Budova Opery se svými typickými, na koncích zašpičatělými křivkami je dramaticky a originálně posazená na konci mysu Bennelong Point. Budova byla postavena podle vítězného návrhu dánského architekta Jørna Utzona z roku 1956 a je symbolem Austrálie. Architekt se údajně inspiroval vzdouvajícími se plachtami, listy palem a mayskými chrámy. Zdánlivě jednoduchou bělostnou plochu ve skutečnosti tvoří dlaždice, přesněji 1 056 000 samočisticích, krémově zbarvených švédských keramických dlaždic.

Stavba Opery trvala téměř patnáct let (1959–1973), neboť se potýkala s mnoha problémy, ať už technického, nebo politického rázu pro neustálé spory architekta s vládou Nového Jižního Walesu, které vyvrcholily v roce 1966 odchodem Utzona pro neshody ohledně vzhledu interiérů. Původní rozpočet byl nakonec mnohonásobně překročen, náklady se vyšplhaly na 102 miliony australských dolarů. Utzon a jeho syn Jan byli v roce 2004 pověřeni úpravami budovy, avšak Utzon v roce 2008 zemřel a své dokončené mistrovské dílo nikdy na vlastní oči nespatriil.

Ikonické dílo architektury 20. století s pěti hlavními sály, výstavní síní, nahrávacím studiem i restaurací bylo ale nakonec doceněno – 29. června 2007 zapsalo UNESCO Operu na seznam Světového kulturního dědictví. Jedná se tak o první stavbu zapsanou na tento seznam ještě za života autora.

Obr. 86 Budova Opery v Sydney

212 Od významných tematických výstav a samostatných výstav etablovaných umělců až po novou práci začínajících umělců, putovní výstavy a komunitně vedené projekty. Cílem je pokrýt rozsah a rozmanitost současného umění.

Sydney Harbour Bridge

Most, který překračuje přístav Port Jackson, je druhou nejpopulárnější stavbou v Sydney, neboť výhledy z mostu i na most jsou velkolepé. Lze se dokonce dostat s průvodcem i na expedici vzhůru na jeho ústřední ocelový oblouk.

Elegantní konstrukce mostu spočívá na čtyřech mohutných žulových pilířích, středový oblouk má rozpětí 503 metrů a jeho vrchol je ve výšce 134 metrů nad hladinou moře. Most je dlouhý 1149 metrů, široký 49 metrů a konstrukce váží 52 800 tun. Těmito rozměry se řadí mezi největší a nejtěžší ocelové mosty na světě. Spojuje čtvrti Rocks a North Sydney a přes záliv se klene v jednom z jeho nejužších míst. Poloviny oblouku mostu, který navrhl železniční stavitel J. J. C. Bradfield, byly stavěny z protilehlých břehů naproti sobě. V roce 1930, po sedmi letech dřiny 1400 dělníků, byly oblouky již jen několik centimetrů od sebe, když je vítr o rychlosti 100 km/hod. rozhoupal. Konstrukce však vydržela, oblouk byl snýtován a most byl o dva roky později otevřen pro veřejnost.

Mohutné pilíře mostu působí, jako by držely celou jeho hmotnost, ale jsou převážně jenom ozdobou. Z vyhlídky Pylon Lookout na vrcholu jihovýchodního pilíře jsou úchvatné výhledy. Dostanete se sem po 200 schodech od vozovky mostu. Uvnitř pilíře jsou tři expozice o výstavbě mostu včetně filmu, který je zde promítán.

Obr. 87 Most Harbour Bridge v Sydney

Customs House Library, City Library

Pobočka veřejné městské knihovny se nachází v Customs House, což je památkově chráněná impozantní budova z pískovce postavená v polovině 19. století na nábřeží Circular Quay poblíž sydneyského přístavu. Budova původně sloužila jako celnice a po několika přestavbách z počátku 20. století zde sídlila australská celní správa až do roku 1990. Poté federální vláda pronajala celý objekt sydneyskému magistrátu. Po rozsáhlé rekonstrukci na víceúčelovou budovu s názvem Customs House je zde vedle obchodů,

restaurací, galerií a dalších komerčních prostor také veřejná knihovna, která byla slavnostně otevřena v roce 2005. V celkem třech patrech této pobočky najdeme studovnu, salonky pro neformální setkávání i studium. Knihovna má jednu z největších sbírek místních i mezinárodních novin a časopisů. Vzhledem k tomu, že vnější vzhled budovy zůstal nedotčen, byla zařazena na seznam kulturního dědictví Commonwealthu a do Státního registru kulturního dědictví Nového Jižního Walesu.

Přístup do knihovny, studoven a galerií je zdarma. Existuje ale celá řada služeb, které jsou přístupné jen uživatelům se čtenářským průkazem, včetně vzdáleného přístupu k elektronickým zdrojům, přístupu ke knihám a dalším materiálům ze skladu a rezervace na on-site studovnách.

Obr. 88 Budova pobočky veřejné knihovny v Sydney v Customs House

Obr. 89 Interiér pobočky veřejné knihovny v Sydney v Customs House

Závěr

Cílem této mé studijní cesty bylo putování a poznání kulturních a vzdělávacích institucí v Austrálii a na Novém Zélandu. Zajímala mě péče o knihovní a archivní fondy a obecně kulturní dědictví v této části světa. Každá taková exkurze, návštěva, konzultace je vždy velmi inspirující a poučná. Díky pomoci bývalých kolegů z NK ČR Libora Coufala a Jana Hutaře, kteří pracují v těchto vzdálených zemích, bylo možné poznat život a práci kolegů a pomocí této publikace všechny zážitky a poznatky sdílet s kolegy v České republice či na Slovensku, kteří si knihu mohou také přečíst.

Cesta pro mě znamenala nezapomenutelný zážitek, rozšíření obzorů, setkání s mnoha zajímavými a milými lidmi. Víím, že v tak krátké době nešlo poznat vše, ale určitě jsem vnímala shodné kroky a postupy restaurování a konzervace, ale i jiný přístup např. s ohledem na odlišná rizika živelních pohrom, jako je zemětřesení apod. Měla jsem tu možnost poznat jak národní instituce, tak i malé knihovny a muzea na lokální úrovni. Představila jsem města, instituce a zajímavá místa, ale spíše z pohledu návštěvníka a z pozice technologa restaurování a pracovníka knihovny. Proto řada historických a geografických informací není rozebrána do hloubky, je zde spíše pro uvedení do kontextu a vychází ze sdělení pracovníků či z internetu.

Říká se, že život na Novém Zélandu plyne svým vlastním tempem a stylem. Je to více než pravda. Novozélandané si s ničím nedělají moc těžkou hlavu, vše tu běží tak nějak v poklidu a pohodě. Podobná atmosféra vládla i v Austrálii. Nový Zéland je jako jeden velký národní park, kde na relativně malé ploše najdete vše, od písčinych dun a zlatých pláží přes vodopády, jezera, ledovce až po alpské hřebeny a sopky. Novozélandané si nestěžují, berou život tak, jak je, a je z nich cítit pohoda a pozitivní myšlení. Pokud se jim něco nelíbí, tak s tím jdou něco udělat a vědí, že budou vyslyšeni. Možná to trochu působí jako nezkažený svět, snad i díky své izolovanosti.

Z Austrálie jsem okusila jen malý kousek, ale i to stačilo pro získání skvělého pocitu z této zajímavé země. Jsou v oblasti muzejnictví světoví experti na muzea o válkách, ale nejen tato. A musí se Australanům nechat, že muzea tedy tzv. umí.

Jak na Novém Zélandu, tak i v Austrálii jsou v oblasti digitalizace kulturního dědictví jedničkami na světě. V oblasti restaurování a konzervace se drží na světové úrovni.

Summary

The book briefly introduces the program of study tours around Australia and New Zealand to libraries, archives, museums and the other cultural institutions. The trip may have been realized thanks to former colleagues from the National Library of the Czech Republic, who work in institutions in Australia and New Zealand and aimed to gain new knowledge, inspiration, stimuli, share an interesting approach to the protection of library and archives collections, etc. Pieces of knowledge are drawn on the more than 50 cultural and educational institutions in New Zealand and Australia, that were visited. The most fundamental goals of this trip included negotiations with employees of national and city and other libraries, archives, museums and galleries, who are responsible for the protection of collections and funds, restorers or conservators, managers of protection of funds, collections, etc. A tour of restoration workplaces and new depositories took place. The aim of the study tour were other lectures in national libraries and archives, museums and galleries in New Zealand and Australia and get to know colleagues about our work, research, restoration and conservation and general care of library collections, damage and accident prevention and presentation of the National Library of the Czech Republic (NK ČR) and the Collection Preservation Division. The purpose of the study trip was also to establish contacts in the field of protection and care of library collections, tours and workplaces visit, etc. The monograph also provides information on educational opportunities in conservation and restoration in Australia and New Zealand, but also provides an overview of professional associations, which fulfills the scope of activities and care for cultural heritage and its impact on future generations.

Použitá literatura

- BARROWMAN, Rachel. *The Turnbull – a Library and its World*. Auckland: Auckland University Press, 1995. ISBN 1-86940-137-9.
- CORRIGAN, Helen et al. *Nový Zéland*. Praha: Ikar, 2013. ISBN 978-80-249-2145-7.
- He Tohu: A Declaration. A Treaty. A Petition*. Wellington: National Library of New Zealand, 2017. ISBN 978-0-473-39882-8.
- MCNAUGHTAN, Hugh et al. *Austrálie: nejzajímavější místa, autentické zážitky*. Praha: Svojtka & Co., 2016. ISBN 978-80-256-1845-5.
- MICHALSKI, Stefan W. *Damage to museum objects by visible radiation (light) and ultraviolet radiation (UV). Lighting in Museum, Galleries and Historic Houses*. The British Museums Association, 1987.
- PINNIGER, David and MEYER, Adrian. *Integrated pest management in cultural heritage*. London: Archetype Publications, 2015. ISBN 978-1-909492-22-6.

- SMITH, Catherine and SCOTT, Marcelle. Ethics and Practice: Australian and New Zealand Conservation Contexts. In: A. Bracker, A. Richmond (eds.). *Conservation: Principles, Dilemmas, and Uncomfortable Truths*. Amsterdam ; Boston : Elsevier/Butterworth-Heinemann; London : In Association with the Victoria & Albert Museum, 2009, pp. 184–194. ISBN 978-0-7506-8201-5.
- ŠIMŮNKOVÁ, Eva a KUČEROVÁ, Irena. *Dřevo*. Praha: STOP, Společnost pro technologie ochrany památek, 2008. ISBN 978-80-86657-10-3.
- TAO, C. and WHITMORE, P. M. *Development of a microfading tester for light exposures including near-ultraviolet wavelengths*. In: Research and Technical Studies, AIC Annual Meeting, Milwaukee, Wisconsin. 2010, 38(3), pp. 395–409.
- THOMSON, Garry. *The Museum Environment*. London: Butterworth-Heinemann, 1986. ISBN 0-7506-2041-2.
- VÁVROVÁ, Petra. *Vliv viditelného světla na archivní dokumenty*. Praha, 2009. Disertační práce. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze.
- VÁVROVÁ, Petra, ed. a SOUČKOVÁ, Magda, ed. *Konzervace a restaurování novodobých knihovních fondů*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2017. ISBN 978-80-7050-696-7.

Elektronické zdroje

- Aboriginal Tent Embassy. Dostupné z: <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/aboriginal-tent-embassy>
- An Australian treasure chest: new National Archives hub opens in Canberra. Dostupné z: <https://www.canberratimes.com.au/story/6032055/an-australian-treasure-chest-new-national-archives-hub-opens-in-canberra/>
- Antarktický smluvní systém (angl. ATS – Antarctic Treaty System). Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Antarktický_smluvní_systém
- Archives New Zealand. Dostupné z: <https://www.archives.govt.nz/>
- Archives New Zealand. Dostupné z: <https://www.archives.govt.nz/search-the-archive/what-we-have>
- Arrowsmith. Dostupné z: <https://www.arrowsmith.com/>
- Australian Institute for the Conservation of Cultural Material. Dostupné z: <https://aiccm.org.au>
- Australian Newspaper Plan (ANPlan). Dostupné z: <https://www.nla.gov.au/content/the-australian-newspaper-plan-anplan>
- Austrálie. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Austrálie>
- Bluff Maritime Museum. Dostupné z: <https://www.bluff.co.nz/museum>
- Canberra Deep Space Communication Complex. Dostupné z: <https://www.cdsc.nasa.gov/>
- City of Literature. Dostupné z: www.cityofliterature.co.nz
- CUBR, Ladislav, HAVLOVÁ, Jaroslava. Dokument digitální původem. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2018-05-29]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014624&local_base=KTD
- Customs House, Sydney. Dostupné z: <https://www.sydneycustomshouse.com.au/>

ČNK ICOMOS – Českého národního komitétu Mezinárodní rady památek a sídel. Mezinárodní rada památek a sídel (International Council on Monuments and Sites). Dostupné z: <https://www.icomos.cz/index.php/en/>

Digitální archiv Nového Zélandu. Dostupné z: <http://www.cnz.cz/2015/06/10/digitalni-archiv-noveho-zelandu/>

Famous Discoveries – Antarctic Heritage Trust's. Dostupné z: <https://nzaht.org/consERVE/famous-discoveries/>

Haast Community Library. Dostupné z: <https://www.parentvillage.co.nz/service/2217-Haast-Community-Library>

Christchurch Art Gallery. Dostupné z: <https://christchurchartgallery.org.nz/>

Christchurch City Libraries – Mobile Library. Dostupné z: <https://my.christchurchcitylibraries.com/mobile-library-timetable/>

Christchurch City Libraries. Dostupné z: <https://my.christchurchcitylibraries.com/about-christchurch-city-libraries/>

Katoomba Library. Dostupné z: <http://bluemountainsculturalcentre.com.au/new-katoomba-library/>

Lanovka Skyline v Queenstownu. Dostupné z: <https://www.skyline.co.nz/en/queenstown/>

Last Post Ceremony. Dostupné z: <https://www.awm.gov.au/commemoration/last-post-ceremony>

Mobile Library in Dunedin. Dostupné z: <https://www.dunedinlibraries.govt.nz/locationhours/bookbus>

Mobile Library in Wollondilly. Dostupné z: <https://www.library.wollondilly.nsw.gov.au/Mobile-Library>

Museum of Sydney. Dostupné z: <https://sydneylivingmuseums.com.au/museum-of-sydney>

Národní knihovna Nového Zélandu – National Library of New Zealand. Dostupné z: https://cs.qaz.wiki/wiki/National_Library_of_New_Zealand

National Library Act. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2011C00245>

New Zealand Archives and Libraries. Dostupné z: https://www.familysearch.org/wiki/en/New_Zealand_Archives_and_Libraries

New Zealand. Dostupné z: <https://www.newzealand.com/us/feature/europeans-arrive-to-aotearoa/>

Nový Zéland zasáhlo silné zemětřesení o síle 7,5. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/novy-zeland-zasahlo-silne-zemetreseni-nedaleko-mesta-christchurch.A161113_124314_ln_zahranici_ele

Ostrovy Nového Zélandu dostanou oficiální jména. V angličtině i maorštině. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ostrovy-noveho-zelandu-dostanou-oficialni-jmena-v-anglictine-i-maorstine.A130801_212551_zahranicni_brd

Professional Collection Management Software (CMS) for Cultural Organisations. Dostupné z: <https://vernonsystems.com/>

Public Records Act 2005. New Zealand Legislation. Dostupné z: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/2005/0040/latest/DLM345529.html>

Questacon. Dostupné z: <https://www.questacon.edu.au/>

Rádio OAR. Dostupné z: www.oar.org.nz

Reconciliation Place in Canberra. Dostupné z: <https://visitcanberra.com.au/attractions/56b23b71d270154b4553c4c6/reconciliation-place>

Ross Sea Heritage Restoration Project. Dostupné z: <https://nzaht.org/consERVE/ross-sea-heritage-restoration-project/>

Southland museum closure based on incorrect assumptions, architect says. Dostupné z: <https://www.stuff.co.nz/southland-times/news/103362884/southland-museum-closure-based-on-incorrect-assumptions-architect-says>

Strašlivé, rychlé, silné. Zemětřesení na Novém Zélandu bylo jako nálet. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/straslive-rychle-silne-zemetreseni-na-novem-zelandu-bylo-jako-nalet.A110222_102345_zahranicni_btw

Te Anau Library. Dostupné z: <http://www.teanau.net.nz/Library>

The Australian National Botanic Gardens. Dostupné z: <https://www.anbg.gov.au/gardens/>

The Canterbury Disaster Salvage Team. Dostupné z: <http://www.disalteam.co.nz/>

The Kiwi Birdlife Park Queenstown. Dostupné z: <https://www.queenstownnz.co.nz/listing/kiwi-birdlife-park/1705/>

The National Film and Sound Archive of Australia. Dostupné z: <https://www.nfsa.gov.au/preservation/guide>

The National Gallery of Australia. Dostupné z: <https://nga.gov.au/>

The National Library of New Zealand. Dostupné z: <https://natlib.govt.nz/collections/caring-for-your-collections>

The New Zealand Conservators of Cultural Materials. Dostupné z: <https://nzccm.org.nz/about-nzccm/>

The University of Wollongong. Dostupné z: <https://www.uow.edu.au/library/>

The NFSA technical preservation handbook. Dostupné z: <https://www.nfsa.gov.au/preservation/guide/handbook/>

TROVE. Dostupné z: <https://trove.nla.gov.au/about>

UNESCO Creative Cities of Literature. Dostupné z: <https://en.unesco.org/creative-cities/events/unesco-creative-cities-literature-celebrated-world-poetry-day>

Výstava Gallipoli: The Scale of Our War v Národním muzeu Nového Zélandu. Dostupné z: <https://www.tepapa.govt.nz/visit/exhibitions/gallipoli-scale-our-war>

Westland District Libraries. Dostupné z: <https://westlib.co.nz/borrow-grey-and-westland-district-libraries>

Zealandia. Dostupné z: <https://www.visitzealandia.com/About>

Zemětřesení v Christchurch v roce 2011. Dostupné z: https://cs.qaz.wiki/wiki/2011_Christchurch_earthquake

Jmenný seznam navštívených institucí

Archiv Nového Zélandu, regionální pobočka v Dunedinu (Archives New Zealand, Dunedin Regional Office), Dunedin
Archiv Nového Zélandu, regionální pobočka v Christchurch (Archives New Zealand, Christchurch, Regional Office), Christchurch
Athenaeum Library, Dunedin
Australský válečný památník (Australian War Memorial), Canberra
Muzeum and galerie v Canbeře (Museum and Gallery), Canberra
Canterburské muzeum (Cantebury Museum), Christchurch
Centrum National Kiwi Centre s knihovnou (National Kiwi Centre), Hokitika
Galerie The Gold Room v Hokitika (The Gold Room Gallery), Hokitika
Knihovna oblasti Wollondilly Shire (Wollondilly Library and Information Service)
Knihovna regionu Shoalhaven v Ulladula (Ulladula Library, Shoalhaven Libraries), Ulladula
Knihovna Te Anu (Te Anu Library and Manapouri), Bluff
Komunitní knihovna v Haastu (Haast Community Library), Haast
Městská knihovna a archiv města Invercargill (Invercargill City Libraries & Archives), Invercargill
Městská knihovna oblasti Blue Mountains (Blue Mountains City Council Library), Nowra
Městská knihovna v Miltonu (Milton Library), Milton
Městská knihovna v Canbeře (City Library), Canberra
Městská knihovna v Dunedinu (Dunedin Library), Dunedin
Městská knihovna v Christchurch (Christchurch City Libraries), Christchurch
Městská knihovna v Katoomba (Katoomba Library), Katoomba
Městská knihovna v Kiama (Kiama Library), Kiama
Městská knihovna v Queenstown (Queenstown Library), Queenstown
Městské muzeum a knihovna v budově Carnegie v Hokitika (Hokitika Museum), Hokitika
Mezinárodní antarktické centrum (International Antarctic Center), Christchurch
Muzeum města Hokitika ve staré budově knihovny Carnegie Library Building (Hokitika Museum – The Carnegie Building), Hokitika
Muzeum a galerie města Canberra (Canberra Museum and Gallery), Canberra
Muzeum a galerie umění regionu Southland v Invercargill (Southland Museum and Art Gallery), Invercargill
Muzeum dědictví v Pictonu a lovu velryb (Picton Heritage and Whaling Museum), Picton
Muzeum hlavního města Canberry (National Capital Exhibition Canberra), Canberra
Muzeum lanové dráhy (Cable Car Museum), Wellington
Muzeum města Sydney (Museum of Sydney), Sydney
Muzeum města Wellingtonu – Město a moře (Museum of Wellington – City & Sea), Wellington
Muzeum moderního umění v Sydney (Museum of Contemporary Art Australia), Sydney
Muzeum osadníků v Dunedinu (Toitū Otago Settlers Museum), Dunedin
Národní archiv Austrálie, centrála (National Archive Australia), Canberra
Národní archiv Nového Zélandu (National Archive New Zealand), Wellington

Národní botanická zahrada Austrálie (Australian National Botanic Garden), Canberra
Národní filmový a zvukový archiv (National Film and Sound Archive of Australia), Canberra
Národní galerie Austrálie (National Gallery of Australia), Canberra
Národní knihovna Austrálie (National Library of Australia), Canberra
Národní knihovna Nového Zélandu a Knihovna Alexandra Turnbulla ve Wellingtonu (National Library of New Zealand and Alexander Turnbull Library), Wellington
Národní muzeum Austrálie (National Museum of Australia), Canberra
Národní muzeum Nového Zélandu, výstava Te Papa (Museum of New Zealand), Wellington
Národní muzeum Nového Zélandu, pracoviště restaurátorů a depozitáře (Museum of New Zealand), Wellington
Národní námořní muzeum Austrálie (Australian National Maritime Museum), Sydney
Národní portrétní galerie (National Portrait Gallery), Canberra
Queenstovské centrum umění s galerií Coakroom (Queenstown Arts Centre – Rangistown Arts Center), Queenstown
Questacon – Národní vědecké a technologické centrum (Questacon, The National Science and Technology Centre), Canberra
Regionální knihovna a středisko služeb (Picton Library and Service Centre), Picton
Regionální knihovna v komunitním centru (Corrimal District Library and Community Center), Corrimal
Regionální knihovna v městečku Hokitika (Westland District Library), Hokitika
Regionální muzeum v Nelsonu (The Nelson Provincial Museum), Nelson
Soudní a policejní muzeum (Justice and Police Museum), Sydney
Stanice pro sledování hlubokého vesmíru v Canbeře (Canberra Deep Space Communication Complex), Canberra
Státní knihovna Nového Jižního Walesu (State Library of New South Wales), Sydney
Suterova umělecká galerie (Suter Art Gallery), Nelson
Umělecká galerie v Christchurch (Christchurch Art Gallery), Christchurch
Univerzitní knihovna Otagské univerzity v Dunedinu (University of Otago), Dunedin
Univerzitní knihovna ve vzdělávacím centru (Batemans Bay University Library and Education Campus, University of Wollong Library), Batemans Bay
Ústřední knihovna regionu Peterborough (Central Library Peterborough), Christchurch
Ústřední městská knihovna ve Wellingtonu (City Libraries, Central Library of Wellington), Wellington
Veřejná knihovna v Blackheath (Blackheath Library), Blackheath
Veřejná knihovna v Canbeře, pobočka v Kingstonu (Libraries ACT), Canberra
Veřejná knihovna v Customs House (Customs House Library, City Library), Sydney
Veřejná knihovna v Nelsonu (Nelson Library), Nelson
Veřejná knihovna v Nowra (Nowra Library), Nowra
Veřejná knihovna ve Wentworth Falls (Wentworth Falls Library),
Veřejná knihovna ze sítě knihoven Westland District Library v Hokitika (Hokitika Public Library), Hokitika

Seznam vyobrazení

- Obr. 1 Itinerář cesty po Novém Zélandu a Austrálii
- Obr. 2 Itinerář cesty po Novém Zélandu
- Obr. 3 Katedrála v Christchurch poškozená zemětřesením
- Obr. 4 Mezinárodní antarktické centrum v Christchurch a skutečná vozítka z Antarktidy
- Obr. 5 Expozice v Mezinárodním antarktickém centru v Christchurch
- Obr. 6 Umělecká galerie v Christchurch, pohled na moderní budovu
- Obr. 7 Umělecká galerie v Christchurch, upoutávka na výstavu Henri Matisse
- Obr. 8 Ústřední knihovna regionu Peterborough v Christchurch
- Obr. 9 Bibliobox na vracení knih v Ústřední knihovně regionu Peterborough v Christchurch
- Obr. 10 Regionální pobočka Archivu Nového Zélandu v Christchurch
- Obr. 11 Canterburské muzeum v Christchurch
- Obr. 12 Budova železničního nádraží v Dunedinu
- Obr. 13 Interiér knihovny Athenaeum v Dunedinu
- Obr. 14 Městská knihovna v Dunedinu
- Obr. 15 Regionální pobočka Archivu Nového Zélandu v Dunedinu
- Obr. 16 Muzeum osadníků v Dunedinu
- Obr. 17 Vodárenská věž v Invercargill
- Obr. 18 Budova Muzea a galerie umění regionu Southland (kupolovitá střecha observatoře vystupuje vpravo) v Invercargill
- Obr. 19 Expozice konzervace vodou nasyceného dřeva (zde maorské kanoe) v Muzeu a galerii umění regionu Southland v Invercargill
- Obr. 20 Veřejná knihovna v Invercargill
- Obr. 21 Mezinárodní rozcestník v Bluffu
- Obr. 22 Budova knihovny v Queenstownu
- Obr. 23 Hodinová věž v městečku Hokitika
- Obr. 24 Budova National Kiwi Centre v městečku Hokitika
- Obr. 25 Budova Carnegie s muzeem v městečku Hokitika
- Obr. 26 Veřejná knihovna v městečku Hokitika
- Obr. 27 Muzeum dědictví Pictonu a lovu velryb
- Obr. 28 Knihovna a středisko služeb v Pictonu
- Obr. 29 Interiér pictonské regionální knihovny
- Obr. 30 Budova Národního archivu Nového Zélandu ve Wellingtonu
- Obr. 31 Ochranný obal ve tvaru obalu na čokoládu Toblerone
- Obr. 32 Úsporná varianta uložení plánů a map do ochranných obalů v polici
- Obr. 33 Umístění prostředků první pomoci pro případ havárie či katastrofy
- Obr. 34 Ve studovnách jsou k zakládání informací do knih používány lístky z nekyselého papíru
- Obr. 35 Budova Národní knihovny a Knihovny A. Turnbulla Nového Zélandu ve Wellingtonu
- Obr. 36 Vstupní foyer Národní knihovny Nového Zélandu s oficiálním názvem knihovny
- Obr. 37 Ukázka ochrany fondů při zemětřesení
- Obr. 38 Jiný způsob ochrany fondů při zemětřesení

- Obr. 39 Plán výstavy He Tohu v Národní knihovně Nového Zélandu
- Obr. 40 Budova Národního muzea Nového Zélandu ve Wellingtonu
- Obr. 41 Muzeum města Wellington – Město a moře
- Obr. 42 Terminál pozemní lanové dráhy ve Wellingtonu
- Obr. 43 Stará dřevěná katedrála sv. Pavla ve Wellingtonu
- Obr. 44 Vitrážová okna v katedrále sv. Petra ve Wellingtonu
- Obr. 45 Lanovka sjíždí po příkrém svahu od botanické zahrady v Kelburn do města k Lambton

Quay

- Obr. 46 Turnbull House čili rodný dům A. Turnbulla ve Wellingtonu
- Obr. 47 Itinerář cesty po Austrálii
- Obr. 48 Stanové velvyslanectví v Canbeře
- Obr. 49 Budova nového parlamentu s australskou vlajkou
- Obr. 50 Anzac Parade
- Obr. 51 Budova Národní galerie Austrálie
- Obr. 52 Domorodý památník v Národní galerii Austrálie v Canbeře
- Obr. 53 Budova Národní portrétní galerie v Canbeře
- Obr. 54 Budova Národní knihovny Austrálie
- Obr. 55 Bezobslužný dopravníkový systém pro přepravu knih
- Obr. 56 SIEVX památník v Canbeře
- Obr. 57 Městská veřejná knihovna v Canbeře v Civic
- Obr. 58 Questacon
- Obr. 59 Muzeum a Galerie města Canberra
- Obr. 60 Muzeum hlavního města Canberra
- Obr. 61 Kamenný dům Blundellových
- Obr. 62 Přejechod do depozitářů přes aklimatizační dveře
- Obr. 63 Plotter Kongsberg XL22 na výrobu ochranných obalů
- Obr. 64 Navážení materiálů a sklad materiálů pro první pomoc při katastrofách
- Obr. 65 Budova Národního muzea Austrálie
- Obr. 66 Vstupní brána do areálu stanice pro sledování hlubokého vesmíru v Canbeře
- Obr. 67 Vakuově balené potraviny pro astronauty v CDSCC
- Obr. 68 Batemans Bay University Library
- Obr. 69 Budova knihovny v Miltonu
- Obr. 70 Interiér knihovny v Miltonu
- Obr. 71 Knihovna v městečku Kiama
- Obr. 72 Interiér knihovny v městečku Kiama
- Obr. 73 Knihovna a informační centrum ve Wollondilly Shire
- Obr. 74 Interiér knihovny ve Wollondilly Shire
- Obr. 75 Mobilní knihovna Wollondilly Shire
- Obr. 76 Knihovna v městečku Wentworth Falls
- Obr. 77 Knihovna v Blackheath
- Obr. 78 Bibliobox u knihovny v Blackheath
- Obr. 79 Přístav Sydney s budovou Opery

- Obr. 80 Budova Státní knihovny Nového Jižního Walesu v Sydney
Obr. 81 Studovna ve Státní knihovně Nového Jižního Walesu v Sydney
Obr. 82 Muzeum města Sydney
Obr. 83 Budova Národního námořního muzea Austrálie
Obr. 84 Ponorka jako součást expozice v Národní námořním muzeu
Obr. 85 Muzeum moderního umění v Sydney
Obr. 86 Budova Opery v Sydney
Obr. 87 Most Harbour Bridge v Sydney
Obr. 88 Budova pobočky veřejné knihovny v Sydney v Customs House
Obr. 89 Interiér pobočky veřejné knihovny v Sydney v Customs House

Petra Vávrová

Restaurování a konzervace knihovních fondů a archiválií na Novém Zélandu a v Austrálii

Shrnutí poznatků ze studijní cesty a nové možnosti

Redakční a jazykové úpravy: PhDr. Hana Hlušíčková, Mgr. Petra Chýlová

Grafická úprava fotografií, obrázky a schémata: Bc. Marie Matysová

Fotografie: Ing. Petra Vávrová, Ph.D.

Jazyková korektura: Mgr. Alena Vávrová

Návrh obálky: Hana Palacká

Grafická úprava a sazba: Mgr. Alena Vocelková

Vydala Národní knihovna ČR

1. vydání

Praha 2021

Distribuce:

Národní knihovna ČR

Vydavatelské oddělení, Klementinum 190, 110 00 Praha 1

email: vydavatelstvi@nkp.cz

Ing. Petra Vávrová, Ph.D.

Vystudovala magisterský obor technolog restaurování na VŠCHT Praha, doktorát získala v oboru technologie makromolekulárních látek rovněž na VŠCHT Praha. Poté pracovala 8 let jako odborný asistent na Ústavu chemické technologie restaurování památek na VŠCHT Praha, kde vyučovala odborná laboratorní cvičení, přednášela předmět Polymery v restaurování a konzervaci. Přednášela také na Fakultě restaurování UPCE na téma papír, jeho vlastnosti, degradace, technologie restaurování a konzervace. V roce 2009 byla 8 měsíců na stáži v Institutu kulturního dědictví v Amsterdamu se zaměřením na moderní fotografické techniky, v letech 2009–2010 absolvovala roční internship v Getty Conservation Institute v Los Angeles, kde se věnovala analýzám historických fotografických technik a tónování fotografií. Od října roku 2010 pracuje jako ředitelka Odboru ochrany knihovních fondů v Národní knihovně České republiky a rovněž vedla od roku 2011 do listopadu 2020 Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří. Od června 2019 do října 2020 vedla rovněž Oddělení restaurování. Je členem pracovní skupiny vedoucích restaurátorských pracovišť evropských knihoven, je individuálním členem ICOM, AMG a Komise konzervátorů-restaurátorů, vede pracovní skupinu „Plasty“ při KKR AMG. Je autorkou řady odborných článků a publikací. Pracuje jako hlavní řešitelka v několika národních projektech NAKI a je členkou interdisciplinárního týmu Národní knihovny ČR zabývajícího se ochranou knihovních fondů, hromadných procesů odkyselování a metodickou pomocí knihovnám.